HUỲNH VĂN THỚI

Cẩm nang nuôi trồng *và* kinh doanh PHONG LAN

NX
TRE

DODUYNGOC

HUỲNH VĂN THỚI

CẨM NANG NUÔI TRỒNG & KINH DOANH PHONG LAN

NHÀ XUẤT BẢN TRẺ 1996

TỰA

"Dữ thiên nhân cư, như nhập lan chi thất" là câu thơ nổi tiếng trong sách "Gia ngữ" nói lên sự cao quí của phong lan. Câu trên có thể dịch nôm na là :

"Vào nhà có lan có chi,
Thơm tho như được cận kề hiền nhân"

Ông cha chúng ta ngày xưa đã cho cây lan là thanh cao quân tử trong bộ tứ bình "Mai, Lan, Cúc, Trúc". Cây lan là cây có hoa tuyệt đẹp, là cây vương giả, là cây hoa Hoàng hậu của các loài hoa.

Theo các triều đại Nam sử, Vua Trần Anh Tông là một ông vua có vẻ đẹp thần tiên, sành điệu cầm ca nhạc thiều, cây kiểng, non bộ, mà trong vườn Thượng uyển, bên đồi Long đỗ (sau vườn Bách Thảo ngày nay), nhà vua đã dành một khu râm mát để lập vườn "Ngũ Bách Lan Viên" để trồng các loại phong lan, treo giàn, cột vào cây, trồng trong chậu do chính tay nhà vua và các nữ giám lan chăm sóc, nuôi trồng theo "bí quyết âm dương của Đỗ Phủ".

Đất nước chúng ta được thiên nhiên ưu đãi về địa lý, khí hậu cũng như nhiệt độ, ẩm độ và ánh sáng, rất thích

hợp với việc trồng phong lan. Rừng của chúng ta là một trung tâm có nhiều loài phong lan quí như Ngọc Điểm, Kim Điệp, Long Tu, Thủy Tiên, Hỏa Hoàng, Ý Thảo v.v... thật là xinh đẹp, màu sắc rực rỡ, đa dạng vô cùng, vô tận...

Có thể nói ở khắp nước ta, từ thành thị đến nông thôn, bất cứ ở đâu, bất cứ người nào cũng có thể trồng phong lan được.

Tôi xin phép giới thiệu với các bạn một số loại phong lan có hoa đẹp, đã được lai tạo nuôi trồng ở Thành phố Hồ Chí Minh và chủ yếu là phương pháp trồng, gây giống, cách chăm sóc... để đáp ứng nhu cầu về tinh thần, thanh thản vui tươi thoải mái. Có hoa đẹp để trang trí, trưng bày, làm đẹp nhà cửa, phòng khách, phòng làm việc, đồng thời cũng có thể bán hoa, cắt cành, kinh doanh hoặc làm kinh tế phụ... mà nhiều người cũng đã đạt được một nguồn lợi không nhỏ.

Thị trường phong lan ngày nay đã trở thành một mặt hàng lớn trên quốc tế, thu được nhiều ngoại tệ. Ở các nước phát triển như Anh, Mỹ, Đức, Ý, Nhật, Bỉ, Na-uy, Phần-lan, Singapore, Hồng-kông v.v... đều nhập khẩu rất nhiều hoa phong lan. Thái-lan là nước xuất khẩu phong lan nhiều nhất ở Đông Nam Á. Việt Nam chúng ta cũng có nhiều triển vọng kinh doanh xuất khẩu hoa phong lan.

Theo cuốn : Flore générale de l'Indochine" của Le Comte thì nước Việt Nam có trên 634 loài phong lan quí. Trong cuốn "Phong lan Việt Nam" của Trần Hợp thì có 750 chi và 25.000 loại lan rừng. Theo Phan Thúc Huân thì bầu trời Việt Nam là nhà kính thiên nhiên vĩ đại, phù hợp với việc nuôi trồng phong lan.

Phong lan rất dễ trồng, nhưng phải biết một số kỹ thuật về sinh lý, sinh thái, về chăm sóc, biết chọn giống phù hợp với môi trường, biết cách thúc phân cho cây lan ra hoa theo ý muốn... Biết rõ về cây lan mới mạnh dạn đầu tư phát triển kinh doanh...

Quyển sách này là tác phẩm đúc kết kinh nghiệm nuôi trồng phong lan của nhiều nghệ nhân, của các bạn bè ở các Câu lạc bộ hoa lan cây cảnh. Mong các bạn sẽ được hài lòng, vừa gây trồng hoa phong lan để tiêu khiển, vừa để sản xuất kinh doanh cũng như trao đổi với bạn bè...

Sau cùng, chúng tôi xin chân thành cảm ơn các bậc thầy ở các Câu lạc bộ, các nghệ nhân, các bạn bè đã hết sức giúp đỡ và đồng thời tỏ lòng cám ơn đến Cục Xuất bản, Nhà Xuất bản đã cho phép in quyển "Kỹ thuật gây trồng và kinh doanh hoa phong lan" nầy.

Dưới đây là bài thơ 26 câu đề trên một bức họa "Lan Thạch". Bức họa vẽ một vách núi cheo leo và một khóm

lan tươi tốt. Núi có tên là "Trường Thanh", lan gọi là "Túy Tửu", năm nào cũng ra hoa đẹp và thơm ngát. Nhưng đã 16 năm rồi, hoa không nở nữa ! để lại nỗi buồn cho đá. Đá ốm, đá tương tư... Có một học sĩ thương xót cho đá, cảm hứng viết bài thơ :

ĐÁ MONG HOA

"Ngơ ngẩn hề bóng mây,
Chơi vơi hề cánh gió,
Lạnh bầu không hề én náu vòm cây,
Để tủi đời hề than sầu gốc cỏ,
Trường Thanh hề ! Trường Thanh !
Đá núi chơ vơ,
Tương tư hoa hề những tự bao giờ ?
Mơ lại ngày xưa,
Thuận nắng vừa mưa.
Đường rêu biếc dệt hề bức họa,
Vân đá xanh hề vờn nét lưa thưa.
Phiêu diêu nhạc khởi hề không trung,
Lắng tai oanh hề nghe suối bình thơ.
Hương vương hề ngát ngát,
Ghẹo trêu hoa hề, con bướm lẳng lơ.
Một trời xuân ý,
Dành riêng cho hề, chưa đã nhớ chưa ?

Giờ đây đâu tá ?
Mười sáu năm hề, hận đã nguôi !
Bỏ núi hề, sao đành ?
Trút xác thôi hề, về đi thôi.
Về đi thôi hề hoa hỡi !
Đá nhấn tình si,
Xuân hẹn chín kỳ.
Đã nhận ra tiền kiếp,
Chốn trần ai hề lưu luyến mãi mà chi ?".

Người làm bài thơ này là Hư Chu, ghi lại trong Cúc Hương, Nguyễn Hiến Lê trích đăng trong "Hương sắc vườn văn" cho thấy đá còn mê lan, huống chi là con người.

Kính gởi đến các bạn đọc để thưởng thức một bài thơ hay !

CHƯƠNG I

KẾ HOẠCH TRỒNG PHONG LAN

A)- CÔNG VIỆC CHUẨN BỊ

a)- Trước hết phải tìm mua một số sách hướng dẫn nuôi trồng phong lan về đọc để có khái niệm cơ bản về cây lan. Ngày nay, sách dạy trồng phong lan có bán rất nhiều ở các nhà sách :

1. Kỹ thuật trồng phong lan cấy mô của Xí nghiệp giống cấy mô.

2. Trồng lan sau ống nghiệm của Vũ Văn Yến.

3. Kỹ thuật nuôi trồng phong lan xuất khẩu của Công ty phong lan xuất khẩu.

4. Trồng hoa lan của Nguyễn Công Nghiệp.

5. Kỹ thuật nuôi trồng hoa lan của Nguyễn Thiện Tịch, Đoàn Thị Hoa, Trần Sĩ Dũng, Huỳnh Thị Ngọc Nhân.

6. Hoa lan cây cảnh của Phan Thúc Huân.

7. Phong lan Việt nam tập 1 và tập 2 của Trần Hợp.

8. Các Tập san của Hội "Hoa lan cây cảnh".

9. Tạp chí "Tìm hiểu hoa lan" của Câu lạc bộ học viên hoa lan Trường Đại học Tổng hợp TP. Hồ Chí Minh v.v...

Chỉ cần mua một cuốn về đọc để nắm được cách gây trồng cây phong lan, biết một số kỹ thuật ban đầu để đi vào thế giới phong lan.

b)- Kế đến phải chịu khó đi đến các vườn lan để làm quen với các nghệ nhân, để học hỏi cách nuôi trồng, đồng thời để quan sát, xem xét cách trồng, cách làm giàn lan, cách sắp xếp, cách tưới tiêu, cách bón phân v.v...

Các vườn lan nổi tiếng ở TP. Hồ Chí Minh :

1. Vườn lan của ông Trần Kim Khử ở Thủ Đức.

2. Vườn lan của anh Thiện ở Thủ Đức.

3. Vườn lan của ông Trần Văn Mãnh ở Quận 8.

4. Vườn lan của ông Đinh Văn Mạnh ở Quận Tân Bình.

5. Vườn lan của ông Lê Văn Ban ở Quận Tân Bình.

6. Vườn lan của ông Nguyễn Văn Dễ ở Quận Phú Nhuận.

7. Vườn lan của ông Đức ở Quận Gò Vấp.

8. Vườn lan của Trường Đại học Tổng hợp TP. Hồ

Chí Minh v.v...

Đi tham quan các vườn lan là rất cần thiết để tiếp xúc được với các nghệ nhân, học hỏi cách trồng và để ý xem cách làm giàn lan, nghiên cứu môi trường của từng giàn lan.

c)- Các Câu lạc bộ : Chủ nhật đi đến các điểm thi phong lan để nắm bắt phong trào chơi phong lan, xem cách chấm giải v.v...

1. Câu lạc bộ Nghệ nhân Tao Đàn có thi chim và phong lan.

2. Câu lạc bộ Phú Nhuận, Nhà Truyền thống Phú Nhuận có thi phong lan.

3. Câu lạc bộ Bà Chiểu trong Lăng Ông có thi phong lan.

Đặc biệt, các ngày lễ, Tết, ở Tao Đàn, ở Phú Nhuận, ở Đầm Sen, ở Thảo Cầm Viên có tổ chức thi các môn phong lan, non bộ, cây cảnh, quy tựu rất đông nghệ nhân với nhiều tác phẩm từ các tỉnh, thành phố mang về, thật là đẹp đẽ, vô cùng quí giá.

d)- Tìm hiểu thị trường, giá cả và nơi mua bán phong lan :

1. Kỳ Châu orchids (Tao Đàn).

2. Kim Ngân phong lan.

3. Vườn hoa lan, cây kiểng Tám Thọ.

4. Công ty Phong lan xuất khẩu.

5. Cây cảnh Bảy Thới, Công viên Hoàng Văn Thụ.

6. Út Tài, Quận 5 v.v...

Cần phải đến các điểm mua bán hoa lan, cây cảnh để xem giá cả thị trường trong nước và quốc tế.

Phong trào chơi lan ở TP. Hồ Chí Minh trong những năm gần đây phát triển rất mạnh, không những nuôi trồng phong lan trong nước mà còn nhập về các giống lan ngoại để cấy mô nhân giống.

Ngoài thú vui tiêu khiển, trồng phong lan còn có thể trao đổi hay xuất khẩu, thật là đầy triển vọng.

B)- LÀM GIÀN LAN.

Sau khi nghiên cứu bước một, bây giờ là bước thực hiện. Muốn trồng phong lan thì phải làm giàn lan. Đây cũng là một nghệ thuật, phải biết hướng của giàn lan, hướng của giàn lan rất là quan trọng. Trước đây, đa số giàn lan đều lợp bằng nẹp tre, nên phải xếp nẹp tre thẳng góc với hướng đi của mặt trời để lúc nào cũng có ánh nắng và bóng râm, chớ không phải muốn xếp hướng nào cũng

được. Gần đây có lưới nên rất tiện lợi, giàn lan không cần theo hướng nữa và tùy theo thế đất của mình mà làm giàn lan thế nào cũng được.

a)- Sườn giàn lan.

Dù làm giàn lan với qui mô nào, hoặc có sân vườn tư gia vừa phải, hoặc công nghiệp, thì sườn của giàn giống như nền móng của ngôi nhà, phải làm cho thật chắc chắn.

Trụ đứng phải trồng bằng trụ sắt, bằng bê-tông để đảm bảo lâu dài, có nhiều cây chằn vững chắc để chống lại gió bão. Cột trụ phải cao độ 3 mét, có thể làm nóc bằng hoặc kiểu như mái nhà, kiểu này thoáng hơn và khi trời mưa, nước dễ thoát, không ứ đọng ở trên nóc giàn. Giàn phải làm 2 tầng, tầng nóc có thể lợp bằng nẹp tre dày từ 2,5 đến 3 cm, đóng như dạt giường, từng miếng cỡ 1 mét x 2 mét, rồi lợp lên trên đòn tay, nhưng bắt buộc phải xếp thẳng góc với hướng đi của mặt trời. Nếu xếp song song với hướng đi của mặt trời thì chỗ kẽ hở lúc nào cũng có ánh nắng chiếu nóng, làm cháy lá lan. Tùy theo loại lan trồng mà chừa kẽ hở của các nẹp tre, như trồng lan Hồ điệp Phalaenopsis chịu 30% nắng thì đóng một nẹp, bỏ khoảng cách bằng nửa nẹp, rồi đóng tiếp nẹp kế. Còn như trồng Cát lan Cattleya chịu nắng 50%, thì đóng một nẹp rồi bỏ khoảng cách bằng một nẹp. Nếu trồng Hoàng lan

Dendrobium chịu được nắng 75%, thì đóng một nẹp và bỏ khoảng cách bằng một nẹp rưởi v.v... Mé mặt trời lặn - hướng tây - phải che để ngăn cản bớt nắng chiều rất nóng. Chỉ có Vandra teres, bò cạp Renanthera v.v... chịu được nắng 100%, thì khỏi cần phải che, trồng ngoài trời làm hàng rào cũng được.

Ngày nay có bán lưới nylon lợp giàn rất tiện lợi, không cần lo hướng và rất tiết kiệm, ít tốn kém xương đòn tay đỡ nẹp tre, chỉ cần căng vài sợi dây kẽm là lợp lưới được, nhưng cũng phải căng cho thật thẳng, không nên để gió đưa phất phơ.

Giàn che phải có 2 tầng, tầng nóc để che nắng, tầng dưới dùng để treo phong lan. Tầng này nên gác bằng tầm vông hay ống nước tròn để móc chậu lan vào. Tuy nhiên có cây gì làm bằng cây đó cũng được. Tầng này cao cỡ 1,8 m để đi vào giàn lan không bị đụng đầu. Cây tầm vông phải gác song song, cách nhau cỡ 30 cm/cây, máng các chậu lan cách xa ra để được thông thoáng. Cỡ độ 5-6 khoảng cây tầm vông nên chừa một lối đi cỡ 0,80 mét để tiện tưới nước và chăm sóc.

Treo giò lan phải treo chậu cùng cỡ, móc treo lan cũng độ dài bằng nhau và trồng cùng nhóm phong lan cùng loại để dễ chăm sóc, tưới tiêu, ngay hàng thẳng lối mới đẹp.

Cũng có thể để các chậu lan trên kệ cao cỡ 0,80 mét, có khoét lỗ vừa bằng chậu để vào cho đẹp, không phải tốn móc treo và tầm vông giữa giàn.

Ngoài ra nếu trồng ít, có thể treo dưới gốc cây trước sân nhà hoặc trước mái hiên hoặc bên cửa sổ cũng được, nhưng nên tránh nắng nóng giữa trưa, lá cây lan sẽ cháy nám, làm xấu cây và hoa cũng mau bị héo tàn.

Cái khó là tránh các giọt nước mưa nhểu liên tục trên lá cây phong lan, nhứt là lan Hồ điệp, dễ bị thối mềm nhũn. Giàn lan Hồ điệp nên che bằng tôle nhựa trong vào những tháng mưa để tránh bệnh và có đủ ánh sáng.

b)- Vị trí giàn lan.

Vị trí giàn lan cũng rất quan trọng, nói chung là môi trường tiểu khí hậu nơi mình trồng lan. Nếu có nhiều đất đai thì làm giàn lan với qui mô lớn, chọn nơi có nguồn nước tốt, thông thoáng, gần bờ sông hoặc chung quanh có nhiều ao hồ để cho môi trường lúc nào cũng ẩm và mát mẻ, giàn lan cũng có thêm điều kiện thuận lợi để phát triển. Ở TP. Hồ Chí Minh, đất đai chật hẹp, làm giàn lan không được thông gió lắm vì chung quanh bị nhà cửa bao bọc, nếu làm giàn lan trên sân thượng thì lại bị rất nhiều gió và nhiều nắng, nắng giọi xuống nền rồi phản chiếu trở lên làm cho cây lan mau bị khô, nên phải tưới nhiều nước

hơn. Vì vậy, trồng lan ở trong thành phố cực khổ hơn nhiều. Ở TP. Hồ Chí Minh, trồng lan ở Gò Vấp, Hốc Môn thì lý tưởng hơn nhiều vì có nguồn nước tốt, nước ngọt quanh năm, đào xuống là có nước ngay, lại không có phèn, không có vôi, nên càng thuận lợi cho vườn lan.

Tuy nhiên ở đâu có mặt bằng thì ở đó có thể trồng lan được, ở trước sân nhà, trên sân thượng, cốt yếu là phải tạo cho được điều kiện tiểu khí hậu của vườn lan, như làm vòi nước phun sương, tưới nhiều lần hơn để giữ ẩm v.v...

c)- Trồng phong lan.

Phong lan rất đa dạng, rất nhiều loại, chúng sống ở đất : địa lan, ở hốc đá: thạch lan, mọc trên thân cây gỗ có hệ thống rễ gió : phong lan, có hệ thống rễ bán không khí, bán rễ gió, có loại bán địa lan mọc nơi gốc cây mục, lá cây mục v.v... vì vậy, mỗi loại lan đều có cách trồng khác nhau. Phải quan sát cho kỹ cách sinh sống của chúng ngoài thiên nhiên, nơi xuất xứ của cây lan mà nuôi trồng cho phù hợp, cách trồng và chất liệu trồng, chôn sâu xuống đất, để trên mặt đất, bỏ trong chậu hay treo lơ lửng, trồng với than, với dớn, với xơ dừa v.v...

1. Dụng cụ :

Muốn trồng phong lan phải có tối thiểu một số dụng

cụ sau :

— Kéo cắt thật bén để cắt lá, rễ khi cần.

— Kẹp nhọn hay nhíp dài để gắp và bắt sâu rầy.

— Dao bén hay sécateur để cắt giả hành, cắt cành.

— Một số thuốc để sát trùng cho vết thương sau khi cắt.

Tùy theo nhu cầu phát sinh, có thể mua thêm bình xịt và các loại dụng cụ khác.

2. Chậu trồng :

Tùy theo loại phong lan, cần phải trồng vào chậu to, chậu nhỏ. Ngoài thị trường có bán đủ cỡ chậu số 1, số 2, số 3 số 4 v.v...hoặc giỏ tre hoặc khúc gỗ.

Tốt nhất trồng trong giàn lan, mỗi loại lan trồng vào một nhóm với kích cỡ chậu bằng nhau, nhỏ theo nhỏ, lớn theo lớn, trồng lan con riêng, lan trưởng thành riêng để dễ chăm sóc, để tưới cùng một loại phân.

Cây để móc chậu lan cũng phải cùng một cỡ chiều dài để khỏi treo chậu thì cao, chậu thì thấp, xem không đẹp. Đó là cách sắp xếp, trình bày tùy ý mỗi người.

3. Chất liệu trồng :

Thông thường là than gỗ, vỏ thông, dớn, xơ dừa, gạch...

nhưng phải giặt sạch phơi khô, sát trùng trước khi trồng. Nên nhớ cây phong lan cần phải thông thoáng, các chất liệu trồng phải gác treo làm sao để có được nhiều kẽ hở.

4. Cách trồng :

Có rất nhiều cách trồng tùy theo loại phong lan. Đây là một kỹ thuật quan trọng mà người trồng phải biết, phải hiểu rõ điều kiện sinh lý, sinh thái của cây lan mình trồng.

Các điểm mua bán phong lan đều có bán đủ loại vật tư, vật liệu kể cả các loại lan, từ cây lan con cấy mô còn trong chai, lan con có độ tuổi vài ba tháng đang sống mạnh đến lan trưởng thành sắp ra hoa và lan đã ra hoa v.v... Lan nội địa, lan nhập từ nước ngoài : Thái-lan, Úc, Mỹ, Pháp v.v... Có đầy đủ tên họ, có catalogue để xem màu sắc của hoa, kích thước của hoa, của cây, thời gian ra hoa v.v...

CHƯƠNG II

THỰC HIỆN TRỒNG LAN

Trồng lan cũng tùy theo cỡ, tùy theo giá cả của từng loại lan. Nếu muốn mau ra hoa thì trồng cây đã trưởng thành, trồng xuống sẽ ra hoa ngay, nhưng giá bán hơi đắt. Trồng cây con đã được vài ba tháng tuổi thì đảm bảo tỷ lệ sống cao, nhưng cũng còn hơi đắt. Trồng cây con cấy mô còn ở trong chai thì lâu ra hoa, nhưng giá cả rẻ hơn. Có thể mua với số lượng lớn. Tùy theo ý thích và khả năng của từng người mà chọn lựa mua.

1. TRỒNG LAN CẤY MÔ.

Mới lập vườn nên trồng lan cấy mô. Ở thị trường giá cỡ 40.000 - 60.000 đồng một chai, trung bình khoảng 1.500 đồng/một cây lan cấy mô, tùy theo loại, có thể giá cao hơn hay thấp hơn chút đỉnh.

Mua chai đem về, lấy cây móc ra từ từ và nhẹ nhàng từng cây một, rửa sạch hết chất thạch dính vào rễ trong chậu nước, vì trong chất này có đường, kiến sẽ bu vào ; rồi để lên trên một miếng lưới hoặc vỉ hay rổ, kê lên trên miệng chậu nước để giữ mát cho cây con.

Lấy xơ dừa hay dớn xé nhỏ, dài cỡ 4-5 cm, bó chung quanh gốc, ràng lại vừa phải bằng một khoanh dây thun nhỏ, sắp ngay ngắn vào khay, vào vỉ để trồng dần. Cây con có thể tưới phun sương bằng nước sạch, bằng dung dịch có pha thật loãng thuốc dưỡng cây như Atonic, nước dừa tươi, phân đạm v.v,..

Trồng mỗi cây vào một chậu nhỏ, lan cấy mô nên trồng vào chậu nhỏ vừa tiện, vừa ít tốn chất liệu. Khi cây lớn hãy sang qua chậu lớn, hoặc trồng vào chậu chung, là một chậu lớn có thể trồng từ 3 đến 5 cây, hoặc trồng vào khay, vào vỉ. Đặt cây lan vào giữa chậu, bỏ nhẹ than, dớn, xơ dừa chung quanh để giữ cây lan đứng thẳng. Đặt vào chỗ hơi râm mát, hoặc che bớt nắng, mỗi ngày phải tưới phun sương từ 3 đến 4 lần, ba ngày tưới một lần phân NPK số 1 theo tỷ lệ 30.10.10, pha một gram hoặc một muỗng cà phê với 4 lít nước. Nên tưới vào lúc sáng sớm hay chiều mát, không nên tưới vào ban đêm dễ bị nấm mốc. Khi cây sống mạnh, đem dần ra nắng hoặc dỡ bỏ bớt vật che để cây có đủ ánh sáng quang hợp, phát triển nhanh.

Ba, bốn tháng sau nên sang qua chậu to hơn. Trước khi sang chậu nên tưới nước cho thật đẫm hoặc ngâm vào chậu nước cỡ 10 phút cho rễ cây bong ra, gỡ nhẹ nhẹ đừng cho đứt rễ, sang qua chậu to hơn, rồi bỏ thêm than, dớn, xơ dừa. Nhớ trồng về một bên và xoay hướng để cây sẽ

nhảy thêm chồi non vào giữa chậu, tránh cây lan mọc ra ngoài mép chậu. Có thể tưới thêm một lần thuốc dưỡng cây hoặc thuốc kích thích ra rễ để cây bám rễ nhanh, phát triển tốt...

2. TRỒNG CÂY CỠ TRUNG BÌNH.

Người mới trồng lan nên mua cây cỡ này về trồng, tỷ lệ chết rất ít, nếu đúng kỹ thuật, cây sẽ sống 100%. Có vườn chuyên ươm cây lan cấy mô cỡ 3-4 tháng, cao 10 cm, có 3-4 tép. Giá cao hơn từ 5 đến 10 ngàn đồng một cây, nhưng trồng dễ hơn nhiều, chỉ cần để vào mép chậu, xoay hướng phát triển vào giữa chậu, hoặc cột chặt vào cây ti có bán sẵn ở các điểm bán lan, rồi bỏ than, dớn, xơ dừa vào, gắn vào móc, treo lên giàn lan. Nên tưới một lượt thuốc dưỡng cây hoặc thuốc kích thích ra rễ, đợi ít ngày, khi cây lan ra rễ mạnh mới tưới phân NPK với tỷ lệ 30.10.10 để cây sinh trưởng tốt. Cây lan nhảy chồi, ra nhiều rễ rất cần nhiều ánh sáng, nhiều gió và nhiều phân, vì vậy phải tưới phân định kỳ 5 đến 7 ngày một lần.

Trồng lan cấy mô, lan trung bình ít tốn kém, nhưng thời gian lâu mới ra hoa. Tùy theo loại như Dendrobium (Hoàng lan), Oncidium (Vũ nữ) thì từ 7 tháng đến 1 năm mới ra hoa. Còn Vanda (Vấn lan), Cattleya (Cát lan) thì phải lâu hơn nhiều, nhưng đến khi ra hoa thì hoa chưa

chắc gì đẹp theo ý muốn ; nhiều khi cây lan bị lai tạo giống cũ nên ra hoa bé nhỏ.

3. TRỒNG LAN TRƯỞNG THÀNH ĐÃ RA HOA

Khi thấy hoa rồi, màu sắc, kích cỡ của chúng thế nào, khi đem về trồng thì phải ra hoa như thế đấy, khỏi sợ bị lầm lẫn. Cho nên, nếu trồng ít cây thì nên mua lan đã ra hoa, mặc dù có đắt, nhưng đúng theo sở thích của mình.

Cây lan đã có hoa khi bán thì bán luôn cả chậu. Mua đem về tiếp tục trồng, tưới nước, tưới phân, cây sẽ nhảy chồi, ra hoa. Nếu trồng đạt thì mỗi giả hành, mỗi tép đều ra hoa mới. Khi nào cây lan ra quá nhiều giả hành, nhảy ra ngoài chậu thì phải tách chiết, nhân giống ra để trồng thêm.

Muốn tách chiết, đem cây lan xuống đặt trên bàn xoay, tính toán xem giò lan được bao nhiêu tép, có thể cắt ra được bao nhiêu đơn vị, mỗi đơn vị phong lan thường có 3 giả hành, trong đó có một hướng có chồi non. Lấy dao bén hoặc sécateur cắt ra, bôi vào vết cắt một ít vôi ăn trầu để cho mau lành thẹo, không thối chỗ vết cắt. Có thể cột treo để chờ ra rễ hay trồng ngay cũng được. Cột chặt vào cây ti, nhưng đừng vội để giá thể, than, dớn, xơ dừa vào sớm, chừng nào thấy ra rễ mạnh mới để giá thể vào, rễ sẽ bám vào giá thể, hút được nhiều dưỡng chất.

Thông thường, giò lan độ 2, 3 năm là ra đầy chậu, tùy theo loại, rễ đã dầy đặc, phải trồng lại hoặc tách chiết. Nên ngâm chậu lan vào nước 10-15 phút, rễ mềm dễ dàng gỡ ra khỏi thành chậu và giá thể. Phải cắt bỏ các rễ nào hư thối, hoặc tỉa bớt những rễ quá dài rồi mới trồng trở lại. Có thể ngâm vào một dung dịch thuốc sát trùng như Sherpa, pha đúng theo liều lượng hướng dẫn của nhà sản xuất.

Sau khi trồng trở lại, thấy ra rễ mạnh mới tưới phân, vì rễ còn non mà tưới phân vào, cây sẽ bị chùn lại hoặc bị hư rễ.

4. CÁCH TRỒNG KHÁC.

a. Trồng thành líp ở dưới đất :

Lấy vỏ dừa miếng, đặt lật ngửa lên, ngay hàng thẳng lối thành líp, dài rộng tùy ý. Vót nhọn cọc tre cỡ bằng ngón tay, ghim chặt từng miếng vỏ dừa dính sâu vào đất, rồi cột cây phong lan vào cọc tre thế nào cho bộ rễ vừa chí lớp xơ dừa. Cây lan sẽ ra rễ bám vào xơ dừa và sống mạnh. Thường trồng các loại Dendrobium cắt cành, Vanda lá tròn, Bò cạp Renanthera để lộ thiên, không cần giàn che cũng được.

b. Trồng treo lơ lửng :

Thay vì trồng vào chậu, bây giờ cột cây lan vào miếng vỏ dừa hoặc vào một khúc cây khô, rồi treo lơ lửng dưới giàn lan hay dưới gốc cây ở trước nhà. Chăm sóc tưới tiêu cũng y như lan trồng trong chậu treo dưới giàn.

c. Trồng ghép vào trụ :

Lựa loại cây lâu bị mục như vú sữa, sao, gõ, đường kính cỡ 1 dm, bằng bắp đùi, dài cỡ 1,5 mét, cắm xuống đất thành hàng dưới giàn che hoặc dưới tàn cây to. Chung quanh cây gỗ cột ghép các loại phong lan. Cây lan sẽ ra rễ, bám chặt vào thân cây, phát triển rất tốt, vì giá thể rất thoáng và rễ lan bò dọc theo thân cây nên hút được nhiều dưỡng chất khi tưới phân, đồng thời thân cây còn giữ được độ ẩm lâu. Khi nào thấy rễ chỉa thẳng ra ngoài không hút được ẩm, thì kéo nhẹ lên và cột ốp sát vào vỏ thân cây, giúp rễ cây hấp thụ ẩm và dưỡng chất tốt hơn. Cây sẽ mập mạp và siêng hoa.

d. Trồng ghép vào cây sống :

Trường hợp trước nhà có nhiều cây ăn trái to, cao, ta cũng có thể trồng phong lan cột ghép vào các nhánh cây giống như ngoài thiên nhiên, cây lan bám vào cây rừng vậy. Nhưng cần chú ý về độ sáng, nắng. Tốt nhất nên cột

xoay về hướng đông - hướng mặt trời mọc.

Các loại lan trồng ghép vào thân cây là Ngọc điểm, Dendrobium, Vanda, Vũ nữ và lan rừng khác đều tốt.

Trên đây là một số cách trồng phong lan, tùy theo sở thích của từng người mà trồng. Nhưng cách trồng vô chậu rồi treo dưới giàn là được nhiều người trồng nhất, vì dễ mang đi, dễ bán hoặc trao đổi.

Tóm lại, trồng phong lan rất dễ, trồng cách nào cũng được, nhưng quan trọng nhất là cách chăm sóc, tưới tiêu, bón phân và phòng trừ sâu bệnh.

CHƯƠNG III

CÁCH CHĂM SÓC

A)- CÁC YẾU TỐ QUAN TRỌNG.

Phải nói cây sống vì nước, nếu không có nước thì chẳng có cây gì có thể sống được cả. Do đó, ẩm độ là quan trọng bậc nhất đối với cây phong lan. Người trồng lan muốn lập vườn lan, trước hết phải nghĩ đến nguồn nước tưới, rồi sau đó mới lo đến các vấn đề khác.

a)- Độ ẩm.

Độ ẩm của không khí là tỷ lệ của sự trương hơi nước, tính bằng phần trăm (%). Thí dụ, ngày mưa độ ẩm cao đến 100% là độ ẩm của sương mù, phơi quần áo không khô. Độ ẩm 0% là ngoài trời nắng gắt, hoàn toàn khô, không có hơi nước trong không khí. Độ ẩm của vườn lan cỡ 70% là thích hợp nhất. Độ ẩm thay đổi theo thời gian trong ngày. Buổi sáng mát mẻ, ẩm độ cao. Buổi trưa, chiều khô nóng, ẩm độ thấp. Độ ẩm cũng thay đổi theo mùa. Mùa mưa ẩm độ cao ; mùa nắng ẩm độ thấp. Chỗ giàn lan nào mà có được độ ẩm tương đối ổn định là lý tưởng.

Độ ẩm của vùng là ở chung quanh giàn lan, là môi

trường tiểu khí hậu chung, nó cũng rất quan trọng. Ở gần sông ngòi, ao hồ, có gió mát, độ ẩm của vùng tốt thì độ ẩm của giàn lan ở đó cũng rất tốt và tất nhiên, độ ẩm của từng chậu lan cũng tốt theo. Còn nếu ở nơi cao ráo, khô cằn như trên sân thượng, không khí chung quanh khô nóng, có độ ẩm thấp, thì độ ẩm của giàn lan cũng như độ ẩm của từng chậu lan trên sân thượng cũng thấp theo. Cho nên lựa vị trí để đặt giàn lan thật là quan trọng. Có nơi, mỗi ngày chỉ cần tưới nước 2 lần ; có nơi, mỗi ngày phải tưới nước đến 3 lần. Vì vậy, làm giàn lan ở dưới đất tốt hơn làm giàn lan ở trên sân thượng. Tuy nhiên, nếu không có đất thì cũng đành phải chịu làm giàn lan ở trên sân thượng, tất nhiên là phải tưới tiêu và chăm sóc nhiều hơn.

b)- Nước tưới.

Để điều hòa ẩm độ, người trồng lan phải biết cần tưới nước như thế nào, cũng như tưới nước vào lúc nào. Phải biết loại lan nào cần nhiều nước, loại nào cần ít nước, loại lan nào cần nước có độ PH cỡ bao nhiêu, loại nào chịu được nước có hơi kiềm, loại lan nào chịu được nước có hơi acide. Nước tưới phải tuyệt đối không mặn, không có phèn, không có vôi và cũng không có chlore. Nếu dùng nước máy để tưới thì phải hứng dự trữ trước để cho bay hết chất chlore v.v... Cách tưới nước cũng có nhiều cách, nhưng quan trọng nhất là phải tưới phun sương.

1. Nếu trồng có ít chậu lan thì khỏi cần tưới, mà chỉ cần nhúng cả chậu lan vào trong xô nước rồi treo lên là được.

2. Tưới bằng bình xịt nông nghiệp, trồng cỡ vài trăm chậu hay ít hơn có thể tưới bằng bình xịt bơm tay. Cần điều chỉnh béc cho tia nước phun đều, vòi nước phun quá mạnh làm hư, gãy lá cây lan.

3. Vườn lan lớn phải tưới bằng máy bơm lớn có béc phun tự động hoặc phải thiết kế hệ thống chuyển nước đi khắp giàn lan, cũng gắn béc phun sương đều khắp vườn lan. Cũng có thể đặt ống nước cho phun sương từ dưới đất lên vừa khỏi chậu lan. Cách này không làm ướt hoa lan nở, hoa sẽ lâu tàn hơn, và nước tưới cũng không bị hâm nóng khi phải tưới vào buổi trưa.

Cũng có thể đặt loại béc tự động phun từ gần đến xa, rồi từ xa đến gần như tưới cỏ ở các công viên vậy.

Tùy theo qui mô của từng giàn lan mà thiết kế các hệ thống phun sương nột cách phù hợp.

4. Mưa. Mưa cũng là nguồn nước tưới trời cho, ngày mưa không cần phải tưới. Nhưng phải để ý, vì có khi trong nước mưa có nhiều chất lạ như acide hoặc khoáng chất, tro của núi lửa bay từ xa đến. Gặp các trường hợp này phải lập tức tưới nước để xả hết các chất lạ ấy, kể cả sương

muối v.v...

c)- Mùa nghỉ.

Mùa nghỉ của cây lan, đây là vấn đề đang còn nhiều tranh cãi. Do ngoài thiên nhiên, cây lan rừng có hai mùa nắng, mưa rõ rệt. Mùa mưa, cây lan tươi tốt, ra hoa ; đến mùa nắng, cây lan bị thiếu nước, lá khô héo, giả hành teo lại, gọi là mùa cây lan nghỉ, sự tăng trưởng tạm ngưng. Nhưng đến mùa mưa, cây lan lại đâm chồi, nhảy tược rất nhanh và ra hoa. Do đó, các loại lan ở miền nhiệt đới như Á châu, Úc châu, Mỹ châu, trong rừng quen với mùa khô nên phải nghỉ ngơi. Có nhiều người trồng phong lan cũng áp dụng phương pháp nầy, giảm tưới hoặc ngừng tưới nước cho cây lan trong mùa nắng. Cây lan khô héo, nhưng khi tưới nước trở lại, cây lan phát triển rất nhanh và ra hoa to đẹp. Điều nầy thực tế khi trồng lan rừng Việt Nam, như cây Hỏa hoàng (Ascocentrum) phải ngưng tưới nước vào mùa nắng. Nếu tiếp tục tưới nước hàng ngày thì cây lan nầy rất tốt tươi, nhưng không ra hoa. Cũng giống như cây Long tu (Dendrobium primulinum) phải ngưng tưới nước, phơi nắng và lẩy hết lá mới ra hoa kịp vào mùa xuân ở TP.Hồ Chí Minh. Có nhiều người trồng lan lai tạo, nhập từ nước ngoài thì không cho cây lan nghỉ. Trái lại, trong mùa nắng còn phải tưới nước nhiều hơn, cây lan vẫn tốt tươi và ra

hoa đều đều.

Cho nên đa số các người trồng hoa ở TP. Hồ Chí Minh đều bỏ thời gian nghỉ của cây lan nhập từ các nước ngoài, do đã lai tạo thuần hóa, làm cho cây lan ra hoa suốt năm như các loài Dendrobium, Vanda, Brassavola v.v..., nhất là lan cắt cành thì không bao giờ nghỉ. Chỉ có những cây lan rừng Việt Nam như Rhynchostylis (Ngọc điểm), Cymbidium (Lan kiếm), Phaius (Hạc đỉnh), Assocentrum (Hỏa hoàng), Aerides (Giáng hương). Các loại Dendrobium chrysotoxum (Kim điệp), Draconis (Nhất điểm hồng), Farmeri (Thủy tiên), Primulinum (Long tu), Thyrsiflorum (Thủy tiên vàng), Capillipes (Vảy cá), Secundum (Báo hỉ), Pierardi (Ý thảo), Pulchellum (Thái bình) v.v.. mới có thời gian nghỉ vào mùa nắng. Đa số lan nội địa do môi trường khí hậu có 2 mùa nắng, mưa rõ rệt, nên cây lan đã quen ra hoa theo mùa. Có người đem về TP. Hồ Chí Minh nuôi trồng, tập cho quen dần với cách tưới nước, tưới phân, không có mùa nghỉ để cho nó ra hoa trái mùa thì có khi đạt, có khi không. Vấn đề nầy còn tùy theo kinh nghiệm trồng lan của từng người, nhằm tìm biện pháp tối hảo để trồng phong lan đạt kết quả tốt đẹp hơn.

Vì vậy, mỗi vườn lan, tùy theo môi trường khí hậu mà tưới tiêu khác nhau, có vườn tưới một lần/ngày ; có

vườn tưới 2 lần/ngày ; có vườn còn phải tưới thêm chung quanh vườn, như trên sân thượng, phải tưới ướt đẫm, tưới cả dưới giàn lan để đảm bảo độ ẩm chung cho cả môi trường. Có người tưới vào sáng sớm lúc 5, 6 giờ, có người tưới trễ hơn lúc 8, 9 giờ. Họ cho rằng có nắng lên mới tưới, cây lan quang hợp tốt, hấp thụ được nhiều dưỡng chất và nước có thể giữ lại đến trưa, giàn lan mát hơn. Cách tưới nầy tùy theo kinh nghiệm của từng người.

d)- Nhiệt độ.

Nhiệt độ ở giàn lan tùy theo khí hậu của từng vùng trên trái đất. Vùng nhiệt đới, như ở TP. Hồ Chí Minh, nóng ẩm quanh năm ; vùng ôn đới thì mát lạnh ; vùng trung gian, ranh giới giữa hai vùng nầy thì vừa mát vừa nóng như ở Trung Mỹ. Ở cao độ, vùng núi non như Đà lạt thì có thể trồng được lan xứ lạnh và cả lan xứ nóng. Mỗi vùng thiên nhiên đều được phú cho một hệ thực vật, trong đó có các loài phong lan.

Về nuôi trồng, ở vùng quá nóng như xích đạo thì không phù hợp với phong lan. Vùng nóng ẩm có hai mùa mưa nắng rõ rệt như TP. Hồ Chí Minh thì nên trồng các loại lan xứ nóng của Nam mỹ. Ở Đà Lạt - Lâm Đồng, khí hậu mát mẻ, nên trồng lan xứ lạnh nhập từ Pháp, Mỹ. Nếu đem lan xứ lạnh trồng ở TP. Hồ Chí Minh, lan vẫn

phát triển tốt, nhưng không ra hoa, vì không có đủ thời gian lạnh trong năm. Cũng có loại lan trồng ở xứ lạnh, xứ nóng đều được và rất dễ ra hoa.

Vì vậy, khi mua lan về trồng phải biết cây lan đó xuất xứ từ đâu ? Ở xứ lạnh hay xứ nóng. Muốn biết loại lan xứ nào thì phải xem chữ đầu của tên lan. Thí dụ, như lan Cattleya. Lan xứ nóng có chữ :

LC = Laeliocattleya.

BC = Brassocattleya.

BLC = Brassolaeliocattleya v.v...

Các loại lan có nguồn gốc từ xứ lạnh, mang tên chữ :

SC = Sophrocattleya.

SLC = Sophrolaeliocattleya v.v...

Đây cũng là vấn đề kinh nghiệm, người trồng lan dần dần sẽ biết. Khi mua lan về trồng ở TP. Hồ Chí Minh nên mua loại lan xứ nóng thì mới ra hoa được.

e)- Độ thông thoáng.

Vườn lan phải được thông gió. Cây lan ở ngoài thiên nhiên thường mọc ở trên cao, có nhiều gió. Không khí cũng là một món ăn của cây lan. Khi trồng ở thành phố thì các giàn lan thiếu gió vì bị các nhà che khuất, trừ các giàn

lan ở trên sân thượng. Lượng không khí di chuyển làm mát cây lan, không có gió sẽ làm cho giàn lan bị hầm hơi, làm nóng cây lan. Cho nên giàn lan nào thiếu gió thì cây lan không tốt, nhưng giàn lan nào có nhiều gió quá, làm thoát nhiều hơi nước, cây lan cũng không tốt. Trường hợp nầy phải che bớt gió.

Tóm lại, các yếu tố ẩm độ, nhiệt độ, thông gió là những yếu tố rất quan trọng đối với giàn lan. Giàn lan nào có được cả ba yếu tố trên một cách cân đối, hài hòa thì trồng mới đạt kết quả cao.

h)- Độ sáng.

Độ sáng là cường độ mà ánh sáng mặt trời chiếu vào giàn lan. Tùy giàn lan đã che nắng, nhưng độ sáng ngắn ngày, dài ngày cũng ảnh hưởng đến sự quang hợp của cây lan. Ánh sáng và nhiệt độ cũng là những nhân tố quyết định sự ra hoa của cây lan. Phải chiếu sáng bao nhiêu giờ trong một ngày thì cây lan mới ra hoa được, vì vậy cũng có người đã đem cây lan ra phơi nắng để kích thích ra hoa.

Ở xứ lạnh, trồng phong lan trong nhà kính, có một loại đèn đặc biệt phát ra ánh sáng thiên nhiên để kích thích ra hoa. Ở TP. Hồ Chí Minh, trồng phong lan trong nhà cũng có thể treo các giò lan trước mái hiên, bên cử

sổ cũng ra hoa được. Độ sáng có thể tính bằng Lux hay bằng Calories. Giữa trưa trời nóng, độ sáng cỡ 800 Kcal/m^2/giờ. Sáng sớm trời còn mát mẻ, độ sáng cỡ 100 Kcal/m^2/giờ. Nguồn ánh sáng cung cấp năng lượng cho cây lan phát triển tốt, nhưng nắng nóng quá thì độ sáng tăng cao, cây lan sẽ bị khô. Cho nên mỗi loại lan chỉ chịu được một độ sáng nhất định :

— Loại Vanda lá tròn, Bò cạp Arachnis, Renanthera... chịu được ánh nắng 100% - là độ sáng tối đa.

— Loại Dendrobium, Vanda lá dẹp chịu được 70% nắng, tức độ sáng cỡ 500 Kcal/m^2 /giờ.

— Loại Cattleya chịu được 50% nắng, độ sáng cỡ 400 Kcal/m^2/giờ.

— Loại Phalaenopsis chịu được nắng 30%, độ sáng khoảng 200 Kcal/m^2/giờ. v.v...

Số liệu này dùng để thắp đèn trong nhà khi trồng cây, còn ở TP. Hồ Chí Minh chỉ cần làm giàn che là đủ. Giàn che làm ánh sáng khuyếch tán, giảm bớt độ nóng, làm mát cây lan. Sự quang hợp của cây lan gia tăng theo cường độ của ánh sáng, nhưng đến mức độ nào đó thì bão hòa, cây lan không còn quang hợp được nữa, mà lại gia tăng thoát hơi nước, làm khô cây lan và vì vậy phải làm mát môi trường chung quanh giàn lan.

CHƯƠNG IV

CÁCH TƯỚI PHÂN

Cây phong lan ở ngoài thiên nhiên hút được dưỡng chất ở trong không khí, ở bụi mùn, ở lá cây mục và ở trong nước mưa ... Cây lan nuôi trồng trong chậu với giá thể than, đá, gạch, dớn, xơ dừa ... không có một nguồn dinh dưỡng nào, nên cần phải tưới thêm phân. Ngày nay đã có nhiều Công ty nghiên cứu chế biến các loại phân hóa học để trồng phong lan. Người trồng lan phải biết cách sử dụng phân để tưới cho lan. Có loại phân phù hợp với lan con, có loại phù hợp với lan trưởng thành để kích thích ra hoa, có loại phù hợp với lan đã ra hoa, cho hoa đẹp và tươi lâu.

A)- CÁC LOẠI PHÂN VÔ CƠ.

Phân vô cơ có nhiều nguyên tố đa lượng, vi lượng và ô-xy, hy-drô, carbone trong không khí.

1. Nguyên tố đa lượng.

a. Đạm Nitrogen :

Nitrogen là nguyên tố có tác dụng làm tăng trưởng

nhanh, ra chồi, ra lá, phù hợp bón cho lan con. Nguồn đạm đang sử dụng có dưới hai hình thức trong :

— Uré với công thức hóa học $CO(NH_2)_2$, có tỷ lệ đạm 46% Nitrogen.

— Sulfate Ammonium còn gọi là SA với công thức hóa học $(NH_4)_2SO_4$, có tỷ lệ 21% đạm Nitrogen.

Phần còn lại là tạp chất, không sử dụng được. Lan con đang thời kỳ tăng trưởng, nên tưới phân có tỷ lệ đạm cao, kích thích ra chồi non, ra lá, ra rễ v.v... làm cho cây phát triển nhanh.

Nhưng khi tưới nhiều đạm quá, cây lan dư đạm, tàn lá xanh mướt, cây bị rạp xuống, lá to nhưng yết ớt, cây dễ bị đổ ngã và dễ quyến rũ sâu rầy cũng như bệnh tật.

Ngược lại, thiếu đạm, cây lan sẽ ốm, lá nhỏ, già nua, vàng lá ...

Người trồng lan luôn luôn theo dõi cây lan, nếu thấy có triệu chứng thiếu hoặc thừa đạm thì phải tưới thêm hoặc bớt phân đạm.

b. Nguyên tố lân :

Phân lân P_2O_5 (Phosphore) ở ngoài thị trường được bán dưới dạng Super lân, chứa 20% P_2O_5, còn lại là tạp chất khó hòa tan trong nước. Phân lân có tác dụng giúp

cây lan nẩy mầm, ra rễ nhanh và kích thích thúc đẩy ra hoa.

Nếu tưới dư phân lân, cây lan sẽ già nua, ra hoa sớm, lá sẽ ngắn, dầy, cứng ; cây có thể lùn và mập. Trường hợp nầy phải giảm lân và tăng Nitrogen, vì Nitrogen và Phosphore lúc nào cũng bổ sung cho nhau.

Khi thiếu lân, cây lan không lớn, cằn cỗi, không ra hoa được, lá xanh đậm hoặc tím, rễ ít phát triển, không có chồi non và dễ bị bệnh. Trường hợp nầy phải nhanh chóng bổ sung thêm lân.

Phân lân thường dùng để kích thích cho cây lan ra hoa sớm theo ý muốn.

*c. **Kali (K_2O)** :*

Đạm N, lân P_2O_5 và kali K_2Olà 3 thành phần quan trọng nhất trong các loại phân tổng hợp. Phân kali ở thị trường có loại Chlorua kali (KCL) hay còn gọi là phân muối ớt, chứa 60% K_2O và loại Sulfate kali màu trắng, chứa 18% K_2Cl. Phân kali có công dụng làm cho cây lan cứng cáp, đứng thẳng, tăng cường bó mạch trong thân cây, dự trữ dưỡng chất để nuôi cây trong mùa khô, đồng thời thúc đẩy ra chồi mới, giữ cho hoa lâu tàn, màu sắc tươi đẹp.

Nếu tưới nhiều kali quá, cây lan thừa kali, lá trở nên vàng úa, đọt non không phát triển và khô héo, cây lan cằn

cỗi. Gặp trường hợp này phải ngưng tưới kali ngay, tăng cường thêm đạm. Nếu cây lan thiếu kali thì cây lan không phát triển được, vì cây lan không được hấp thụ dưỡng chất, cây khô dần rồi chết. Còn nếu cây đang thời kỳ tươi tốt mà thiếu Kali thì mắt lóng thun lại, lá ngọn mọc thành chùm, thân cây trở nên lùn thấp.

Bộ ba : đạm, lân, kali là 3 nguyên tố đa lượng chính mà cây lan sử dụng nhiều nhất để tăng trưởng, ra rễ, ra chồi, ra lá, ra hoa, đậu trái. Chúng bổ sung lẫn nhau để thúc đẩy phát triển.

2. Nguyên tố vi lượng.

Nhưng muốn điều hòa sinh trưởng để cho cây lan hấp thụ tốt nhất các loại phân đa lượng trên, cần phải có thêm những nguyên tố rất cần thiết khác để giúp cây phát triển đồng bộ như vôi, magné, sulfur, sắt, đồng, kẽm, mangan, bor, molipden v.v... gọi là nguyên tố vi lượng, bởi lẽ cây lan sử dụng chúng rất ít.

a. Sulfur (S) :

Là nguyên tố vi lượng quan trọng, cần thiết cho sự hình thành tế bào sinh trưởng. Vì vậy, trong các loại phân như K_2SO_4, $MgSO_4$, $(NH_4)_2SO_4$ có chứa rất nhiều các nguyên tố S nên cây lan ít khi bị thiếu Sulfur, trừ khi người trồng

lan không tưới phân. Thiếu S thì cây lan cằn cỗi, lá bị vàng như bị thiếu đạm, cây lan trở nên èo uột, ốm yếu. Vì vậy, trồng lan trong chậu luôn luôn phải tưới phân, cây lan mới đủ dinh dưỡng.

b. Calcium (Ca) :

Ca (vôi) là nguyên tố vi lượng cần thiết để tạo vách tế bào và giúp cho cây lan hấp thụ được nhiều đạm, tăng trưởng nhanh.

Nếu vườn lan tưới bằng nước giếng có nhiều vôi thì sẽ thừa vôi và làm cho cây lan hấp thụ quá nhiều đạm cây lan trở nên quá mập, tàn lá rợp xuống, dễ bị gãy, đồng thời dư vôi cũng làm cho cây lan không hấp thụ được chấ sắt (Fe), cây càng thêm mềm yếu dễ bị đổ ngã. Trườn hợp nầy nên xem xét lại nước tưới có nhiều vôi hay khôn để giảm bớt.

Thiếu vôi thì cây lan ít hấp thụ đạm, không phá triển rễ, lá sẽ nhỏ, cây ốm yếu, không đứng thẳng đượ Gặp trường hợp nầy nên tăng thêm vôi.

c. Magnésium (Mg) :

Magné là nguyên tố vi lượng cần thiết giúp cho câ lan tạo nên lục diệp tố, điều hòa sinh trưởng để cây la phát triển cân đối.

Nếu dư magné thì lá già cây lan xanh đậm, nhưng đọt non lại bị khô héo. Nên ngưng ngay tưới phân có chứa Mg.

Còn thiếu Mg thì bộ rễ phát triển to mập, nhưng thân lá lại èo uột, không cân đối giữa rễ và thân lá. Trong trường hợp nầy phải tưới thêm Mg.

d. Sắt (Fe) :

Sắt là nguyên tố vi lượng góp phần tạo lập lục diệp tố, giúp cây quang hợp tốt, làm cho lá cây có màu xanh, hoa có màu sắc tươi đẹp. Cây lan chỉ cần rất ít nguyên tố sắt, vì ở TP. Hồ Chí Minh ánh sáng rất nhiều, cây lan lúc nào cũng cần có sắt để quang tổng hợp, nhất là vào mùa hè phải tưới thêm sắt để cho cây khỏe mạnh, mập mạp, lá xanh tươi.

Nhưng không nên tưới nhiều sắt quá, nó sẽ làm cho lá cây lan có màu xanh đậm khác thường và làm cho tế bào trong rễ cây bị kết tủa, các đầu rễ trở nên đen và thối làm chết cả rễ, làm cho cây không hấp thụ được phân, ngưng phát triển.

Nếu thiếu sắt, cây lan sẽ thiếu quang hợp, lá sẽ nhạt màu, dẫn đến thiếu các chất khác, không điều chế được chất đường glucose, cây sẽ ngưng phát triển. Cho nên người trồng lan phải luôn luôn xem màu sắc của lá cây, màu sắc

của đầu rễ cây, khi thấy lá thiếu màu xanh thì nên tưới thêm sắt.

e. Đồng (Cu) :

Đồng là nguyên tố vi lượng tập trung ở lục diệp, giúp cho cây thêm xanh. Nhưng cây lan ít khi nào thiếu đồng vì trong các thuốc trừ nấm, trừ sâu rầy thường có chứa nhiều đồng như Captan, Orthocide ... Khi thiếu đồng thì ảnh hưởng đến lá non ngay, lá bạc tái, mất màu xanh diệp lục tố ; xảy ra trước tiên ở bìa lá, mất màu xanh và đầu lá có đốm trắng rồi khô héo. Cùng một lúc, nhiều chồi non mới đua nhau mọc lên ở dưới gốc, nhưng ngọn sẽ chết dần.

Thấy hiện tượng nầy nên tưới thêm đồng hoặc phun thuốc trừ nấm, trừ sâu rầy, có chứa chất đồng như Sulfat đồng ($CuSO_45H_2O$).

f. Kẽm (Zn) :

Kẽm là nguyên tố vi lượng rất quan trọng, giữ vai trò sản sinh tổng hợp protéin và auxin. Cây lan cần rất ít kẽm, nhưng khi thiếu kẽm, lượng protéin trong cây giảm, cây sinh trưởng kém, có vấn đề ngay ở đỉnh ngọn, đốt mắt ngọn sẽ ngắn lại, các lá mọc chụm lại, cây lùn thấp. Nguyên do chính là do tưới nước chứa quá nhiều kiềm, có độ PH lớn hơn 6,5 (PH > 6,5) và trong nước có nhiều vôi và lân. Một nguyên nhân nữa cần nên tránh, đó là tưới thúc phân

lân quá nhiều để kích thích ra hoa, giữa lân và kẽm thường có đối kháng. Khi tưới nhiều lân tức làm cho cây không hấp thụ được kẽm và xảy ra thiếu kẽm, gây tác hại đến lá ngọn, có khi lại không cho hoa được.

Gặp trường hợp thiếu kẽm thì nên tưới thêm phân có sulfat kẽm ($ZnSO_4$), đồng thời giảm tưới lân và để ý xem trong nước tưới có chứa nhiều vôi quá hay không, có nhiều kiềm lắm không, độ PH phải dưới 6,5. Thông thường độ PH để tưới lan phải từ 5,5 đến 6 (PH = 5,5-6,0).

g. Mangan (Mn) :

Mangan là nguyên tố vi lượng rất cần thiết cho phản ứng phân ly nước trong quang hợp để thu lấy Hydrô (H) và nhả Ôxy ra không khí, đồng thời cũng giúp cây lan hấp thụ đạm. Cũng như kẽm, khi nước để tưới lan có nhiều vôi và quá kiềm thì sẽ dẫn đến thiếu mangan, làm lá non không có màu xanh bóng. Triệu chứng thiếu mangan thể hiện rõ trên lá non hơn là trên lá già, nhưng rất ít thấy. Trường hợp thiếu mangan thì tưới thêm phân Sulfat mangan ($MnSO_4 3H_2O$).

h. Molypden (Mo) :

Molypden là nguyên tố vi lượng giữ vai trò quan trọng giúp cây lan hấp thụ đạm và cố định đạm tự do từ khí quyển. Trái với các vi lượng khác, Mo rất dễ tiêu. Bón lân

làm tăng lượng Mo đối với cây lan. Mo cũng có tác dụng gần như đạm ; triệu chứng thừa thiếu Mo cũng giống triệu chứng thừa thiếu đạm. Phân Mo rất dễ hòa tan trong nước. Nếu thiếu Mo thì tưới thêm phân Molypdat natri ($NaMoO_4.2H_2O$) có chứa 39% Mo.

Kết luận :

Cây lan tiêu thụ rất ít các loại phân vi lượng, nhưng không thể thiếu được. Chúng ta nên chú ý cung cấp đầy đủ dinh dưỡng cho cây lan để cây lan lúc nào cũng mập mạp tốt tươi, ra nhiều hoa, phát hoa dài, đẹp và lâu tàn.

3. Nguyên tố trong không khí.

Cây phong lan là cây thường mọc trên thân cây, có nhiều rễ gió, rễ trong không khí. Nhờ vậy, cây lan hấp thụ được dưỡng chất trong không khí. Có một số chất phân vô cùng quí báu trong không khí mà ít ai ngờ tới. Đó là Ôxy, Hydrô, Carbone.

a. Carbone (C) :

Carbone là nguyên tố chính yếu có mặt ở khắp nơi cùng với Hydrô và Ôxy để tạo nên các chất phức tạp như Acide amine, protéin v.v... cây lan có khả năng hấp thụ các dưỡng chất trên qua hơi nước và không khí.

Các nhà hóa học đã phân tích những thành phần cấu

tạo của thực vật, trong đó có phong lan, bao gồm hơn 60 nguyên tố với 9 nguyên tố có hàm lượng cao, có thể gọi là nguyên tố đa lượng như :

- Carbone (C) có tỷ lệ 500g/kg
- Hydrô (H) có tỷ lệ 70g/kg
- Ôxy (O) có tỷ lệ 400g/kg
- Nitơ (N) có tỷ lệ 30g/kg
- Phospho (P) có tỷ lệ 5g/kg
- Kali (K) có tỷ lệ 40g/kg
- Lưu quỳnh (S) có tỷ lệ 6g/kg
- Magné (Mg) có tỷ lệ 7g/kg
- Canxi (Ca) có tỷ lệ 20g/kg

Còn các nguyên tố sau đây có hàm lượng rất nhỏ, nên gọi là nguyên tố vi lượng :

- Sắt (Fe) có tỷ lệ 10mg/kg.
- Mangan (Mn) có tỷ lệ 1mg/kg.
- Đồng (Cu) có tỷ lệ 1,0mg/kg.
- Kẽm (Zn) có tỷ lệ 1,0mg/kg.
- Bore (Bo) có tỷ lệ 1,0mg/kg.
- Coban (Co) có tỷ lệ 0,1mg/kg.

— Molypden (Mo) có tỷ lệ 0,1mg/kg.

— Iod (I) có tỷ lệ 0,1mg/kg.

v.v...

Các chất vi lượng rất đa dạng, không thể nào kể ra hết được, nhưng chúng không kém phần quan trọng như các nguyên tố đa lượng. Hiệu quả của phân bón phụ thuộc vào sự có mặt của các nguyên tố vi lượng nầy. Chúng ta nên quan tâm sử dụng cho đầy đủ.

b. Hơi nước :

Hơi nước đọng lại thành nước (H_2O). Hơi nước giữ vai trò quan trọng nhất, quyết định đến dinh dưỡng của cây lan. Các chất phân đều phải hòa tan trong nước, dẫn đến các tế bào lông hút thì mới hấp thụ được phân. Cây lan hấp thụ rất nhiều nước để tiêu thụ phân và cũng thoát ra rất nhiều hơi nước, nhất là trong mùa nắng, vì vậy mà các giả hành thường bị teo lại vào mùa nầy.

Tốt nhất là vườn lan phải có hệ thống phun sương để cung cấp đủ nước cho cây.

c. Ôxy (O) :

Ôxy cũng rất quan trọng để cho tế bào cây lan hô hấp, trao đổi với không khí trong gió. Cho nên giàn lan

phải thông gió để có đủ lượng ôxy, hơi nước, hydrô, giúp cơ chế đóng mở các khí khổng của tế bào trên bề mặt của lá, thúc đẩy sự vận chuyển các chất ra vào tế bào, trao đổi như lá phổi vậy.

Các chất vi lượng rất phức tạp, rất ít, nhưng đã được các nhà khoa học khẳng định là chúng rất quan trọng không thua gì các chất đa lượng, tạo điều kiện cho sự sinh sống bình thường của cây lan.

B)- CÁC LOẠI PHÂN HỮU CƠ.

Phân hữu cơ thật là đa dạng, rất dễ tìm, như phân rác, phân bò, phân heo, phân dơi, phân tằm, phân cá, phân lông gà vịt, phân xương, phân mùn, phân rơm v.v... Thành phần chưa được phân tích đầy đủ chính xác, nhưng chúng cũng bao gồm các nguyên tố đa lượng và vi lượng như phân hóa học.

Đến nay, chưa có ai đưa ra công thức về phân hữu cơ để tưới cho cây lan, mà chỉ kinh qua kinh nghiệm mà thôi. Xin được giới thiệu một số phân hữu cơ thường dùng cho cây lan.

1. Phân bánh dầu.

Bánh dầu là xác của đậu phọng, đậu nành sau khi đã

ép lấy dầu. Trong nông nghiệp thường dùng bánh dầu làm phân, vì trong bánh dầu có chứa rất nhiều đạm và các tạp chất khác, tuy rằng chưa biết một cách thật chính xác lắm.

Cây lan muốn bón phân bánh dầu phải được qua chế biến. Nếu bón trực tiếp thì cây lan dễ bị kiến và bị bệnh nấm v.v... Bẻ nhỏ bánh dầu ra, bỏ vào trong một cái khạp, đổ nước vô ngâm, nhớ đậy nắp cho kỹ, vì bánh dầu tan rã sẽ hôi thối, liều lượng tùy ý, đợi đến khi nào bánh dầu hết thối, múc ra pha 1 phần bánh dầu với 5-10 phần nước, tùy theo ngâm nhiều hay ít bánh dầu. Có thể ngâm 100gr bánh dầu với 1 lít nước, độ 10 ngày sau cho thêm 1 lít nước nữa, quậy đều rồi tiếp tục ngâm cho hết thối, khi tưới, pha một phần nước phân bánh dầu với 4 phần nước, tưới 15 ngày 1 lần, đối với lan gì cũng tốt, nhưng mỗi tháng phải phun thuốc trừ nấm hoặc thuốc sát trùng để trừ nấm và vi khuẩn.

2. Phân bả động vật.

Lông gà, lông vịt, xác tôm cá, lòng gà vịt, cóc, ếch, nhái... cho vô khạp, đổ nước vô ngâm, nên nhớ đậy kỹ, đến khi nào hết hôi thối, pha nhiều ít nước tùy theo độ đậm đặc lúc ngâm, tưới cho lan theo 15 ngày/lần cũng rất tốt, nhưng hàng tháng cũng phải phun thêm thuốc sát trùng.

3. Xương heo, xương bò

Cũng ngâm hoặc đốt cháy, nghiền nát, trộn với phân khác, hoặc ngâm tưới cũng rất tốt cho lan.

4. Phân bò, phân heo, phân dơi,

Phân phơi khô, để cho hoai rồi bỏ vào túi vải nhỏ, để trên gốc cây lan, khi tưới nước phân sẽ tan ra dần bón cho cây cũng rất tốt.

Tất cả các loại phân hữu cơ đều bón rất tốt cho lan, nhất là đối với địa lan thì rất phù hợp, cây phát triển mạnh, mập mạp, ra hoa to và đẹp, nhưng phải phòng ngừa nấm và vi khuẩn.

5. Nước tiểu.

Nước tiểu cũng là phân có nhiều đạm, khoáng chất và kích thích tố. Chỉ cần pha 1 phần nước tiểu với 5 phần nước là tưới được, nếu pha thật loãng 1/10 có thể mỗi ngày mỗi tưới, lan rất tốt.

6. Vitamine và nước dừa.

Trong nước dừa non, có nhiều vitamine và kích thích tố. Vitamine B1 kích thích ra rễ cho lan con cấy mô, tưới loãng 3 ngày/lần, lan con rất mau lớn, ra nhiều rễ, phát triển nhanh.

Còn rất nhiều loại phân hữu cơ khác, nhưng không được sử dụng rộng rãi, vì lâu ngày sanh nhiều nấm mốc, rong rêu và đóng cặn dưới đáy chậu dễ sinh bệnh thối rễ...

C. CÁCH SỬ DỤNG PHÂN.

Sau khi biết công dụng của các loại phân hữu cơ cũng như vô cơ, bây giờ đến cách sử dụng phân.

Thường ít có ai sử dụng đơn độc từng loại phân mà cần pha chế thành nhiều hỗn hợp và luôn luôn thay đổi tùy theo lứa tuổi của cây lan.

Công thức pha chế chủ yếu có 3 nguyên tố đa lượng và một số nguyên tố vi lượng cần thiết cho cây lan. Chúng tôi xin giới thiệu một số công thức mà ngoài thị trường ngày nay có bán rất nhiều, người trồng lan có thể mua về rất tiện lợi.

1. Phân tăng trưởng còn gọi là phân số 1, với công thức có chứa rất nhiều đạm, theo tỷ lệ thứ tự NPK như sau : N = 30, P = 10, K = 10 gọi là phân NPK 30.10.10 và vi lượng. Nghĩa là phân số 1 này có 30% đạm N, 10% lân P_2O_5 và 10% Kali K, dùng để tưới cây con, chồi non cho ra rễ, nhảy con, ra lá và phát triển thân cây, gọi là phân tăng trưởng.

2. Phân kích thích ra hoa gọi là phân số 2, với công

thức 10.30.10, nghĩa là trong phân số 2 này có 10% đạm, 30% lân và 10% Kali dùng để tưới cho cây đã trưởng thành, kích thích cho ra hoa, trong phân này có tỷ lệ lân cao, giúp phát hoa dài, siêng hoa và nhiều hoa, cũng dùng để kích thích ra hoa theo ý muốn.

3. Phân giữ cho hoa có màu sắc đẹp và lâu tàn còn gọi là phân số 3, chỉ tưới khi nào thấy xuất hiện phát hoa, làm cho cây đứng vững, vòi hoa dài thẳng, hoa đẹp, lâu tàn. Công thức này có tỷ lệ phân Kali cao theo thứ tự 10.10.30, tức có 10% đạm, 10% lân, 30% Kali. Nhưng khi hoa tàn rồi, ra chồi mới phải tưới trở lại phân số 1 có tỷ lệ đạm cao để chồi non tăng trưởng nhanh.

4. Phân có tỷ lệ đạm, lân, kali đồng đều gọi là phân số 4, với công thức 20.20.20 nghĩa là có 20% đạm, 20% lân, 20% kaki, lượng phân đa lượng nào cũng đồng đều như nhau, tránh thừa thiếu phân, thường sử dụng tưới cho vườn lan trồng lộn xộn, lan con có, lan trưởng thành có, lan đã ra hoa có. Tuy nhiên, tưới loại phân số 4 này cũng tốt, cây cũng mập mạp, vẫn ra hoa bình thường. Nhiều người cũng thích sử dụng loại phân này.

Ngoài ra, tất cả các nhà sản xuất khi bán phân có kèm theo chai vi lượng, hoặc có pha sẵn trong phân rất tiện lợi, muốn mua loại nào cũng có. Còn nhiều loại với công thức khác nữa như 8.16.20, 13.21.27 v.v..., nhưng loại

nào cũng có hướng dẫn cụ thể cách sử dụng. Nói chung, phân tăng trưởng thì có đạm nhiều, phân ra hoa thì có lân nhiều, phân hoa đẹp lâu tàn, cây cứng thì kali nhiều, người rành nghề chỉ cần gia giảm mà pha chế.

D. CÁCH PHA CHẾ PHÂN.

Chúng tôi chỉ hướng dẫn một số công thức, còn lại người trồng lan tự ý pha chế theo công thức mới.

Ở thị trường có bán nguồn phân đơn như sau :

a. Đạm :

— Có Uré với công thức $Co(NH_2)_2$ có chứa cỡ 46% đạm N.

— Sulfat đạm SA công thức $(NH_4)_2SO_4$ có chứa khoảng 21% đạm N.

b. Lân :

Có Super lân, chứa khoảng 20% P_2O_5 DAP $(NH_4)_2HPO_4$, chứa khoảng 54% P_2O_5 và 21% N.

c. Kali :

Clorua kali CKL có chứa khoảng 60% K_2O.

1. Thí dụ 1 : Muốn chế phân NPK với công thức số

1 : 30.10.10.

Từ Uré có 46% N, với phép tam xuất :

Ta có : $\frac{100 \times 30}{46}$ = 65 đơn vị khối lượng Uré.

Từ Super lân có 20% P_2O_5.

Ta có : $\frac{100 \times 10}{20}$ = 50 đvị khối lượng Super lân.

Từ Clorua kali với 60% K_2O.

Ta có : $\frac{100 \times 10}{60}$ = 17 đvị khối lượng Clorua kali

Như vậy, trong phân 30.10.10 có tỷ lệ : 65 đơn vị Uré, 50 đơn vị Supre lân, 17 đơn vị Clorua kali.

— Nếu đơn vị khối lượng là kg thì phải pha : 65kg Uré + 50kg Super lân + 17kg clorua kali.

— Nếu muốn pha đơn vị khối lượng là gr thì phải pha : 65gr Uré + 50gr super lân + 17gr clorua kali.

Mới có được loại phân có tỷ lệ đạm cao NPK theo công thức 30.10.10.

2. Thí dụ 2 : Muốn pha chế phân NPK theo công thức 20.20.20.

$$\frac{100 \times 20}{46} = 43,4 \text{ đơn vị khối lượng Uré.}$$

$$\frac{100 \times 20}{20} = 100 \text{ đơn vị khối lượng Super lân.}$$

$$\frac{100 \times 20}{60} = 33,3 \text{ đơn vị khối lượng Clorua kali.}$$

Muốn đơn vị khối lượng là kg thì phải pha : 43,4 k Uré, 100kg Super lân và 33kg3 clorua kali.

— Nếu pha ít, đơn giản còn : O,434 kg Uré, 1k Super lân và 0,333 kg clorua kali, thì mới có đúng tỷ l phân 20.20.20.

— Nếu pha với Super đạm, SA thế cho Uré theo công thức 20.20.20 : SA Super đạm có 21% đạm N.

$$\frac{100 \times 20}{21} = 99 \text{ đơn vị khối lượng SA.}$$

$$\frac{100 \times 20}{20} = 100 \text{ đơn vị khối lượng Super lân.}$$

$$\frac{100 \times 20}{60} = 33,3 \text{ đơn vị khối lượng clorua kali.}$$

Nếu pha ít, phải pha 0,99 kg SA, 1 kg Super lân và 0,33 kg clorua kali.

Ngày nay, để tránh cân đong pha chế và ít có bán riêng rẽ các loại Sulfat sắt, sulfat đồng, sulfat kẽm, sulfat mangan v.v... nên ít có ai tự pha chế, trừ phân bánh đầu. Thường thì mua phân đã pha chế sẵn ở thị trường về tưới tiện hơn.

E)- CÁC CHẤT KÍCH THÍCH TỐ.

Kích thích tố cũng có nhiều loại :

— Kích thích tố ra rễ.

— Kích thích tố ra chồi.

— Kích thích tố ra lá.

— Kích thích tố ra hoa.

v.v... mà người trồng lan cũng cần nên biết rõ.

1. Kích thích tố ra rễ.

a. Acide indolacetic AIA.

b. Acide naptalenacetic ANA.

c. Acide indolbutiric AIB.

Các loại acide, trên thường chỉ dùng với nồng độ từ 0,1 ppm đến 10 ppm để kích thích ra rễ sau khi tách chiết trồng, hoặc cho cây con mới mua về trồng.

Lưu ý : Dung dịch ppm có được bằng cách lấy 100

mg chất AIA pha trong một lít nước, ta có dung dịch 1/10.000. Bây giờ hãy lấy 10ml dung dịch nầy pha trong một lít nước, ta sẽ có dung dịch 1ppm.

2. Kích thích sinh trưởng thân lá.

a. Gibberellin.

b. 2,4 D Diclorophenoxiacetic acide.

Gibberellin phải sử dụng rất ít, có tác dụng sinh lý rất rộng, kích thích ra chồi, ra lá, ra trái v.v... Nếu dùng quá liều lượng mà nhà chế tạo hướng dẫn sẽ có kết quả ngược lại, như 2,4 D với nồng độ thấp là sinh trưởng, nếu nồng độ cao là diệt trừ, thành thuốc trừ cỏ.

Các chất điều hòa sinh trưởng nầy còn rất mới, chưa có đánh giá đúng mức về công thức sử dụng cũng như hiệu lực thực tế đối với lan, mà mới đang trong thời kỳ sử dụng theo kinh nghiệm. Vì vậy, nên nghiên cứu thật kỹ trước khi sử dụng chúng, tốt nhất là nên thử nghiệm trên từn ô nhỏ rồi sau đó mới nhân rộng ra, đồng thời đúc rút hiệ quả của chúng đối với từng loại phong lan.

F)- TƯỚI PHÂN.

Như đã biết, phân có rất nhiều loại, mỗi loại đều công dụng riêng. Ở thị trường có bán rất nhiều, có lo đặc chế cho cây lan, cho từng độ tuổi, như lan con, l

trưởng thành, lan đang ra hoa v.v...Phải chọn loại phân nào thích hợp nhất để tưới bón cho cây đạt kết quả tốt. Vấn đề đặt ra là tưới loại phân nào thì tiết kiệm nhất và đạt hiệu quả nhất.

1. Cơ quan hấp thụ phân của cây phong lan.

a. Rễ luôn luôn là cơ quan chính hấp thụ phân. Rễ còn có khả năng chọn lọc loại phân để hút qua lỗ mao khổng của tế bào rễ. Tế bào của rễ có khả năng nhận biết nguyên tố nào cần thiết cho sự phát triển của cây lan. Tế bào rễ có nhiều long hút, long hút phải dài, phải nhiều và thường tập trung ở bộ phận còn non của rễ. Muốn bộ rễ hấp thụ tốt phải xếp các giá thể cho thoáng, giá thể dày đặc làm giá thể ẩm, sinh ra khí H_2S, dẫn đến nghẽn rễ, thối rễ và không hấp thụ được dưỡng chất.

b. Lá của phong lan cũng hấp thụ được dưỡng chất. Các tế bào mô của lá có nhiệm vụ quang hợp, dẫn các sản phẩm và trao đổi dưỡng chất. Các lớp cutin biểu bì có vô số lỗ khí khổng rất nhỏ, có khả năng đóng mở để hấp thụ dưỡng chất cũng như thải ra hơi nước.

Ánh sáng làm tăng khả năng hoạt động quang hợp của lá, mở rộng các khí khổng để hút phân. Nguồn năng lượng lấy từ ánh sáng là động cơ làm tế bào mở rộng, kéo theo sự hấp thụ tích cực các chất dinh dưỡng.

Các hoạt động trên của rễ và lá vô cùng phức tạp, khó mà có thể giải thích một cách rõ ràng và đầy đủ được. Chỉ biết rễ và lá cây lan có khả năng hút phân đa lượng và vi lượng. Người trồng lan phải tạo điều kiện cho cây lan hấp thụ phân tốt nhất.

2. Chọn phân.

Có rất nhiều loại phân, nào là phân hữu cơ, nào là phân vô cơ, nhưng nên chọn loại phân nào để dễ hòa tan nhất, không có hoặc ít có tạp chất, lại có nhiều nguyên tố đa lượng và vi lượng.

Tùy theo vườn lan của mình mà lựa loại phân phù hợp. Nếu lan còn nhỏ thì chọn loại phân tăng trưởng có đạm cao. Nếu lan đã trưởng thành rồi thì chọn phân kích thích ra hoa, có lân cao. Đối với lan đang ra hoa thì chọn phân làm cho hoa màu sắc đẹp và lâu tàn, có kali cao v.v...

Trước khi tưới, phải pha phân với nước sạch độ 5-10 phút để cho phân tan hết, nước không được mặn, không có vôi... Nên pha cho đúng liều lượng theo hướng dẫn, thường là 1 gram hoặc một muỗng cà phê với 4 lít nước, nước có độ PH từ 5 đến 6 là tốt nhất.

3. Cách tưới phân.

Tưới phân rất quan trọng. Có người tưới phân như

tưới nước, tưới ướt đẫm cả chậu, rễ, thân lá. Tưới như vậy là rất tốt cho vườn lan, nhưng không tiết kiệm vì có một số phân chảy ra ngoài một cách vô ích. Có người kỹ lưỡng, trước khi tưới phân, họ tưới nước trước độ 15 phút, khi nước vừa ráo là tưới phân lên rễ, thân và lá, không tưới ướt bên ngoài chậu. Tưới như vậy ít hao phân, tiết kiệm được phân, không để phân dư thừa chảy xuống đất. Có người cho rằng, sau khi tưới nước rồi mới tưới phân thì rễ cây đã no nước, không ăn phân, nhưng thực tế, các tế bào của rễ và lá có khả năng lựa chọn dưỡng chất để hấp thụ khi cần. Như vậy tiết kiệm được phân mà hiệu quả lại như nhau.

Sau khi tưới phân, độ 4-5 giờ sau, ta nên tưới nước lại một lần nữa để kích thích cho rễ và lá hấp thụ thêm số phân còn đọng lại, đồng thời để rửa sạch các tạp chất dư thừa đóng trên lá cây lan.

Cũng không nên tưới mãi một loại phân, mà phải thay đổi sau một thời gian. Bởi lẽ, có thể loại phân đó không được hoàn chỉnh, tưới lâu ngày sẽ gây thiếu một vài chất làm suy yếu cây lan. Đồng thời, thay đổi phân khác tùy theo tuổi của cây lan cho phù hợp.

4. Kích thích tố.

Cây lan mới trồng hoặc mới tách chiết nên phun một

lần thuốc kích thích tố ra rễ. Cây lan sẽ ra rễ nhanh, có bộ rễ mạnh, hấp thụ được nhiều dưỡng chất, tăng trưởng nhanh. Nên lưu ý kích thích tố chỉ tưới một lần là đủ, không nên tưới liên tiếp nhiều lần. Tưới như vậy, cây lan sẽ chùn rễ, thối rễ và chết. Khi cây lan mới ra rễ non cũng không nên vội tưới phân, mà phải đợi ít ngày cho rễ ra mạnh, lúc ấy mới tưới phân, rễ dễ hút được dưỡng chất. Nếu tưới phân lúc rễ mới ra còn non thì dễ bị hư rễ, làm yếu cây một thời gian.

Phân là một con dao hai lưỡi, thiếu phân cây suy yếu, không ra hoa hoặc ra hoa ít, nhỏ. Nhưng thừa phân, lạm phân, cây bị nứt da, tét hai giả hành rồi chết hoặc cây lan trở nên khác thường.

Kích thích ra hoa, vì mục đích trồng phong lan là để thưởng thức hoa, cho nên nhiều người thường sử dụng thuốc kích thích ra hoa, có chứa nhiều lân và như vậy sẽ làm mất cân đối với các chất khác như đạm, magné, sắt đồng v.v... dẫn đến hậu quả là khi hoa tàn, cây sẽ bị suy yếu, không tiếp tục phát triển tốt được nữa.

5. Thời gian tưới.

Tưới phân cũng phải cho đúng thời kỳ thì cây lan mới phát triển. Vào mùa mưa, thời tiết thuận lợi cho cây lan đâm chồi nhảy tược, lúc ấy chính là lúc cây lan cần

nhiều phân hơn. Lúc nầy ta nên tưới nhiều phân cho chúng. Tưới nhiều phân không có nghĩa là pha với lượng phân nhiều, mà phải tưới nhiều lần với liều lượng bình thường. Thay vì 10 ngày tưới phân một lần, bây giờ rút ngắn lại còn 5 ngày tưới một lần. Không nên nôn nóng tưới quá nhiều phân vì sẽ dẫn đến bệnh thừa phân (sẽ nói rõ ở phần sau). Tốt nhất là mỗi tuần tưới một lần phân vô cơ NPK với liều lượng theo hướng dẫn của nhà sản xuất, hoặc một gram hay một muỗng cà phê với 4 lít nước là vừa. Đối với phân hữu cơ như phân bánh dầu thì 15 ngày tưới một lần, do chất phân bền còn tồn tại lâu hơn so với phân hóa học. Phân hóa học tiêu thụ nhanh, tưới xong là cây có hiệu quả ngay và nếu như bạo phát bạo tàn không có phân là cây ngưng phát triển liền. Còn phân hữu cơ thì hiệu quả có thể kéo dài hơn. Cho nên tưới luân phiên phân hóa học và phân bánh dầu là hoàn hảo nhất, cây lan lúc nào cũng tươi tốt, mập mạp, ra nhiều hoa.

G)- MÙA NGHỈ CỦA LAN.

Việt Nam có rất nhiều lan rừng. Nhiều người rất ưa thích trồng lan rừng như : Long tu Dendrobium Primulinum, Kim điệp D. Chrystosum, Giả hạc D. Superbum, Nhất điểm hồng D. Draconis, Thủy tiên trắng D Farmeri, Thủy tiên vàng D. Thyrsiflorum, Ý thảo D. Gratiotissimum, Đại ý thảo

D. pierardii, Ngọc điểm Rhynchostylis Gigantea, Đuôi cáo Rhynchostylis Retusa, Hải yến Rhynchostylis Coelestis, Lan kiếm hồng Cymbidium Insigne, Lan đoản kiếm Cymbidium Aloifolium, Trường kiếm Cymbidium Ensifolium, Vân lan cành giao Vanda Teres, Vân lan đại Vanda Viminea, Vân lan thơm Vanda Watsonii, Mỹ dung dạ hương Vanda Denisoniana, Cẩm báo Vanda Masperoe, Vân hài Paphiopedilum Callosum, Hài gấm Paphiopedilum Concolor, Kim hài Paphiopedilum Villosum, Lan hài Paphiopedilum Delenatii, Bò cạp tía Renanthera Evardii, Huyết nhung dún Renanthera Coccinea, Huyết nhung Renanthera Imschootiana, Hạc đỉnh Phaius Tankerville, Hỏa hoàng Ascocentrum Miniatum, Bầu rượu Calanthe Cardioglossa v.v..

Lan rừng chưa được thuần hóa, nên khi trồng phải nghiên cứu kỹ nơi xuất xứ, ở xứ lạnh hay xứ nóng, có hai mùa mưa nắng rõ ràng không, nhằm để tạo môi trường nơi trồng cây lan được tương tự như nơi xuất xứ của nó. Thí dụ, lan lấy từ Đồng nai - Biên hòa gồm Bầu rượu, Ngọc điểm đem về TP. Hồ Chí Minh trồng thì dễ ra hoa hơn, vì thời tiết, khí hậu hai nơi trên không cách biệt nhau nhiều. Nhưng nếu lan xuất xứ từ Đà Lạt-Lâm Đồng như Long tu, Mỹ dung dạ hương v.v... đem về trồng ở TP. Hồ Chí Minh, cây vẫn sống, nhưng khó ra hoa hoặc ra hoa trễ hơn 1, 2 tháng.

Lan rừng Việt Nam do có 2 mùa mưa nắng rõ rệt, mùa mưa có đủ ẩm độ, cây lan hút được nhiều dưỡng chất nên tươi tốt, mập mạp, ra hoa đẹp đẽ. Mùa nắng khí hậu khô nắng, cây thoát nhiều hơi nước, giả hành khô, rụng hết lá, cây lan tạm nghỉ, ngưng phát triển cho đến mùa mưa, cây lan lại bắt đầu chu kỳ phát triển mới trở lại.

Tất cả các giống lan rừng đem về trồng ở TP. Hồ Chí Minh phải cho các loại lan nghỉ vào mùa nắng, không tưới nước 1, 2 tháng để cho cây lan bị khô héo, rụng hết lá, y như ngoài thiên nhiên vậy. Khi nào muốn cho ra hoa thì tưới nước tưới phân, cây lan sẽ nhanh chóng mọc chồi mới và phát triển mạnh mẽ, và khoảng 3 tháng sau, lan sẽ ra hoa đúng như ý muốn. Nên nhớ, cây lan còn nhỏ hoặc mới tách chiết thì không nên cho nghỉ. Vì làm như vậy, cây lan sẽ mất sức do chưa dự trữ được nhiều dưỡng chất. Ở TP. Hồ Chí Minh, đa số người trồng phong lan đều mua các loại lan nhập từ Thái, Úc, ĐàiLoan đã được lai tạo thuần hóa, ra hoa suốt năm, nên trồng chúng không có mùa nghỉ. Trái lại, trong mùa nắng còn phải tưới nước tưới phân nhiều hơn ; cây lan lúc nào cũng tươi tốt, mập mạp, ra nhiều hoa.

Những người trồng hoa để cắt cành bán thì lại không bao giờ cho cây lan nghỉ, một giả hành Dendrobium có thể

cho đến 5-10 phát hoa.

Thực tế, mùa nghỉ chỉ nên áp dụng cho lan rừng, còn lan nhập đã thuần hóa không cần thiết phải cho lan nghỉ. Vì người trồng lan, dù mới hoặc lâu, đều luôn luôn muốn cho cây lan của mình ra hoa to, đẹp, lâu tàn và siêng hoa, nên có nhiều người nghiên cứu sử dụng các loại phân, các loại thuốc kích thích ra rễ, ra chồi, ra hoa...

Vấn đề cho cây lan nghỉ vào mùa nắng hay không là do kinh nghiệm nuôi trồng của từng người. Thông thường, cây lan muốn ra hoa phải đến tuổi trưởng thành, có đủ carbonhydrat, protéin mới phát dục ra hoa được.

CHƯƠNG V

CÁCH TRỒNG MỘT SỐ LAN

Chúng ta đã biết được cơ bản về kỹ thuật trồng phong lan. Bây giờ, trồng cụ thể từng loại lan. Trước khi trồng, phải biết cây lan đó là loại lan gì, xuất xứ từ đâu, xứ lạnh hay xứ nóng v.v... Như vậy phải khảo sát thêm cách sinh sống của cây lan đó để chọn chất liệu trồng, cách trồng cho phù hợp. Căn cứ vào cách sinh sống của lan ta có thể chia ra làm 4 nhóm :

1. Nhóm địa lan có hệ thống rễ ở dưới đất.

Nhóm nầy gồm các loại lan có củ mập ở dưới mặt đất (Spathoglottis Plicata ...), có bộ rễ ăn sâu xuống đất, dễ trồng nhất, chất trồng chính là đất trộn với rơm rác, tro trấu, phân chuồng, trồng ngập luôn cả củ, tưới nước ít, cây có thể ra hoa quanh năm, nhất là vào mùa mưa.

2. Nhóm bán địa lan.

Nhóm nầy có thể có củ hoặc không có củ, hệ thống rễ ăn xuống đất hoặc bám ở các nơi có lá cây mục, phân mùn, gốc cây, như Lan kiếm Cymbidium, Lan hài

Paphiopedilum, Lan bầu rượu Calanthe v.v... Khi trồng, chỉ cần cho phần rễ ăn xuống đất phân, còn phần thân và củ, nếu có, phải ở trên mặt đất. Giá thể phải tơi xốp hơn so với Địa lan, có thể là lá mục, than vụn, xơ dừa, tro trấu, phân chuồng đã hoai v.v... Có loại qua mùa khô, lá rụng hết như Lan bầu rượu, qua mùa mưa thì lại ra lá, ra hoa. Có loại không rụng lá như Lan hài, Lan gấm, Lan kiếm, nhưng chỉ ra hoa theo mùa, thường vào đầu mùa mưa.

3. Nhóm có hệ thống rễ là rễ gió hoàn toàn hay rễ không khí.

Loại nầy có khả năng hút dưỡng chất trong hơi nước, trong không khí và các chất bụi gỗ, lá mục ở thân cây. Rễ cũng quang hợp được với ánh nắng, nên thường chìa ra ngoài và thích thông thoáng. Đó là lan Ngọc điểm Rhynchostylis, Vân lan Vanda, Lan bò cạp Renanthera v.v... Vì vậy, khi trồng chúng phải để giá thể thật thông thoáng, để than to, chậu có lỗ to hoặc trong giỏ gỗ hay ghép vào khúc cây là tốt nhất.

4. Nhóm có hệ thống rễ bán không khí.

Loại nầy có rễ nhỏ, nhưng rất nhiều, bám vào bề mặt của chậu, của giá thể, như Hoàng lan Dendrobium, Vũ nữ Oncidium, Cát lan Cattleya v.v... Trồng với giá thể thoáng, than, dớn, chậu cũng phải có nhiều lỗ để rễ bò ra hoặc ghép vào khúc gỗ với một ít xơ dừa, cây sống rất tốt.

Như vậy, loài lan có 4 nhóm : Lan đất hay Địa lan (terrestrial), Bán địa lan (semi-terrestrial), Phong lan rễ gió (épiphytic) và Lan bán rễ gió (semi-épiphytic). Biết được sự tương quan giữa rễ với giá thể và cách trồng cây lan để chúng ta trồng chúng cho phù hợp với từng nhóm.

A)- Cách trồng Hoàng lan (Dendrobium).

Tên Dendrobium có nguồn gốc từ chữ Grec : Dendron, nghĩa là cây gỗ và bios là tôi sống. Dendrobium là giống phụ sinh, sống trên cây gỗ. Có người gọi là Hoàng lan, có người gọi là Đăng lan. Dendrobium là giống lan có rất nhiều loại, có trên 1.600 loài và đã được lai tạo thêm rất nhiều loại mới. Dendrobium Hoàng lan mọc nhiều nhất ở vùng Đông-Nam-Á, do quá đa dạng nên tập trung lại thành 2 dạng chính : dạng đứng (Dendrobium Phalaenopsis) và dạng thòng (Dendrobium Nobile).

Loại Dendrobium Phalaenopsis thường mọc ở xứ nóng, chịu ẩm và rất siêng hoa, nên ở TP. Hồ Chí Minh trồng rất nhiều loại nầy. Loại Dendrobium Nobile thì chịu khí hậu mát mẻ ở vùng đồi núi cao như Đà Lạt-Lâm đồng v.v...

1. Lan rừng Việt nam cũng có rất nhiều nhóm Dendrobium.

a. Nhóm có giả hành rất dài, to, đứng thẳng như lan Thái bình (Dendrobium Pulchellum) ; nhóm có giả hành

dài thòng xuống như Long tu (D. Primilium) ; nhóm có giả hành to, ngắn như Kim điệp (D. Chrysotosum), Thủy tiên (D. Farmeri, Vảy cá (D. Lindleyi) ...

Các loại nầy đều là phụ sinh, sống bám trên thân cây, dạng bụi, có nhiều giả hành mọc sát như mía và còn có thể nhảy con từ mắt của lóng nên còn gọi là Lan mía hoặc Lan tre. Lá hình thuôn dài, mọc xen, màu xanh, hoa có thể mọc từ thân thành chùm hay cô độc. Có nhiều loài rụng hết lá mới ra hoa. Các phát hoa không những mọc trên giả hành mới mà cũng có thể mọc lên từ các giả hành cũ đã ra hoa rồi. Các giống lan rừng nầy thường trồng bám vào thân cây, vào miếng dớn hoặc xơ dừa. Giá thể phải thông thoáng, phải để vào chỗ hơi râm mát. Tưới nước ngày 2 lần, tưới phân 10 ngày một lần như phân NPK 30.10.10 hoặc phân bánh dầu, đều tốt. Muốn cho ra hoa phải tạm ngưng tưới nước, tưới phân để cho cây rụng hết lá, sau đó mới ra hoa.

2. Lan Dendrobium ngoại.

Ở TP. Hồ Chí Minh đã nhập rất nhiều loại Dendrobium từ Thái-lan, Úc về trồng vì phát hoa dài cho rất nhiều hoa, màu sắc đẹp lại lâu tàn. Các loại Dendrobium nhập đã được lai tạo thuần hóa nên có hoa quanh năm, không có mùa nghỉ. Thường trồng vào chậu đất nung có nhiều lỗ chung

quanh, giá thể gồm than, gạch, xơ dừa, dớn, vỏ cây v.v... Cần phải gác cho thông thoáng, có thể nửa phần dưới của chậu để trống để rễ bò ra bám vào thành chậu. Cây rất chịu ẩm, mỗi ngày phải tưới nước 2 lần. Ngày nào nắng gắt, nóng khô, nên tưới thêm một lần nữa vào giữa trưa, nhưng phải tưới thật đẫm, ướt cả chậu, cả môi trường chung quanh để mát cả giàn lan. Nếu tưới ít quá, trời nóng sẽ làm luột cây lan, cây lan sẽ héo rồi chết. Mỗi tuần nên tưới phân NPK một lần, tùy theo lứa tuổi của lan mà tưới phân cho thích hợp. Cây Dendrobium nhập nội rất đẹp như : Rakpaibulsombat White có phát hoa dài, nhiều hoa 15-20 hoa, hoa to màu trắng tuyền, kín rất đẹp, Thái Lan White, Rasem White cũng đều có hoa màu trắng rất đẹp và lâu tàn. Dendrobium Thonglor Beauty có hoa màu tím đỏ, lưỡi đỏ rất siêng hoa, phát hoa từ 15-20 hoa. Dendrobium Pink Magic "T-orchids" có hoa to, cánh màu đỏ tươi tròn kín, lưỡi đỏ nhung, họng trắng rất đẹp. Dendrobium Somsak, hoa tròn cánh trắng, họng đỏ rất đẹp. Dendrobium Kultana "Oldbhue", hoa màu xanh tím, họng nhung đen rất lạ. Dendrobium Kaasem Gold, có hoa cánh vàng tươi, họng đỏ cũng đều rất đẹp. D. Kurniati "Golden Gold" hoa to cánh vàng tươi, lưỡi đỏ, ở cây này, đài và cánh đều vàng cả bên trong lẫn bên ngoài rất đẹp. D.Thonglor's Delight 2 màu, đài màu trắng hồng, cánh màu đỏ có sọc trắng cũng rất

đẹp. D. Candy Stripe hoa to, đài và cánh đều màu hồng, có nhiều sọc đỏ theo chiều dọc rất lạ, rất đẹp. Loại Dendrobium thật là đa dạng, không thể nào kể ra hết được. Ở Thái-lan chuyên trồng Dendrobium cắt cành, trồng đại trà ở dưới đất như Dendrobium Pompadour, D. Hawai Beauty rất nổi tiếng. Ngày nay, ở TP. Hồ Chí Minh cũng có nhiều vườn lan chuyên trồng Dendrobium cắt cành. Trồng các loại nhập từ Thái-lan thì rất sai hoa, mỗi phát hoa có từ 15 hoa trở lên ; một giả hành có thể luân phiên ra từ 5 đến 10 vòi hoa ; mỗi nhánh hoa cắt cành có thể bán trên 5.000 đồng.

Dendrobium rất dễ trồng ở TP. Hồ Chí Minh vì thời tiết, khí hậu rất thuận lợi, cây chịu nóng, chịu ẩm, chịu sáng, chịu nắng 70%; nếu tưới phân thích hợp thì sẽ ra hoa quanh năm. Tốt nhất nên trồng một loại Dendrobium đồng nhất và cùng lứa tuổi, cùng cỡ chậu, treo ngay hàng thẳng lối, dùng cùng một loại phân thì dễ chăm sóc vô cùng. Chỉ cần làm hệ thống tưới nước phun sương ngày 2 lần, mùa nắng thì 3 lần. Dendrobium nếu được tưới đủ ẩm cũng không có rày rệp đỏ (red spider nites). Nhưng nếu có rày rệp đỏ thì phun thuốc Sherpa pha theo hướng dẫn của nhà sản xuất.

Phân bánh dầu cũng rất hữu hiệu đối với lan Dendrobium, nhưng nên pha loãng, tưới 15 ngày một lần,

phụ thêm với phân vô cơ NPK thì rất tốt, nhưng phải thêm thuốc sát trùng hoặc thuốc trừ nấm để đảm bảo vườn lan lúc nào cũng sum suê, đầy hoa.

3. Thay chậu và nhân giống Dendrobium.

Lan Dendrobium trồng cỡ 2 năm thì giả hành phát triển, mọc nhảy ra ngoài chậu, vì thế phải thay chậu. Nhân dịp nầy nên tách chiết nhân giống ra luôn một thể. Muốn thay chậu phải tưới thật đẫm trước 5-10 phút hoặc ngâm vào xô nước, sau đó để lên bàn quay, cắt ra từng đơn vị 3 tép một, trong đó phải có một tép có hướng cây con hoặc mắt ngủ. Nhổ hết bụi lan ra, làm vệ sinh, cắt bỏ hết rễ hư thối và các giả hành đã khô héo, trồng lại vào chậu mới đã được sát trùng kỹ với giá thể mới, than, dớn, xơ dừa ... Nếu kỹ thì lấy thêm cây ti bằng sắt kẹp chặt vào chậu. Ở thị trường đều có bán cây ti và dây kẽm nhỏ có bao nylon bên ngoài để cột chặt giả hành cây lan, dính cứng vào trong chậu. Nhớ xoay hướng mọc cây con vào giữa chậu để cây con không mọc ra ngoài chậu và bám rễ được. Xong, đem treo lên giàn lan và phun thuốc Rootone, Atonic để kích thích ra rễ. Khi nào thấy lan ra rễ mạnh mới tưới phân NPK 30.10.10 tăng trưởng.

Trường hợp cây con mọc lưng chừng trên thân cây mẹ, gọi là keiki, thì đợi đến khi ra được 5-7 lá và có rễ

nhiều, lúc ấy hãy tách cắt nhẹ chỗ tiếp giáp rồi trồng vô chậu hoặc vào nhánh cây khô, thêm một ít dớn hoặc xơ dừa, cột cho thật thoáng. Cây keiki sẽ sống mạnh, nhanh hơn là trồng lan cấy mô. Có người không dám cắt chỗ tiếp giáp, mà cắt luôn phần cây mẹ, như vậy càng tốt, nhưng gặp cây lan quí như cây Gatton Sunray thì sẽ mất đi một đoạn thân có thể ra nhiều cây keiki khác nữa để nhân giống.

Trồng cây Dendrobium cấy mô sau 7 tháng đến 1 năm là có hoa. Trồng cây tách chiết từ bụi, sau 3 tháng có th có hoa. Trồng bằng cây keiki, sau 2, 3 tháng cũng có th có hoa, nhưng nên cắt bỏ hoa đó vì hoa nhỏ không đạt yê cầu, đồng thời để kích thích cho cây keiki ra chồi mới tươ tốt hơn.

4. Cách lai tạo qua thụ phấn.

Mổ xẻ cây phong lan :

Hoa phong lan thường có 3 đài (sepal), 3 cánh (petal trong đó cánh thứ 3 to lớn, biến thành môi (líp), 3 tâm bì. Phấn hoa dính lại thành phân khối pollinia, có rất nhiề hạt nhỏ li ti. Trụ column gồm chung bộ phận sinh dục c và đực của hoa lan, gọi là hoa lưỡng phái, trừ giống Catasetur và Cycnoches có hoa đực và hoa cái riêng, gọi là hoa đơ

phái.

Muốn thụ phấn thì khi hoa sắp nở, ta đem 2 cây lan thuộc 2 giống đã được chọn lựa từ trước để riêng, nhằm tránh ong bướm đụng đến hoa. Hai cây phong lan này nhất thiết phải cùng loại, nhưng có thể khác màu hoa. Nếu khác loại thì khó thụ phấn hơn, có khi không đậu (xem bảng giống lai tạo). Mục đích lai tạo để có hoa to, màu sắc đẹp, cải thiện lan xứ lạnh lẫn lan xứ nóng, tăng khả năng sinh sống của cây lan v.v...

Sau khi hoa nở chừng 3 ngày là thành thục có thể thụ phấn được. Nhụy đực cũng có thể lấy để vào hộp sạch mà để dành phòng khi phải thụ phấn ở nơi xa. Không khí quá ẩm ướt làm cho nhụy hư, vì vậy nên chọn ngày nắng ráo, hoặc ở trong phòng kín mà thụ phấn.

Lấy cây tăm tre ấn vào nhụy đực cho nhụy dính vào đầu cây tăm, đưa sang quệt vào bề mặt của nuốm nhị cái. Nuốm nhị cái luôn luôn có chất nhầy sẽ hít nhụy đực dính vào. Động tác phải thật nhanh. Sau đó đem cây mẹ để riêng, không tưới nước, trường hợp được đưa vào phòng kín thì càng tốt. Nếu thụ phấn có kết quả thì sau đó cánh hoa sẽ héo, còn cuống hoa vẫn tươi, hoa không rụng và noãn sẽ phình to đậu thành trái. Tiếp tục tưới phân có chứa nhiều Phosphore và đem ra nắng, để trái to lớn chóng già.

Khi trái già, nên coi chừng gặp nắng trái sẽ bung ra, nên lấy nylon bọc lại cho kỹ.

5. Bảng một số cây lan có thể lai tạo dễ dàng.

Các loại lan muốn lai giống đạt kết quả tốt phải có sự tương hợp về mặt di truyền như :

Lai cùng giống :

- Dendrobium Phalaenopsia + D. Superbiens = Dendrobium Louis Bleriot.
- Vanda Coerulea + Vanda Sanderiana = Vanda Rochildiana.
- Aerides + Phalaenopsis = Aeridopsis.
- Arachnis + Renanthera = Aranthera.
- Ascocentrum + Vanda = Ascocenda.
- Brassia + Oncidium = Brassidium.
- Brassavola + Cattleya = Brassocattleya.
- Brassavola + Loelia = Brassolaelia.
- Cattleya + Bronghtonia = Cattleytonia.
- Diacrium + Broughtonia = Diabroughtonia.
- Diacrium + Cattleya = Diacattleya.
- Epidentrium + Cattleya = Epicattleya.

- Gactorchis + Calanthe = Gastocalanthe.
- Laelia + Cattleya = Laeliocattleya.
- Miltonia + Oncidium = Miltonidium.
- Renanthera + Rhynchostylis = Renanstylis.
- Renanthera + Vanda = Renantanda.

v.v... còn rất nhiều, và người ta có thể lai tạo nhiều thế hệ đến 3, 4 giống :

- Aerides + Phalaenopsis + Vanda = Tanakara.
- Diacrium + Lealia + Catteya = Dialealiecattleya.
- Diacrium + Brassavola + Laelia + Cattleya = Iwanagara.
- Brassavola + Cattleya + Laelia +Sophronitis = Postinara.

v.v... càng ngày càng có nhiều giống lai tạo mà ta không thể nào kể hết được.

6. Gieo hạt.

Ngày trước, các loại phong lan chỉ có lai tạo ngoài thiên nhiên do côn trùng, ong bướm hút mật từ hoa này đến hoa khác mà vô tình thụ phấn cho cây lan, đậu thành trái. Trái già chín nổ bung ra, hạt bay đi rất xa trong gió, rớt xuống bám vào các rong rêu tự mọc mầm thành cây

con...

Muốn gieo hạt nhân tạo, phải hái trái phong lan, mổ ra lấy hạt bỏ vào trong chai thủy tinh đã sát trùng, bịt kín lại để dành gieo. Hạt lan rất nhỏ, không có chứa đủ chất dự trữ nên không thể nào gieo như cách bình thường mà nhảy mầm được. Nhiều người đã nghiên cứu trong môi trường thiên nhiên, gieo với nấm mới mọc mầm gọi là gieo hạt cộng sinh semis symbiotiques. Sau đó mới gieo hạt trong môi trường nhân tạo gồm thạch với nấm. Knudson, qua thí nghiệm thấy rằng, cây lan tạo ra hydrat carbon gồm có đường và tinh bột, nên gieo hạt lan trong môi trường thạch với 2% đường không có nấm mà vẫn nẩy mầm tốt. Từ đó mới được gieo hạt theo phương pháp Knudson gọi là gieo hạt không cộng sinh (semis asymbiotique). Ngày nay đã có nhiều công thức môi trường gieo hạt cho từng loại phong lan.

Môi trường gieo hạt gồm có nước cất, đường và thạch, đun sôi hòa tan, để vào chai cấy dày 2cm để nguội. Đổ nước Oxy già vào chai đựng hạt lan, lắc đều cho hạt tách đều ra rồi đổ vào chai cấy để gieo. Đậy miệng chai lại và để vào nơi mát mẻ vô trùng. Khi thấy hạt nẩy mầm nhiều thì chia ra mà cấy chuyền qua chai khác để cho cây lan con chóng lớn. Vài tháng sau, cây lan con ra được chừng

4 lá và rễ đã dài thì móc ra, rửa sạch thạch rồi mới trồng được. Quá trình gieo hạt phong lan trong môi trường thạch là như vậy, nhưng phải có đầy đủ phương tiện và phòng gieo hạt vô trùng rất tốn kém. Tốt nhất là mướn các phòng thí nghiệm gieo hạt giùm rồi đem về trồng thì tiện hơn.

7. Cấy mô :

Phương pháp tách chiết chỉ được một số ít ; gieo hạt cũng được khá nhiều, nhưng cây con lai tạo có một số thì giống cha, một số thì giống mẹ, một số vừa giống cha lại vừa giống mẹ, theo luật Mendes, nên nhiều khi đa số ra hoa không đạt. Phương pháp cấy mô thì nhân giống ra bao nhiêu cũng được và kết quả đều giống y hệt như cây giống.

Chỉ cần cắt một đỉnh ngọn, một cọng phát hoa hoặc một bộ phận của cây lan có hoa đẹp là làm giống cấy mô được. Trước tiên phải có phòng cấy mô vô trùng, khử trùng tất cả dụng cụ cấy mô và môi trường cấy. Điều này rất quan trọng. Dùng dao mổ cắt lấy chừng 2 đến 3 mm^3 sinh mô, đưa mẫu vật vô chai cấy, cắm sâu cỡ 1/3 môi trường cấy đã chuẩn bị sẵn trong chai cấy. Đậy miệng chai lại để vào chỗ có đủ ánh sáng và nhiệt độ. Sinh mô sẽ phát triển rất nhanh, sau 3, 4 tuần tạo thành tiền củ hay mô sẹo Protocorn, đủ lớn để cắt làm bốn, nhân tiếp ra y như trước, để vào chai mới, cứ thế mà nhân ra hoài đến chừng nào

đủ số. Mô lớn tùy theo giai đoạn phải cấy chuyền tiếp với môi trường mới, đến khi nào cây đủ lớn, đem ra để ngoài thiên nhiên tập cho cây sống quen với thời tiết môi trường bên ngoài... Trong qui trình cấy mô, trải qua nhiều giai đoạn phức tạp, thay đổi môi trường sinh lý, độ PH, độ thông thoáng, nhiệt độ, ánh sáng, kích thích tố v.v.. phải cho thích hợp. Muốn như vậy phải có phòng cấy mô đúng tiêu chuẩn, có máy điều hòa nhiệt độ... rất đất tiền. Cho nên đa số người trồng lan đều mua lan đã cấy mô sẵn về trồng tiện hơn. Ở các điểm bán lan con cấy mô còn để trong chai, có đủ giống, đủ loại, với đầy đủ tên họ theo gia phả. Có cả những chai cấy mô nhập từ nước ngoài với giống mới nữa.

Những điểm bán lan cấy mô :

Phòng cấy mô trường Đại Học Tổng hợp TP. Hồ Chí Minh, Phòng cấy mô Anh Nghĩa, Anh Thọ ở Thủ Đức, điểm bán lan "Kỳ Châu orchids" Tao Đàn, điểm bán lan Kim Ngân Hùng Vương v.v...

8. Cách trồng lan cấy mô :

Lan con có sẵn trong chai, lấy kẹp hay cây cò ngoéo móc nhẹ nhẹ từng cây lan con ra, rửa sạch chất thạch trong xô nước, rồi lấy xơ dừa hoặc dớn đã cắt xé nhỏ, bó nhẹ chung quanh rễ cây lan con, đừng cho bầm dập rễ và

ràng lại bằng một khoanh thun nhỏ. Xong, sắp ngay hàng lên trên một cái vỉ sắt, lưới, hoặc khay hay rổ, để lên trên miệng một chậu nước giữ ẩm mát... Có thể tưới phun kích thích tố ra rễ, nước dừa pha loãng, hoặc Vit B1, mới đem đi trồng. Phải chuẩn bị chậu con, xơ dừa, dớn, than, tất cả đều giặt sạch phơi khô, sát trùng trước. Có thể trồng 1 cây vào 1 chậu con, hay 5, 7 cây vào một chậu chung lớn, hoặc trồng vào khay, vào líp... Để cây lan con vào giữa chậu, chêm nhẹ các giá thể than, xơ dừa, dớn, gạch đá nhỏ chung quanh nhẹ nhàng đến ngang cổ rễ, đem xếp vào chỗ râm mát hoặc treo lên giàn. Mỗi ngày tưới nước 3, 4 lần, chỉ phun sương vừa đủ ẩm, 3 ngày tưới phân NPK 30.10.10 một lần, nhưng phải pha hơi loãng, vì rễ non của lan còn yếu. Khi thấy rễ mọc ra mạnh, lúc ấy tưới bình thường. Ba, bốn tháng sau, lan sẽ lớn được 3 giả hành, cao khoảng 1 tấc, ta nên sang qua chậu lớn.

Thay chậu cũng y như tách chiết. Khi thay chậu, ta chỉ cần ngâm cả chậu lan con vào xô nước, gỡ nhẹ bộ rễ ra, trồng lại vào chậu mới. Nhớ cột cây ti và xoay hướng cây con vào giữa chậu, rồi phun một đợt thuốc kích thích ra rễ là được. Khi cây ra rễ mạnh, ta bắt đầu tưới phân trở lại bình thường.

Trồng hay thay chậu các loại phong lan cũng thực hiện tương tự như vậy. Cũng có thể trồng lan bằng cách

ghép vào nhánh cây vú sữa với một ít dớn hoặc xơ dừa, nhưng không nên trùm bít hết rễ cây lan. Cần phải để cho bộ rễ thật thông thoáng, và tưới nước thường xuyên 3 lần/ngày.

Cũng có thể trồng loại Dendrobium cắt cành một cách đại trà xuống đất, trên các líp vỏ dừa. Phải cột cây vào nẹp tre đã ghim chặt xuống vỏ dừa cho cây lan đứng vững, không đổ ngã. Cây Dendrobium chịu được 70-80% nắng, nhưng cũng có thể tập cho chúng quen với nắng 100%, có thể cây bị vàng lá, nhưng sẽ thích nghi dần và rất siêng hoa, đạt hiệu quả kinh tế cao.

A)- CÁCH CHĂM SÓC LAN DENDROBIUM :

Dendrobium xuất xứ từ Đông-Nam-Á nên rất phù hợp với khí hậu Việt Nam. Ở TP. Hồ Chí Minh trồng loại Dendrobium nhiệt đới rất đạt. Dendrobium rất dễ trồng, chịu nắng 70%, chịu ẩm, tưới nước ngày 2 lần. Những ngày nắng nhiều thì tưới 3 lần. Nếu thiếu nước, giả hành sẽ teo lại, rụng lá, vì thế phải tưới ướt cả cây, cả giá thể, cả chậu và cả môi trường chung quanh giàn lan. Cây mới trồng đợi khi ra rễ mạnh, ta tưới phân tăng trưởng NPK 30.10.10 mỗi tuần một lần. Đến khi cây trưởng thành, ta đổi qua phân 10.30.10 để kích thích ra hoa. Khi vừa hé phát hoa thì tưới qua phân 10.10.30 để cho hoa đẹp, lâu tàn. Khi

cắt hoa thì nhanh chóng đổi trở lại phân 30.10.10 cho cây lan ra chồi và phát triển nhanh. Ngày mưa không nên tưới phân, vì có nắng thì cây mới quang hợp được, mới hấp thụ phân được.

Bộ phận hút phân của cây gồm có rễ và lá, cho nên ngày nay có nhiều Công ty đua nhau sản xuất phân lá. Thật ra hấp thụ phân qua rễ là chủ yếu, nhưng trong lá cũng có những tế bào có khả năng hút phân qua nước và không khí. Dinh dưỡng qua lá rất quan trọng vì diện tích của lá rất rộng so với rễ. Lá tiếp thu được nhiều năng lượng qua ánh sáng và tiếp thu được phân khi quang hợp tốt. Bề mặt của lớp cutin ở lá có vô số lỗ nhỏ li ti, gọi là khí khổng, có khả năng đóng mở để hút dinh dưỡng và nhả ra hơi nước. Vì vậy, phân lá cũng góp phần quan trọng làm tăng dinh dưỡng cho cây, trong đó có cây phong lan rất nhạy cảm với ánh sáng để quang hợp, hấp thụ phân. Người trồng lan có thể hàng tháng thay đổi tưới thêm một lần phân lá theo hướng dẫn của nhà sản xuất. Cây sẽ phát triển tốt và sẽ ra nhiều hoa, màu lá cây luôn luôn xanh bóng, làm tăng vẻ đẹp của tàn lá.

10. Cách chăm sóc Dendrobium.

Đa số lan Dendrobium ưa nóng, ưa ẩm, ưa thoáng, nhiệt độ tối ưu là 25 độ C. Tuy nhiên cũng có giống chịu

mát hơn như lan rừng Việt Nam, xuất xứ từ Đà Lạt-Lâm Đồng. Cũng có giống chịu nóng hơn như các giống nhập từ Thái-lan, Malaixia, Indonéxia, Ấn-độ, vì vậy nên tưới nước 2 lần/ngày, ngày nào nắng gắt tưới thêm một lần nữa vào giữa trưa, nhưng phải tưới đẫm. Giá thể phải thông thoáng, có thể gác nẹp tre mà ngăn đít chậu, không làm cho giá thể bị đặc nghẹt. Mùa nắng thì thêm dớn và xơ dừa vào ; mùa mưa thì bỏ dớn và xơ dừa ra, tránh ẩm ướt quá sinh ra nấm mốc.

— Tưới phân một tuần một lần đúng theo lứa tuổi. Nên sắp xếp lan cùng cỡ để dễ chăm sóc. Mỗi tháng có thể tưới thêm phân hữu cơ một lần như bánh dầu ngâm pha loãng.

— Giàn lan Dendrobium luôn luôn phải được làm vệ sinh chung quanh môi trường, nhổ cỏ rác, diệt côn trùng : sên, ốc, dế, bướm để tránh mang lây mầm bệnh và giàn lan được thông thoáng. Hàng tháng tốt nhất phun thuốc sát trùng, thuốc rầy một lần đúng theo liều lượng hướng dẫn, cây lan sẽ ít có nấm mốc, sâu bệnh.

— Qua mùa nắng, nếu cây lan Dendrobium bị thiếu nước, thân giả hành teo lại và thường bị rệp đỏ bám vào nách lá hút nhựa. Cây sẽ bị vàng lá và rụng lá. Khi thấy có vết đen chỗ lá mới rụng, đó chính là đã có rệp đỏ (red spider), nên xịt thuốc ngay với liều lượng của nhà sản xuất

hướng dẫn.

— Bệnh thối giả hành. Cây Dendrobium cũng thường bị bệnh nầy do quá ẩm, bị nấm mốc làm giả hành bị thối mềm nhũn, thường ở rễ gốc rồi cả giả hành. Nên cắt bỏ những giả hành bị thối, bôi thuốc trừ nấm Zineb, Alliette ở chỗ vết cắt và xịt thuốc cho cả giàn lan để tránh lây lan.

— Bệnh virus đối với Dendrobium thì ít có, nhưng khi bị bệnh thì lá có nhiều đốm. Cần để riêng chúng ra để tránh lây qua cây kế cận, cắt bỏ hết chỗ bị bệnh rồi xịt thuốc kháng sinh như streptomicine, pénéciline. Nếu không khỏi, tốt nhất là nên đốt bỏ (vì chưa có thuốc đặc trị).

Nên phòng bệnh hơn trị bệnh, cho nên nhất thiết phải đảm bảo vệ sinh môi trường, đừng bao giờ mua cây lan bị bệnh về để chung, dễ bị lây bệnh v.v...

B)- TRỒNG LAN CATTLEYA.

Lan Cattleya còn gọi là Cát lan. Tên Cattleya là lấy tên của người Anh chơi lan nổi tiếng William Cattleya. Có khoảng 60 loài chính và rất nhiều loài lai tạo. Phải nói rằng, lan Cattleya là giống lan có hoa đẹp nhất nên được gọi là hoa Hoàng hậu của các loài hoa. Vùng Đông-Nam-Á nổi tiếng với cây lan Dendrobium, thì vùng Nam-Mỹ nổi

tiếng với cây lan Cattleya, xuất xứ từ Braxin, Columbia, Mexicô là vùng nhiệt đới và vùng đồi cao mát mẻ. Tuy nhiên các loại lai từ nhiều giống khác với Cattleya cũng đều gọi chung là Cattleya như Laeliocattleya, Brassocattleya, Sophrocattleya, Potinara v.v...

Lan Cattleya được phân ra hai nhóm :

— Nhóm 1 lá, giả hành chỉ có một lá và chỉ ra có 1, 2 hoa rất to rất đẹp.

— Nhóm 2 lá, mỗi giả hành có 2 lá, có hoa chùm 5, 7 hoa, nhưng hoa nhỏ hơn.

Lan Cattleya có khuyết điểm là hoa chóng tàn, độ 1, 2 tuần lễ là tàn, nhưng có loại cho hoa có mùi hương rất thơm.

Cũng như Dendrobium, Cattleya cũng đa thân, nhưng giả hành mập và lùn hơn, phát triển theo chiều ngang. Lúc còn non có bẹ màu xanh bọc lại, lúc lớn các bẹ khô lại và rụng đi. Thường trên đỉnh giả hành có 1 hoặc 2 lá to, chính giữa có một lưỡi mèo bao bọc lấy phát hoa, phát hoa vượt lên và xuyên quan lưỡi mèo để trổ hoa. Mỗi hoa có 3 lá đài hình thuôn, 2 cánh ở 2 bên, to hơn đài. Cánh thứ 3 biến thành môi xòe rộng màu sắc rất đẹp, có khi nhăn nheo, giữa có trụ nhụy khá cao với 4 phấn khối hình dĩa màu vàng. Trung bình một năm, một cây lan có thể ra 3

giả hành mới và ra 3 vòi hoa.

— Nhiệt độ lý tưởng của một số loài Cattleya là 21 độ C, nhưng cũng có nhiều loại chịu được nhiệt độ cao đến 30 độ C, nên trồng Cattleya ở TP. Hồ Chí Minh phát triển rất tốt. Muốn biết loại Cattleya nào chịu lạnh, loại nào chịu nóng thì xem chữ đầu của tên như SC, SLC là các giống lan chịu lạnh, nên trồng ở Đà Lạt-Lâm Đồng. Còn các giống có chữ đầu là C, LC, BC, BLC, BSLC là lan chịu nóng, nên trồng ở TP. Hồ Chí Minh thì sẽ ra hoa tốt.

— Ẩm độ lý tưởng là từ 40% đến 70%. Vì vậy mỗi ngày nên tưới nước 2 lần, trừ ngày mưa. Giả hành Cattleya mập, có nhiều khả năng giữ nước, do đó nếu tưới nước ẩm quá sẽ làm thối đọt non. Ở Đà Lạt có nhiều sương mù nên mỗi ngày chỉ cần tưới một lần, cây lan vẫn tươi tốt, ra hoa to, màu sắc tươi đẹp và lâu tàn.

— Ở TP. Hồ Chí Minh làm giàn che nắng 50%, nếu ở sân thượng phải che 60%, và nên treo chậu hơi sát vào nhau để cản bớt gió. Cây lan Cattleya khi thấy lá bị cháy hay vàng thì đó là hiện tượng dư nắng, nhưng cây vẫn lùn, mập và cứng cáp. Còn thiếu nắng thì cây ốm yếu, lá màu xanh đậm, dễ gãy và khó ra hoa, và nếu có ra hoa thì hoa mềm hay gục xuống. Cho nên cây Cattleya có lá màu xanh dợt ửng vàng là cây có đủ nắng, đủ nước, mập

mạp, dễ ra hoa, hoa to, màu sắc đẹp, cứng cáp, không lắc lư và ra hoa quanh năm, không có mùa nghỉ.

Trường hợp cây lan trồng trên sân thượng có nhiều gió, thiếu nước, dư nắng thì sẽ ốm yếu, còi cọc, hoa nhỏ. Nếu bị áp nắng, hoa hay thường bị khuyết tật ở cánh.

— Về phân bón. Nên tưới cả lên lá, lên thân, lên rễ và nên có bình phun sương vào sáng sớm hoặc chiều mát. Cũng nên tưới phận hỗn hợp NPK như thường. Lan con v.. công thức 30.10.10 cộng thêm vi lượng, lan trưởng thành vơi công thức 10.30.10 + vi lượng, lan có lưỡi mèo thì theo công thức 10.10.30 + vi lượng. Nhớ không nên tưới lên hoa kể cả nước, hoa sẽ mau tàn. Càng không được tưới lên đầu giả hành non lúc lá còn đang dạng hình phễu. Tưới như vậy, nước sẽ đọng lại trong phễu, sẽ làm thối lá và lưỡi mèo. Khi cây Cattleya mới ra chồi non, tưới phân đúng như công thức trên thì đảm bảo 3 tháng sau sẽ ra hoa, và khi hoa tàn thì tưới trở lại theo công thức 30.10.10 + vi lượng.

Lâu lâu có thể dùng phân hữu cơ như bánh dầu sẽ cho kết quả tốt, nhưng nhớ thêm thuốc sát trùng vì phân hữu cơ có thể có nhiều vi khuẩn.

— Thay chậu và nhân giống cũng giống y như đối với lan Dendrobium, nhưng nên nhẹ nhàng, kỹ lưỡng hơn, vì

lan Cattleya dễ bị "sốc" đui mắt ngủ.

Muốn thay chậu cũng ngâm giò lan vào xô nước có pha thuốc trừ sâu. Độ 15 phút sau lấy ra, gỡ nhẹ bộ rễ, dùng kéo bén cắt ra mỗi đơn vị từ 3 giả hành trở lên, trong đó có một hướng có cây con. Cắt bỏ hết rễ hư thối, cũng trồng lại vào chậu mới, cột vô cây ti cho chặt, tưới phun thuốc kích thích tố ra rễ rồi để vào chỗ râm mát, chờ khi nào cây lan ra rễ, mới để giá thể vào. Nhớ phải thật thoáng, có thể gác hai cây nẹp tre ngang giữa chậu.

Cũng có thể cắt trước rồi để yên trong chậu, chừng nào thấy lên con, ra rễ mạnh thì chiết ra trồng cũng được.

— Phòng trừ sâu bệnh. Cây Cattleya thường bị rệp vảy (scale insacts) bám vào thân giả hành, lá, mắt ngủ để hút nhựa, làm cho cây ốm. Loại rệp này lúc còn nhỏ bò đi kiếm chỗ hút nhựa cây, thay vỏ rụng hết chân nên ở yên một chỗ. Nếu ít thì lấy mũi dao nhỏ khượi ra, hoặc lấy móng tay khươi lên, rệp tróc ra sẽ chết. Còn nếu nhiều phải phun thuốc rầy Serpa, Diazinon theo liều lượng hướng dẫn của nhà sản xuất.

Bệnh do nấm, vì cây bị quá ẩm, nhất là mặt dưới của lá, nên phun thuốc trừ nấm Zineb, Captan, đúng theo liều lượng hướng dẫn.

• Bệnh thối đen làm thối gốc giả hành, chết luôn cả giả hành cũng phòng trị bằng thuốc trừ nấm Alliette, Zineb như trên, nhưng phải cắt hết giả hành bị nhiễm bệnh.

• Bệnh thối đen các chồi non, các lá non, do tưới nhiều nước quá, do nấm Colletotrichum và Phytophthora... cũng phòng trừ bằng thuốc trừ nấm, nhưng ngừa bệnh là tốt hơn, cắt bỏ hết các lá, đọt thối, bôi thuốc trừ nấm dạng bột vào vết cắt.

• Bệnh virus lan truyền nhanh chóng có đốm trên lá chỗ xanh, chỗ vàng nhạt hoặc trắng, do virus vrchidstrain gây ra. Chưa có cách chữa trị, nên để riêng ra và cắt bỏ hết giả hành bị nhiễm và bôi thuốc trừ nấm hoặc vôi ăn trầu vào vết cắt. Đốt bỏ các phần bị bệnh, đừng để tiếp xúc với cây mạnh. Trồng lan, ngừa bệnh hơn trị bệnh, nên hàng tháng cần xịt thuốc trừ nấm, thuốc rầy và nhất là làm vệ sinh môi trường, cỏ rác, côn trùng, cây sẽ không bị mắc bệnh.

Dưới đây là những cây Cattleya ngoại đẹp nổi tiếng :

— BLC Malworth "Orchidglade", đài thuôn dài, màu vàng, cánh xòe to vàng, chung quanh có sọc trắng ở giữa lưỡi to màu vàng đậm, họng có trụ trắng, rất đẹp, đã đạt 2 giải FCC và AOS.

— C.Katsuura "Kay", hoa to, đài trắng, cánh xòe to trắng 2 bên, đỏ ở giữa, lưỡi to răn reo màu đỏ tím nhung với 2 mắt vàng bên trong, họng trụ trắng rất đẹp.

— BLC.HelenBrows "Seafarer", hoa có đài và cánh màu xanh tuyền, lưỡi đỏ viền vàng, họng vàng trụ trắng rất đẹp, đoạt giải HCC, AOS.

— LC.Lisa Ann "Rriang Krai" đài hồng, cánh hồng giữa có sọc vàng, lưỡi đỏ với 2 mắt vàng, họng có trụ trắng rất đẹp.

— BLC Alma Kee "Tipmalee", đài và cánh đều vàng tươi, lưỡi đỏ trong có đốm vàng, họng có trụ trắng rất đẹp, đoạt giải AM/RHT-CST.

— BLC.Lucky strke "Virapongre", cánh và đài đều đỏ, lưỡi to đỏ có 2 mắt vàng rất đẹp, đoạt giải "FEC/RHT.

— BC.Prachuab "Queen Florist", cánh và đài toàn tím, lưỡi xòe to tím, chung quanh vàng chính giữa rất đẹp.

— BC.Psatoral "Iunocence", đài và cánh đều trắng tuyền, lưỡi cũng trắng, họng vàng rất đẹp, đoạt giải BM / JOGA.

— BLC Port of Paradise "Emerald Isle", màu xanh tuyền tuyệt đẹp, đoạt huy chương FCC/AOS.

v.v...

C)- CÁCH TRỒNG PHONG LAN HỒ ĐIỆP (PHALAENOPSIS).

Phalaenopsis Hồ điệp, có tên từ chữ Grec Phalaina là bướm và Opsis là sự giống nhau. Lan Hồ điệp là lan có hoa giống bươm bướm phất phơ rất đẹp.

Giống Hồ điệp có trên 70 loài và càng ngày càng lai tạo ra rất nhiều. Xuất xứ từ Đông-Nam-Á và Úc. Cây có thể mọc ở xứ nhiệt đới và ở đồi núi cao 2.000 mét nên vừa chịu khí hậu ẩm nóng lại vừa chịu khí hậu mát, nhiệt độ từ 25 đến 35 độ C. Cây đơn thân, mập, ngắn, lá to, dày, mọc sát vào nhau. Phát hoa mọc từ nách lá, dài, chùm hoa nở từng cái, 3 đài to tròn, 2 cánh xòe rộng kín, màu sắc đẹp. Môi cong dẹp có 2 râu dài. Về màu sắc có nhiều loại : trắng, đỏ, vàng sọc, đốm v.v... Trụ có hình bán nguyệt với 2 phân khối u lên, chứa đầy phấn hoa.

— Lan Hồ điệp chịu sáng, nhưng ít chịu nắng. Làm giàn phải che 75% nắng. Chịu ẩm, nhưng không chịu nước. Nếu nước nhểu từng giọt lên lá, lá sẽ dễ bị thối. Khi có nước đọng trên lá, lá sẽ có nhiều đốm đen rồi thối nhũn. Vì vậy mà nhiều người cho rằng cây lan Hồ điệp rất khó trồng, cho nên khi trồng phải che bằng tấm lợp nylon trong, vừa có đủ sáng vừa che được nước mưa nhỏ giọt. Ở Châu Âu, người ta trồng lan Hồ điệp trong nhà kính, đốt đèn đặc biệt, phát ra ánh sáng y như ánh sáng mặt trời, nên Hồ điệp rất tốt.

— Nước tưới cho lan Hồ điệp có độ PH cỡ 5,2 và phải tưới phun sương, không tưới đọng trên lá, ngày tưới 2 lần vào sáng sớm và chiều mát. Cần che chắn không cho nước mưa nhỏ từng giọt trên lá, dễ bị thối nhũn ra. Trường hợp lá bị thối nên cắt bỏ rồi phun thuốc Katsuran hoặc thuốc trừ nấm.

— Bón phân. Nên bón phân cho cây Hồ điệp suốt cả năm vì cây không có mùa nghỉ, ra hoa quanh năm. Bón phân một tuần một lần y như Cattleya. Có thể tưới thêm phân hữu cơ bằng bánh dầu pha loãng 15 ngày lần. Cây sẽ rất tốt và siêng hoa, đặc biệt hoa nở từng cái và rất lâu tàn, có loại đến 5, 6 tháng.

Hoa rất đa dạng, có loại màu cam, màu sắc có thể đậm hơn hoặc nhạt hơn, từ đỏ đến vàng. Có loại màu tím thay đổi từ vàng đến xanh, có loại màu trắng, lưới đỏ rất đẹp.

— Tách chiết nhân giống. Hồ điệp đơn thân, không có giả hành, nhưng trồng lâu năm, cây vẫn cao lên, có nhiều rễ gió. Muốn cắt trồng nên cắt phần ngọn có 3 rễ, bôi thuốc kích thích ra rễ, trồng vô chậu mới, giá thể thật thoáng với than gỗ to, cột chặt vào cây ti và để vào chỗ râm mát. Phần bên gốc cây đã cắt sẽ nhảy ra 2, 3 cây con ở nách lá, gần chỗ cắt. Có người còn dùng dây kẽm cột siết chặt giữa thân cây, rồi để như vậy một thời gian

sau, dưới chỗ cột sẽ mọc lên 2, 3 cây con, y như cách cắt ngang. Chừng nào cây con có 2, 3 rễ mạnh thì cắt ra trồng ; mở dây kẽm ra, cây mẹ vẫn sống bình thường.

Khi hoa tàn thì cắt bỏ, nhưng nên chừa 3, 4 mắt phía trên phát hoa. 3, 4 mắt này sẽ mọc lên cây con, khi rễ mạnh cắt trồng y như cây con.

Cây Hồ điệp trồng lâu năm cũng có thể ra cây con từ các nách lá ở gần dưới gốc, chỉ đợi lúc rễ ra mạnh là có thể cắt ra trồng.

Muốn trồng nhiều tất phải mua cây con cấy mô. Mỗi cây một chậu, y như cách trồng lan con, nhưng chậu phải to hơn vì cây con rất mau lớn.

Cũng phải tưới thuốc dưỡng cây và để vào chỗ râm mát. Khi nào thấy ra rễ mạnh mới được tưới phân.

— Phòng trừ sâu bệnh. Cây Phalaenopsis cũng dễ bị bệnh, bị nấm, khi cây bị mưa đêm quá ẩm ướt. Nhiều nhất là bệnh thối rữa, lúc đầu có một đốm đen trên lá, sau đó ăn lan rất nhanh. Nên thường xuyên chăm sóc, nếu thấy bệnh, lập tức cắt chỗ bị bệnh bỏ đi và phun thuốc Zineb, Katsuran ngay, theo liều lượng của nhà sản xuất hướng dẫn

Bệnh nấm cũng thường thấy ở mặt dưới của lá do tưới nước trễ về đêm, cũng như bệnh thối đọt, làm cho cây lan cụt đọt. Cần phun thuốc Alliette, Zineb để trừ nấm.

Kinh nghiệm cho thấy, trong những tháng mưa nên che đậy cho cây Hồ điệp, đừng để những giọt nước mưa rơi xuống cây, làm chấn thương lá, vì lá rất to và mềm, mọng nước dễ bị vi khuẩn xâm nhập vào, làm hư thối rất nhanh. Ngoài ra còn một số côn trùng phá hại khác, nhưng chỉ cần làm vệ sinh môi trường là có thể đề phòng được.

Dưới đây là một số cây Phalaenopsis ngoại nhập có hoa đẹp :

— Ph. Pilong Cardino + Phuket Beauty có hoa chùm to đẹp, đài và cánh đều trắng tinh, lưỡi đỏ uốn cong, có hai râu dài rất đẹp, hoa rất lâu tàn.

— Ph. Giant Frost "Snowbound", đài và cánh đều trắng tuyền, to, kín, lưỡi nhọn màu vàng, rất đẹp, đã đoạt huy chương AM/AOS.

— Phalae-Rousserol "Francois Lecouple", đài và cánh màu hồng, có rất nhiều chấm đỏ, lưỡi vàng rất đẹp, đã đoạt huy chương AM/RKS.

— Ph. Sujianna Wijanto "Sunshine", toàn một màu vàng tươi có đốm đỏ nhỏ rất đẹp, đoạt huy chương AN/AOS.

— Ph. Elation "Only Child", cánh và đài to màu hồng có sọc đỏ nhỏ rất đẹp, đoạt huy chương HCC/AOD. Và còn nhiều loại khác nữa ...

Sau đây là một số loại lan Hồ điệp rừng của Việt Nam :

— Hồ điệp dẹt (Phalaenopsis Coenu). Cây sống phụ, rễ rất lớn, không có thân, lá hình bầu dục thuôn dài. Phát hoa dài 30 cm gần thẳng đứng, hoa cánh màu xanh vàng, 6-12 chiếc, nở rất lâu tàn và có hương thơm, cột nhụy màu vàng. Cây mọc ở miền Trung, có dáng đẹp, có thể gây trồng ở Đà Lạt. Hoa nở vào đầu mùa thu.

— Hồ điệp ấn (Phalaenopsis Mannii). Cây mảnh, lá có dạng bầu thuôn, hơi cong, màu xanh bóng. Phát hoa dài, thường buông thòng xuống, hoa tập trung ở đỉnh, cánh màu vàng nghệ với vân màu đỏ. Môi nhỏ màu trắng có vạch tím, hai thùy bên thuôn. Cây mọc ở Trung bộ, Đà Lạt-Lâm Đồng. Hoa nở vào mùa hè.

— Lan Hồ điệp trung (Phalaenopsis Parishii). Cây nhỏ, lá hình trái xoan, màu xanh bóng, rụng vào mùa khô. Phát hoa mọc thẳng đứng, mang 3-9 hoa ở đỉnh, màu vàng nhạt, môi hồng tươi, giữa có 2 vạch nâu. Cây mọc đẹp, hoa đứng, màu sắc sặc sỡ nên được gây trồng làm cảnh, trang trí trong phòng họp. Hoa nở vào mùa xuân.

— Lan tiểu Hồ điệp hay Hồ điệp nhài (Phalaenopsis Pulcherrima). Cây nhỏ, sống trên đất cát trong các rừng chồi, ré khoẻ mập, lá hình trái soan. Phát hoa nhỏ dài

mang chùm hoa ở đỉnh, nở dần, có loại màu trắng, có loại màu hồng và cũng có loại màu tím v.v... Hoa nhỏ, cánh bầu dục, lưỡi có màu đậm hơn, họng màu tím. Cây mọc ở miền Trung, ở Đồng nai, ở Bình châu v.v.. Trồng rất tốt ở TP. Hồ Chí Minh. Ra hoa vào mùa mưa.

Chi của lan Hồ điệp còn có Hồ điệp Nhài (Doritis), còn gọi là Tiểu Hồ điệp. Ở Việt Nam có hơn 7 loại Phalaenopsis Hồ điệp và một loại Tiểu Hồ điệp Doritis mọc ở miền Trung và Đà Lạt-Lâm Đồng v.v...

D)- TRỒNG LAN VANDA, VÂN LAN VÀ ASCOCENDA VÂN LAN LAI.

Tên Vanda từ chữ Phạn "Vệ đa" mà ra, gồm có hơn 70 loài nguyên thủy và rất nhiều giống lai tạo. Cây Vanda có nguồn gốc ở vùng Đông-Nam-Á và Úc châu, sống ở nhiều độ cao khác nhau, từ khí hậu nhiệt đới nóng ẩm đến mát lạnh, nên cũng có nhiều loại khác nhau và tất nhiên cũng có nhiều cách trồng khác nhau. Loại nầy được chia thành 3 nhóm chính :

1. Nhóm có lá hình trụ tròn như Vanda teres, chịu được nắng 100% và ẩm, rất dễ trồng, không phải làm giàn che, nhưng rất ưa thoáng, lên cao mới ra hoa, có thể trồng dựa vào hàng rào, rất đẹp.

2. Nhóm có lá phẳng, dẹp, chịu nắng ít hơn, cỡ 50%,

trồng phải có giàn che như Vanda Sanderiana. Trồng vào chậu, vào giỏ tre, trên gỗ. Rất dễ trồng, ưa ẩm, ưa thoáng, rất siêng hoa.

3. Nhóm trung gian, có lá giữa tròn và dẹp như Vanda TMA, chịu được nắng 70-80%. Có loại tập dần đưa ra ngoài nắng cũng sống được, nhưng phải tưới mỗi ngày 3 lần.

Các loại Vanda đều chịu ẩm, chịu nắng, ưa thông thoáng, rất dễ trồng và rất siêng hoa. Tùy theo loại mà trồng cho phù hợp thì sẽ cho hoa quanh năm.

— Trồng đại trà thành líp ở dưới đất, không cần giàn che, nhưng phải có cây chống để tránh đổ ngã như Vanda teres, Vanda Hookeriana, Vanda Miss Joaquin v.v..., trồng để bán hoa cắt cành rất có hiệu quả kinh tế. Cây dễ trồng, có thể bón phân bò đã hoại, ra hoa quanh năm. Bộ rễ nửa bám vào giá thể xơ dừa, gỗ mục, nửa chia ra ngoài làm thành rễ gió và để bám tựa vào nhau không bị đổ ngã. Cây càng lên cao càng ra nhiều hoa, cắt cành chưng chơi, rất lâu tàn.

Trồng trong chậu to. Nếu nhà có sân rộng thì nên trồng vài chậu to Vanda bằng cách đặt nhánh vú sữa có đường kính cỡ 10cm, cao cỡ 1 mét, nên chêm gạch cho đứng vững. Chung quanh nhành vúa sữa nên cột ghép chừng 4 nhánh lan Vanda đủ màu, sẽ ra hoa suốt năm, lúc

nào cũng có hoa chưng chơi, rất đẹp.

— Loại lan lá dẹp thường là loại lan lai tạo, trồng trong chậu nhỏ hoặc giỏ gỗ treo dưới giàn, giá thể phải thật thoáng, chỉ cần vài cục than to là đủ. Cây sẽ ra nhiều rễ gió và bám vào thành chậu như các cây Vanda Denisiniana, Vanda Brunea, Vanda Coerulea v.v..

Cũng có thể cột vào gốc cây khô của nhánh vú sữa nhỏ cũng được. Chúng sẽ rất tốt, siêng hoa, nhưng nhớ phải treo chỗ thông thoáng và tưới nước mỗi ngày 3 lần.

— Các loại Vanda trung gian có lá nửa tròn nửa dẹp cũng rất dễ trồng, chịu nắng, chịu ẩm, ưa thoáng. Loại nầy có thể trồng ở các hàng bìa chung quanh giàn lan, trồng dựa theo hàng rào hoặc trồng cột ghép vào các nhánh vú sữa. Cây chóng tốt. Nếu có một gốc cây to, cao thì có thể cột ghép nhiều cây Vanda đủ loại, đủ màu. Bên trên nên che lưới như cây dù, cây sẽ ra hoa quanh năm, đủ màu sắc, đẹp vô cùng.

Các loại Vanda quí hiếm như Vanda Lena Devol, Vanda Red Delight có cây to cao, trồng vào chậu to, cột chặt vào cây gỗ tựa. Mỗi vòi hoa có nhiều nhánh phụ, có thể nở đến cả trăm hoa, đỏ tươi, rực rỡ tuyệt đẹp.

a. Tưới nước :

Các loại Vanda đều chịu ẩm nên mỗi ngày phải tưới

nước 2-3 lần, tùy theo nơi trồng : dưới đất hay trên sân thượng, nếu tưới vào giữa trưa thì phải tưới cho thật đẫm làm mát môi trường, nếu tưới ít quá sẽ làm luột cây và lan bị khô héo. Nước tưới phải không có phèn, không mặn, không vôi. Nếu dùng nước máy, tốt nhất nên hứng trước cho bay hết chất chlore. Nước giếng tưới rất tốt, nước mưa coi chừng bị nhiễm hóa chất hoặc tro thải ra từ các nhà máy. Trường hợp gặp sương muối thì phải tưới nước xả ngay.

b. Tưới phân :

Lúc cây còn nhỏ nên tưới phân NPK theo công thức 30.10.10, một muỗng cà phê pha với 4 lít nước. Một tuần tưới một lần. Hàng tháng phun thuốc trừ nấm Dithane M45 một lần theo đúng liều lượng hướng dẫn của nhà sản xuất. Các loại Vanda đều ít bị bệnh và sâu rầy, trừ khi môi trường quá ẩm và ít thông thoáng. Nếu thấy có sâu rầy thì xịt thuốc Desis hay Sherpa theo đúng liều lượng mà nhà sản xuất hướng dẫn. Nên nhớ, ngoài thuốc trừ nấm, thuốc trừ sâu rầy đều là thuốc độc, phải cất giữ kỹ, phải mang khẩu trang khi phun thuốc và tắm giặt sau khi phun.

Cây trưởng thành thì nên đổi phân NPK theo công thức 10.30.10 để kích thích ra hoa hoặc theo công thức 20.20.20 cũng được.

Khi cây vừa hé phát hoa thì thay phân theo công thức 10.10.30 để cho hoa có màu sắc đẹp và lâu tàn. Nên nhớ khi hoa đã tàn hay đã cắt cành rồi thì nên đổi ngay lại công thức tưới phân NPK theo 30.10.10 để cây tăng trưởng ra chồi và ra lá nhanh. Cứ luân chuyển thay đổi công thức tưới phân như vậy theo thời kỳ sinh trưởng của cây lan.

Lan Vanda cũng rất chịu phân chuồng như phân bò đã hoại phơi khô bỏ vào gốc, cây sẽ rất tốt, ra nhiều hoa màu sắc đẹp. Tuy nhiên cùng một lúc sẽ sinh ra nhiều cỏ, nhiều dương xỉ, nhiều rau càng cua nên phải thường xuyên làm sạch cỏ, nếu không sẽ bị côn trùng cắn phá và mang mầm bệnh cho lan.

c. Tách chiết :

Cây Vanda trồng lâu năm vươn lên cao và ra con bên hông. Khi cây con ra 2-3 rễ là có thể tách ra trồng. Khi thân cây cao quá, cắt một đoạn ngọn có 3-4 rễ rồi đem trồng cũng sống khỏe. Khi mới cắt trồng nên xịt kích thích tố ra rễ như Atonic. Chỉ cần xịt một lần cả thân, lá, rễ là đủ. Vài tháng sau mới xịt thêm nữa. Nếu xịt Atonic liên tiếp, cây sẽ khô héo rễ, chết.

Phần gốc còn lại sẽ mọc một số chồi mới ở hai bên nách lá, đến khi lớn sẽ có 2-3 rễ, lúc ấy có thể tách bớt ra trồng, chỉ nên chừa lại một cây mạnh nhất cho thông

thoáng mà thôi. Cây sẽ nhanh ra hoa.

Đối với cây Vanda đẹp muốn tách chiết mà cần giữ lại cây mẹ thì lấy dây đồng buộc xiết chặt ngang giữa đoạn thân, để như vậy ít lâu, chỗ đó sẽ nhảy ra 1-2 cây con, đến khi nào được 2-3 rễ thì tách nhẹ ra trồng, nhớ đừng để cho cây mẹ bị thương. Khi mở dây kẽm ra, cây mẹ vẫn sống và ra hoa bình thường.

Các cây Vanda mọc lên từ sát dưới gốc được đem trồng sẽ mau ra hoa hơn là cây con mọc ở lưng chừng cây, như trường hợp của cây Lena Devol hay cây Red Delight (đây chỉ là kinh nghiệm thực tế mà thôi chứ không có cơ sở khoa học).

Tóm lại, loại lan Vanda rất dễ trồng, chỉ cần nên lưu ý :

— Rệp hay bám vào mé trong lòng máng của lá, vì vậy khi xịt thuốc rầy nên xịt vô lòng máng của lá.

— Bệnh thối đọt. Cây Vanda rất chịu ẩm, nhưng không chịu đọng nước. Thường trên ngọn cây, các lá xếp sát vào nhau làm thành cái phểu, cái quặn hay giữ nước lại rồi làm thối đọt. Vì vậy lúc tưới nước, đừng để đọng nước trên đọt, lá đọt sẽ thối đen, khi nắm kéo lên sẽ thấy mềm nhũn. Trường hợp nầy nên lập tức cắt bỏ lá đọt và xịt thuốc trừ nấm như Captan, Zineb, Alliette v.v...

d. Lan Vanda ngoại.

Ngày nay lan Vanda có rất nhiều loại. Chúng ta nhập từ Thái-lan nhiều giống màu sắc đẹp và ra hoa to. Lan Vanda Thái-lan thường chịu nắng cỡ 60-70% nên phải có giàn che. Thường thì chúng được trồng trong chậu hay trong giỏ rất nhỏ nên khi mua về phải đập chậu nhỏ sang qua chậu lớn, hoặc đặt luôn vào lòng chậu lớn cũng được, nhớ đừng bỏ nhiều giá thể. Các loại Vanda có hoa đẹp như :

— Vanda Charles Goldfellow, lá dẹp, màu xanh bóng, hoa chùm to trên phát hoa dài, cánh và đài đều tròn kín, màu vàng tươi với nhiều chấm nhỏ màu đỏ, môi đỏ, họng [illegible]g rất đẹp.

— Vanda Fuchs Delight "T. Orchids", hoa to, cánh và đài đều tròn kín. Cánh bên trên màu đỏ có nhiều điểm sậm, bên dưới màu nâu đen với nhiều vạch rất đẹp.

— Vanda Katsuura cũng có hoa to tròn kín, toàn bộ đài, cánh đều màu cam với nhiều sọc đỏ và nhiều chấm đỏ rất đẹp.

— Vanda Kultana Gold, hoa to tròn kín, màu vàng tươi phớt xanh tuyệt đẹp.

— Vanda Fuchs Deleight "Seekram" có hoa to tròn kín, cánh màu xanh đen, họng màu trắng, rất hiếm, rất

đẹp.

— Vanda Bangkhunsri "Vibon green", hoa to tròn kín cùng một màu xanh pha vàng rất đẹp.

— Vanda Gordon Dillon "Lea" có hoa cánh trắng với nhiều chấm nâu to, lưỡi cũng nâu, họng trắng, rất lạ, rằn ri như da beo rất đẹp

Thật ra còn nhiều loại khác nữa cũng có hoa to đẹp mà ta không thể nào kể ra hết được.

e. Lan Vanda Việt Nam.

Rừng Việt nam cũng có rất nhiều loại Vanda, từ Bắc chí Nam, và cả vùng Cao nguyên đều có trên 10 loài. Cũng là cây đơn trụ, to cao, phát hoa dài, chùm hoa nở lần lượt rất lâu tàn.

— Vân lan Đa bắc Vanda Concolor, thân hơi ngắn, lá xếp thành hai dãy sát vào nhau, hoa to 5cm, cánh màu nâu có vạch tím. Lưỡi có hai thùy màu vàng với đốm đỏ, cột nhụy ngắn màu vàng nhạt, đặc biệt có mùi thơm nên rất được ưa thích nuôi trồng để làm cảnh. Cây cũng rất dễ trồng ở Lâm Đồng-Đà Lạt, nhưng ở TP. Hồ Chí Minh thì khó ra hoa, trồng cho quen dần với khí hậu nóng thì năm sau mới ra hoa được.

— Vân lan Dạ hương Vanda Demisoniana, cây mọc

khỏe, thân thẳng đứng có nhiều rễ to, lá xanh xếp thành hai hàng đều đặn. Phát hoa to, đứng thẳng mang nhiều hoa ở đỉnh. Hoa lớn 5cm, có hương thơm nhất là về đêm. Đài hoa thuôn màu vàng, cánh hoa màu xanh dợt, môi có 3 thùy màu vàng điểm đỏ, nhụy trắng rất đẹp. Cây rất hấp dẫn, vừa có dáng đẹp, vừa có hoa thơm nên rất được ưa chuộng. Trồng rất nhiều ở Đà Lạt-Lâm Đồng. Hoa nở đúng vào mùa xuân. Nếu trồng ở TP. Hồ Chí Minh hoa nở trễ hơn.

— Vân lan Long châu Vanda Masperoe, thân hình trụ dài, nhiều rễ chống để vươn lên, lá mọc cách màu xanh, phát hoa thẳng mang nhiều hoa ở đỉnh. Đài hoa thuôn, cánh hoa bầu dục, đều một màu trắng với vạch hồng. Có loại nở to rộng cong với nhiều đốm màu vàng hoặc nâu rất đẹp. Cây mọc khỏe ở miền Trung, được nuôi trồng nhiều ở Đà lạt-Lâm đồng. Trồng ở TP. Hồ Chí Minh cũng được, nhưng ra hoa trễ.

Vân lan Việt Nam cũng còn nhiều, nhưng do cây chịu mát nên ít được nuôi trồng ở TP. Hồ Chí Minh. Trồng ở TP. Hồ Chí Minh, cây vẫn sống mạnh, nhưng hơi khó ra hoa và ra hoa trễ.

E)- CÂY LAN VANDA LAI.

Vanda là loại rất dễ lai giống, nhất là các cây có nguồn

gốc từ phong lan Việt nam, ngay ở ngoài rừng cũng có những cây lai tạo tự nhiên như :

— Aeridovanda = Aerides + Vanda.

— Aranda = Arachnis + Vanda.

— Ascocenda = Ascocentrum + Vanda.

1. Ascocenda : Ascocenda là cây lai giữa cây Ascocentrum và cây Vanda, có nhiều giống và rất dễ trồng y như Vanda, chịu nóng, chịu ẩm, cách chăm sóc cũng giống như cách chăm sóc cây Vanda. Hoa nhỏ hơn, nhưng màu sắc rất phong phú do lai tạo và còn lai tạo giữa Vanda và Ascocenda nữa.

2. Ascocenda David Parker "Pink Lady" có hoa màu cam với nhiều điểm hồng rất đẹp. Hình dáng cây và hoa cũng giống như cây Vanda, chỉ có hoa nhỏ hơn mà thôi.

3. Ascocenda Fuchs Gold, cây cũng y như Vanda, chùm hoa có nhỏ hơn với màu sắc toàn vàng tươi, lưỡi tím, rất đẹp.

4. Ascocenda Youko Oh với chùm hoa màu xanh đen, lưỡi vàng, rất đẹp.

5. Ascocenda Surin "Tiger", hoa màu vàng với nhiều chấm nâu, rằn ri như cọp da beo, xem rất lạ, rất đẹp.

6. Ascocenda Khun Nok với chùm hoa có cánh nửa trắng ở trên, nửa đỏ ở dưới, thật là tuyệt đẹp.

7. Cây TLA lai tạo giữa cây Vanda Thailand Gold với cây Ascocenda Madamme Kenny nên hoa hơi to, một màu vàng tươi với lưỡi đỏ rất đẹp.

8. Lan rừng Việt nam, ngoài thiên nhiên, chúng cũng tự lai tạo được như cây Cẩm báo, lai giữa Vanda và Phaleanopsis, có hoa to đẹp và hương thơm, rất được ưa chuộng nuôi trồng làm cảnh, nhất là ở Lâm Đồng-Đà Lạt.

9. Cây lan lai Cẩm báo Vandopsis Parishii lại có thân ngắn, có nhiều rễ ở gốc, có nhiều lá to lớn màu xanh bóng hình trái xoan, có 2 thùy không đều nhau ở đỉnh. Phát hoa dài, cong, mang nhiều hoa. Hoa to màu vàng nhạt với vệt đỏ rất đẹp, vừa có hương thơm nên rất được ưa chuộng nuôi trồng để làm cảnh. Ở Lâm Đồng-Đà Lạt có gây được nhiều giống Cẩm báo với màu sắc khác nhau từ vàng, đỏ, tím lẫn lộn rất đẹp. Các giống lai tạo được đem trồng ở TP. Hồ Chí Minh dễ hơn so với lan rừng mọc ở miền Trung, miền Bắc vì chúng chịu mát, chịu lạnh nên đem trồng ở vùng nóng khó ra hoa hơn. Vì vậy, ở TP. Hồ Chí Minh, Ascocenda được trồng rất nhiều, cây sống khỏe, siêng hoa và hoa lâu tàn.

F)- TRỒNG LAN BÒ CẠP ARACHNIS VÀ LAN NHỆN RENANTHERA.

Tên Arachnis do chữ Grec "Arachne" là con nhện, giống Arachnis có hoa giống như con nhện, hay con bò cạp. Và chữ Grec "ren" là thận, Anthera là bao phấn có hình giống như trái thận, như hạt đậu. Cũng có 2 cánh cong xuống giống như 2 càng của con bò cạp hay con nhện.

Trên thế giới có hơn 17 loài lan Bò cạp và khoảng 12 loài lan Nhện, được phân bố ở các vùng Đông-Nam-Á, từ Hymalaya qua Trung-quốc đến Việt-nam, Tân Guinée và Úc châu. Đây cũng là giống phong lan đẹp, cây vươn dài, cao, thân đứng thẳng, có nhiều rễ phụ khí sinh, phát hoa dài mang nhiều hoa ở đỉnh, nở từng hoa nên rất lâu tàn.

Các giống nầy cũng chịu ẩm, chịu nóng và ưa thoáng nên rất dễ trồng như Vanda, Ascocenda v.v... Chúng cũng dễ lai tạo với cây Vanda như :

— Aranthera = Arachnis + Renanthera.

— Aranda = Arachnis + Vanda + Ascocentrum.

Chúng có thể trồng 100% ngoài nắng, không tốn giàn che, trồng để cắt cành bán hoa rất tốt. Thường trồng đại trà thành líp, nhưng cần có cây cọc tựa để cây không bị đổ ngã. Cũng có thể trồng nhiều cây trong chậu to như trồng cây Vanda hoặc ghép vào nhánh vú sữa hay hàng rào

đều tốt. Cây cũng ưa phân chuồng đã hoại như Vanda và trồng chung với Vanda cũng được. Chăm sóc tưới tiêu cũng tương tự như chăm sóc tưới tiêu cho Vanda. Rất siêng hoa, phát hoa dài, hoa chùm rất đẹp

— Lan Huyết nhung dún Renanthera Coccinea. Cây thân cao, lá xếp hai bên màu xanh, có nhiều rễ gió bám để đỡ cho cây vươn cao, không đổ ngã. Phát hoa dài mang nhiều hoa màu đỏ tươi rất đẹp. Đài thuôn dài, cánh cong cong xòe rộng với nhiều chấm đỏ sậm, cũng nở từng hoa nên rất lâu tàn. Cây mọc khỏe ở vùng núi Việt nam từ Bắc chí Nam. Trồng Lâm đồng-Đà lạt, cây rất tốt, vòi hoa dài có nhiều nhánh nên rất nhiều hoa. Nhưng trồng ở TP. Hồ Chí Minh thì lại khó ra hoa do thiếu mát, phải trồng cỡ 2 năm để quen dần với khí hậu nóng ẩm, lúc ấy chúng mới ra hoa.

— Lan Nhện núi Arachnis Bilingnis. Cây sống phụ trên cây gỗ, thân mọc dài có nhiều rễ gió, lá xếp thành hai dãy màu xanh hình thuôn dài. Phát hoa dài mọc thẳng hay cong mang nhiều hoa. Đài và cánh đều nhỏ bé màu vàng vàng với nhiều sọc đỏ. Nhụy mập, ngắn, màu cam rất đẹp. Cây mọc nhiều ở Bảo lộc, Lâm Đồng, Đà Lạt, ra hoa vào mùa hè. Cây trồng ở TP. Hồ Chí Minh cỡ 2 năm sẽ cho hoa khi đã quen với khí hậu.

— Lan Nhện lai tự nhiên Arachnis Maingay là cây

lai ngoài thiên nhiên giữa cây Arachnis Hookeriana với cây Arachnis Flos-aeris và được nuôi trồng phổ biến ở TP. Hồ Chí Minh để làm cảnh và bán hoa cắt cành. Cây có thân rất dài, mọc vươn cao, có nhiều rễ gió khí sinh mập, bám vào nhau hoặc chỏi để lẹn cao, thông thoáng mới ra hoa được. Phát hoa dài, khỏe, có nhánh phụ mang nhiều hoa to. Đài và cánh hoa xòe rộng, có 2 cánh cong và có nhiều vệt rằn như con nhện. Cánh hoa màu vàng, môi hoa màu hồng có vệt tím, rất đẹp nên rất được ưa chuộng nuôi trồng làm cảnh hoặc cắt cành bán. Đặc biệt, loại hoa nầy lại nở đúng vào dịp Tết Nguyên đán nên được nhiều người dùng để trang trí, chưng hoa, cắm bình rất đẹp và lâu tàn.

Loại lan Nhện, lan Bò cạp cũng tương đối dễ trồng ở TP. Hồ Chí Minh. Trồng làm hàng rào. Có loại chịu nắng 100%, trồng làm hoa cắt cành để bán. Chăm sóc cũng dễ như cây Vanda. Tách chiết chúng cũng y như tách chiết cây Vanda. Cắt ngang thân cây có 3-4 rễ là có thể trồng và sống mạnh. Khi cây nhảy con đem tách trồng như cây Vanda, ít bệnh và ít bị sâu rầy.

G)- TRỒNG CÂY LAN NGỌC ĐIỂM.

Lúc đầu còn gọi là Saccolabium, sau mới phân biệt được và gọi là Rhynchostylis, cũng giống như Aérides vì cùng mọc chung một vùng, nhưng phân biệt được là do lá

của cây Rhynchostylis dày hơn, to hơn, môi không gắn vào cuối chân của trụ như giống Aérides.

Cây lan Ngọc điểm còn gọi là lan Tai trâu, lan Đai châu, lan Nghinh xuân, tên khoa học là Rhynchostylis.

Trên thế giới có 4 loài lan Rhynchostylis, phân bổ ở Châu Á, từ Ấn-độ, Malaysia, Việt-Nam đến Philippine. cây có hoa đẹp, có hương thơm nên rất được ưa chuộng nuôi trồng, nhất là ở Việt-nam, Thái-lan ...

1. Ngọc điểm Rhynchostylis Gegantea.

Thân cây mập với nhiều rễ to, bám chặt vào giá thể hay cây rừng. Lá xếp thành dãy, gấp lại theo thân giữa, dẹp, dài, đầu có 2 thùy không đều nhau. Phát hoa to, dài, đứng thẳng hay hơi cong cong buông xuống, mang nhiều hoa hơi nhỏ với màu sắc tươi đẹp. Đài và cánh màu trắng điểm tím đỏ. Môi cũng trắng điểm đỏ có thùy không rõ rệt. Nhụy có 2 phân khối với vì phấn dài và rất thơm. Đặc biệt, hoa nở vào dịp Tết nên mới gọi là hoa Nghinh Xuân. Ngộ nghĩnh là cây lan nầy rất đúng hẹn, hễ cây nào nở đúng Tết thì cứ nở đúng Tết mãi. Cây nào nở trễ Tết thì năm sau cũng nở trễ. Cây nào nở sớm vào Nô-el thì năm sau cũng nở vào Nô-el, trừ năm nhuần. Vì vậy, người trồng lan có kinh nghiệm phải mua cây lan Ngọc điểm có hoa nở đúng Tết năm nay về trồng để qua năm sau có hoa

nở đúng Tết, và khi biết năm sau là năm nhuần thì tìm mua những cây nào nở trễ hơn Tết về trồng để năm sau lại có hoa nở đúng Tết. Tết mà có cây Ngọc điểm đầy hoa để chưng, để trang trí trong nhà thì năm đó có hương thơm tho, vui tươi, hạnh phúc biết dường nào !

Ở TP. Hồ Chí Minh, người ta rất thích trồng lan Ngọc điểm, nhất là những cây xuất xứ từ tỉnh Đồng Nai, Sông bé, khí hậu nóng ẩm, rất dễ trồng, cây lại to, mập, bẹ lá lớn, có người trồng được đến 30 lá, ra 5,7 vòi hoa thơm ngát, chỉa ra chung quanh như một bó hoa, thật đẹp đẽ vô cùng !

Ở miền Trung Nha Trang có loại Ngọc điểm hoa toàn màu trắng, rất đẹp, cũng nở vào dịp tết.

Ở Thái-lan, người ta đã lai tạo được các giống Ngọc điểm đỏ, hoa toàn màu đỏ, gọi là "Chang-Daeng" red type, giống Ngọc điểm trắng tuyền, gọi là "Chang-Puerk" Pure White type rất đẹp và loại Ngọc điểm thường gọi là "Chang-kra" White with Red Spots or Commun type.

a. Cách trồng :

Cây Ngọc điểm nói chung rất dễ trồng. Cây ưa ẩm, ưa thông thoáng, ưa bóng râm, trồng ngoài nắng sẽ cháy lá. Nếu trồng trong chậu nên để ít giá thể to. Cũng có thể trồng ghép vào nhánh vú sữa. Khi thấy rễ gió chỉa ra ngoài

nên khéo tay kéo nhẹ rồi cột vô thân cây hoặc vô chậu cho đẹp và khi tưới phân tưới nước, rễ cây dễ hút nước và dễ ăn phân, cây sẽ mập mạp, xanh tươi. Nên nhớ tưới quanh năm, không cho cây lan Ngọc điểm nghỉ, nếu mất nước, cây lan sẽ gầy yếu, thân lá teo lại và khó phục hồi cho cây xanh tươi trở lại.

b. Cách tưới phân tưới nước :

Cây lan Ngọc điểm nên tưới phân một tuần một lần, phân bánh dầu hay phân NPK đều được. Đầu năm, tưới phân theo công thức 30.10.10, đến tháng 8 âm lịch, tưới theo công thức 10.30.10 và khi thấy phát hoa, tưới qua công thức 10.10.30 để có hoa to, màu sắc đẹp và lâu tàn.

Tưới nước mỗi ngày 2 lần. Trồng ghép trên cây vú sữa thì rất thông thoáng. Ngày nào nắng gắt quá thì tưới 3 lần.

c. Cách chăm sóc :

Cây quá ẩm hay bị nấm mốc và bò hóng, vì vậy nên xịt thuốc trừ nấm Dithane M45 theo liều lượng của nhà sản xuất.

Cây Ngọc điểm ít khi bị bệnh, tuy nhiên nếu quá ẩm cũng bị thối đọt. Trong trường hợp nầy phải rút đọt bỏ đi, bơm thuốc trừ nấm vào.

d. cách nhân giống, tách chiết :

Cây Ngọc điểm trồng lâu năm cũng nhảy con theo nách lá. Đợi đến khi có đủ 2 rễ thì tách ra trồng như trồng cây Vanda vậy. Chỉ cần tưới thuốc kích thích ra rễ một lần là đủ. Cây sẽ ra rễ bám vào giá thể và sống mạnh, nhưng cây con sống chung với cây mẹ thì mau ra hoa hơn so với cách tách ra trồng riêng rẻ.

Cây Ngọc điểm ít có ra cây con nên phải đi săn tìm trên rừng. Chỉ cần cắt nhánh còn đủ 3 rễ là có thể đem về trồng và sống khỏe, ít chết. Có thể trồng vào chậu hoặc ghép mỗi nhánh vào một khúc vú sữa ngắn rồi treo lủng lẳng dưới giàn lan cũng được.

2. Cây Hải âu Rhynchostylis Coelestis.

Có người còn gọi là Hải yến. Cây Hải âu cũng giống như cây Ngọc điểm, nhưng thân lá nhỏ hơn, màu xanh mướt, lá xếp theo rãnh, giữa cong quằn xuống, cũng có 2 thùy không bằng nhau. Đặc biệt, phát hoa đứng thẳng, hoa, đài và cánh màu trắng pha tím xanh rất đẹp, lưỡi xanh hoa cà. Cây Hải âu nở hoa vào tháng tư, đúng vào dịp tết Campuchia, nên người Campuchia rất thích loại hoa nầy.

Cây cũng rất dễ trồng như cây Ngọc điểm. Hải âu được nhiều người ưa thích vì có dáng đẹp, có hoa thơm trang trí tuyệt vời.

3. Cây Đuôi cáo Rhynchostylis Retusa.

Cũng giống như cây Ngọc điểm, nhưng cây, lá đều nhỏ hơn, phát hoa thường dài mang nhiều hoa và buông thòng xuống, màu trắng hồng điểm đỏ rất đẹp. Đài hoa thuôn, cánh hoa hẹp có đốm tím, cột nhụy trắng và có đốm tím.

Cây có dáng đẹp, cho hoa vào mùa hè, màu sắc sặc sỡ. Một cây có thể ra nhiều phát hoa tỏa ra 4 phía làm thành một giò phong lan lộng lẫy, nên rất được ưa thích nuôi trồng ở TP. Hồ Chí Minh. Cách chăm sóc cây Đuôi cáo chẳng khác gì cách chăm sóc cây Ngọc điểm và Hải âu.

Ở Thái-lan còn lai tạo được một giống Hải âu mới Rhynchostylis Coelestis "Prachuab Pink", có phát hoa cao, hoa màu trắng phớt xanh, lưỡi đỏ rất độc đáo và cũng rất đẹp. Nở vào tháng tư đến tháng sáu, rất được ưa thích nuôi trồng để làm cảnh.

H)- TRỒNG LAN AERIDES DÁNG HƯƠNG.

Cây lan Dáng hương Aerides do chữ Grec "Aer" là không khí, liên tưởng đến đặc tính phụ sinh của cây lan nầy. Giống nầy trên thế giới có khoảng trên 60 loài, phân bố từ Trung-quốc, Nhật-bản, Miến-Điện, Việt-Nam, Philippine v.v... Cây có hình dáng như cây lan Đuôi cáo. Thân ngắn, lá xếp đôi màu xanh bóng. Có rất nhiều rễ gió bám vào

giá thể hoặc thân cây rừng. Phát hoa dài mang nhiều hoa, màu sắc tươi đẹp. Đài và cánh màu trắng, môi màu hồng, thường buông thòng xuống như cây lan đuôi cáo Rhynchostylis Retusa nên gọi là Đuôi chồn Aerides.

1. Cây Dáng hương đuôi cáo Aerides Multiflora.

Cây thân đứng thẳng, lá xếp thành 2 dãy màu xanh bóng, có hai thùy không đều nhau, thường ra vài phát hoa dài buông thòng xuống, mang nhiều hoa đẹp và có hương thơm. Hoa cỡ trung bình, cánh màu hồng với nhiều đốm đỏ hay tím, môi tròn có gốc màu trắng, có 3 thùy hình tam giác, phân khối thuôn dài. Hoa nở vào mùa hè đến đầu mùa thu, có dáng đẹp nên được nuôi trồng làm cảnh, cụm hoa lớn, lâu tàn và thơm.

Ở TP. Hồ Chí Minh trồng cũng tốt, rất dễ chăm sóc như các loài Ngọc điểm.

2. Cây Dáng hương Quế lan hương Aerides Falcata.

Đó là cây nổi tiếng ở Lâm Đồng-Đà Lạt và TP. Hồ Chí Minh. Có hoa đẹp và có hương thơm nức nở. Cây thân dài mọc thẳng, lá xếp thành 2 dãy so le, màu xanh bóng, dáng hơi cong với 2 thùy không đều nhau. Phát hoa dài buông thòng xuống mang nhiều hoa trắng đỏ rất đẹp và rất thơm. Hoa hơi lớn, cánh trắng với nhiều đốm tím đỏ ở đầu. Môi

ASCOCENDA

ONCIDIUM "MAGIC BONIE"

DENDROBIUM HAWAI BEAUTY

MILTONIA

LAN HÀI LAI PHRAGMIPEDIUM + GRANDE VAR. ROSEUM

DENDROBIUM

Giàn Phong Lan che nẹp tre

DENDROBIUM TRẮNG LƯỚI ĐỎ

CATTLEYA

LAN RỪNG VIỆT NAM

VANDA "LENA DEVOL

VANDA "LENA DEVOL VÀ RED DELIGHT

VANDA "GORDON DILLON"

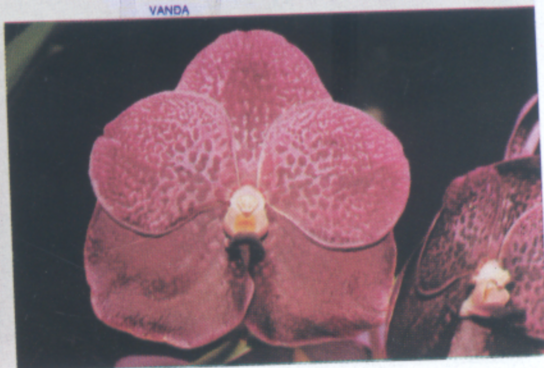

PHALAENOPSIS

VANDA

VANDA

LAN RỪNG "CHUỖI NGỌC"

ASCOCENDA

VANDA "GORDON DILLON"

VANDA VÂN LAN "GORDON DILLON"

VANDA

VANDA "LENA DEVOL VÀ RED DELIGHT

VANDA

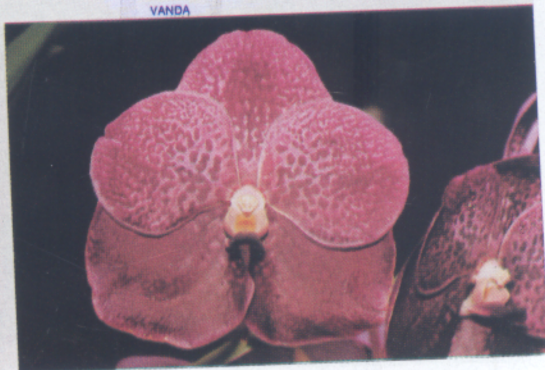

VANDA "GORDON DILLON"

PHALAENOPSIS

VANDA

MILTONIA SEHROEDERANA

CATTLEYA

ĐOẢN KIẾM Eymbidium aloi Jolium

LAN ĐẤT

CATTELEYA

CATTELEYA

CATTELEYA

CATTELEYA

CATTELEYA LC PANDORA "BRACEY"

CATTELEYA

CATTELEYA

CATTELEYA "TAOSHI AOKI PIZAJU"

CATTELEYA "PORT OF PARADISE"

CATTELEYA

HỒ ĐIỆP CÁC LOẠI "PHALAENOPSIS"

HỒ ĐIỆP PHALAENOPSIS

HỒ ĐIỆP CÁC LOẠI "PHALAENOPSIS"

DENDROBIUM "GATTON SUNRAY" LAI TẠO GIỮA CÂY THÁI BÌNH VÀ CÂY THỦY TIÊN VÀNG

CATTELEYA : CÁT LAN "INDIANA"

LAN RỪNG TIỂU HỒ ĐIỆP

THỦY TIÊN VÀNG

LAN ĐUÔI CÁO "RHYNCHOSTYLIS RETUSA"

CATTELEYA

CATTELEYA "TIARA + AMBER GLOW"

LAN RỪNG HẢI YẾN "RHYNCHOSTYLIS COELESTIS"

LAN RỪNG Ý THẢO "DENDROBIUM GRATIOTISSIMUM"

CATTELEYA

CATTELEYA

- CATTELEYA "LUCKY STRIKE"

VŨ NỮ CATA

PHALAENOPSIS

LAN LAI "RHYNCHOSTYLIS SIAM RED + RHYNCHOSTYLIS GIGANTEA RED"

ASCOCENDA

BRASSAVOLA ĐỎ

CATTELEYA "BLC STEPHEN OLIVER FOURAPEN ADISON"

CATTELEYA "B/C DAVIL NATAN"

CATTELEYA

CATTELEYA B/C PERSIAN FANTASY NEW YEARS"

CATTELEYA "SANGOB GOLD + DESTING"

CATTELEYA

CATTELEYA "B/C FELLOW BALL"

DENDROBIUM VÀNG

MILTONIOPSIS WASSERFAL

PHALAENOPSIS HƯỜNG LƯỠI ĐỎ

LAN HÀI PAPHIOPÉDILUM CV. "ALLRIGHT"

HỒ ĐIỆP PHALAENOPSIS

MOKARA

DENDRO CANDYSTRIPE

VANDA THONG lorsAND

ARANDA

VANDA

VANDA

"VANDA TÍM ĐEN"

VANDA

VANDA

VANDA LAI VỚI NGỌC ĐIỂM

HALAENOPSIS SCARAMOUCH + P. AS DE PIQUE

BLC ANGKIMANTANA PETCHEBURY

CATTELEYA

DENDROBUM *ĐĂNG LAN CÁC LOẠI*

CATTELEYA BLCFCC/AOS

DENDROBUM " LADY CHARM"

DENDROBUM *THAILAND* WHITE

ASCOCENDA

DENDROBUM ZICOMY BE

DENDROBUM *VÀNG*

LC: MARY ELLEN CARTEN "DIXHUMM

có 3 thùy rộng, dạng hình tam giác, thùy giữa răn reo, màu xanh nhạt. Hoa nở vào mùa hè, rất được ưa chuộng nuôi trồng làm cảnh vì có dáng đẹp, có hoa đẹp và có hương thơm. Cây cũng dễ trồng, chăm sóc tương tự như lan Ngọc điểm.

3. Dáng hương Hồng nhạn Aerides Odoratum.

Cây sống phụ, thân dài, khỏe, mọc thẳng với nhiều rễ gió to, lá dài, hình giải màu xanh bóng, xếp hai hàng đều đặn. Phát hoa dài, hơi cong mang nhiều hoa, có khi buông thòng xuống. Hoa hơi lớn, màu sắc đẹp và có hương thơm. Đài và cánh dày, màu trắng đục với vệt tím hoặc vàng. Môi rộng có 3 thùy răn reo màu tím nhạt, khối phấn hình dải, dẹp. Hoa nở vào mùa hè, lâu tàn nên được nuôi trồng làm cảnh, nhất là ở Trung bộ và lâm đồng. Ở TP. Hồ Chí Minh trồng cũng được. cách chăm sóc tưới tiêu cũng giống như cách chăm sóc tưới tiêu cho cây Ngọc điểm.

Ở Thái-lan còn lai tạo được nhiều giống lạ, đẹp như Aerides Houlletianum có hoa to màu vàng hồng rất đẹp. cây Aeridis Crassifolium có hoa màu nâu tím với lưỡi dài. Cây Aerides Flabellatum có hoa rằn ri, đài và cánh màu vàng đốm đỏ, lưỡi xòe rộng có nhiều điểm tím to, rất đẹp. Cây Aerides Mitratum có hoa thòng to dài, đài và cánh đều thuông dài màu trắng, lưỡi có 3 thùy dài màu tím rất đẹp.

Giống lan Aerides cũng như giống Rhychostylis đều dễ trồng, đẹp và có hương thơm nên rất được ưa thích nuôi trồng và lai tạo với giống Vanda như :

— Aeridovanda = Aerides + Vanda.

— Aeridostylis = Aerides + Rhynchostylis.

— Aeridopsis = Aerides + Phaleanopsis.

— Aeridachnis = Aerides + Arachnis.

I)- TRỒNG LAN HOÀNG YẾN ASCOCENTRUM.

Cây Ascocentrum do tên Grec "Ascos" là túi và "Kentron" là cựa mà ra, cái cựa có dạng túi, có người còn gọi là Hỏa hoàng.

Cây được phân bố ở các vùng Đông-Nam-Á từ Nam Trung-quốc, Đài-loan, Việt-nam, Thái-lan, Indonésia, Philippine v.v...

Trên thế giới có hơn 9 loài, đều có hoa nổi tiếng, màu sắc đẹp, lâu tàn. Ở Việt nam có khoảng 3 loài, được nuôi trồng rộng rãi nhất là :

1. Lan hỏa hoàng Ascocentrum miniatum.

Cây thân nhỏ, lùn thấp, sống phụ, có nhiều rễ ký sinh khỏe, lá mọc hai dãy đều, dày cứng màu xanh bóng

gấp đôi theo thân giữa. Phát hoa đứng thẳng, ra từ nách lá, một lần có thể ra 3, 4 phát hoa, nở xòe ra 4 phía một màu vàng cam rất đẹp. Chùm hoa mang nhiều hoa nhỏ, xếp dày đặc. Đài và cánh hình bầu dục thuôn, nở xòe rộng. Môi hình giải thuôn cong cong như túi cựa. Cột nhụy ngắn có nắp hình bầu dục, đặc biệt rất lâu tàn. Hoa nở vào mùa hè. Ở TP. Hồ Chí Minh người ta rất ưa thích trồng loại Hoàng yến Hỏa hoàng nầy. Nên chú ý, cây Ascocentrum là cây nhiệt đới, có mùa nghỉ rõ ràng. Muốn cho ra hoa phải ngưng tưới nước, tưới phân, có khi còn phải đem phơi nắng 80-90% cho tàn lá vàng vàng, rồi tưới nước tưới phân lại mới ra hoa. Nếu trồng theo tự nhiên thì mùa nắng để riêng không tưới, đến khi mưa xuống, cây sẽ ra hoa. Còn nếu trồng chung với các loại lan khác, cứ tưới nước tưới phân quanh năm thì cây rất tươi tốt, mập mạp, nhưng không ra hoa.

Ngoài thiên nhiên, hoa nở vào mùa hè đầu mùa mưa, nhưng muốn cho hoa nở vào mùa xuân cũng được, chỉ cần ngưng tưới nước và phơi nắng trước 3 tháng, sau đó tưới thúc phân NPK 10.30.10 là sẽ có hoa ngay. Ở TP. Hồ Chí Minh, trồng cây Hỏa hoàng cũng dễ. Cây thích nghi với mọi thời tiết, ít bị sâu bệnh. Có thể trồng ghép vào các nhánh cây gỗ khô và để vào chỗ râm mát, cây sẽ phát triển tốt.

2. Cây Hoàng yến Ascocentrum Ampullaceumi.

Cây thân ngắn, có nhiều rễ gió, lá hơi dẹp hơn Asc.Miniatum, màu xanh bóng, cây rất sai hoa, nhiều phát hoa ra từ nách lá, xòe tròn chung quanh cây, như một bó hoa màu đỏ tươi rất đẹp. Phát hoa dài, hoa nhỏ mọc sát dày đặc, đài và cánh hình thuôn, lưỡi tròn một màu đỏ tươi, nở vào mùa hè và lâu tàn. Cây được ưa thích như các loại Ngọc Điểm, Hỏa Hoàng...

3. Cây Hoàng Yến ascocentrum curvifoliums :

Cây cũng thân ngắn, có nhiều rễ gió nhưng tàn lá to mập hơn cây Hỏa Hoàng, một màu xanh thẫm, phát hoa to dài cao, mang nhiều hoa to màu đỏ tươi. Đài và cánh hình bầu dục lưỡi thuôn dài, nở vào mùa hè rất bền lâu tàn.

Cây Asc. Curvifolium cũng rất dễ trồng gần như loại Ascocenda, hoa to đẹp.

Các loại Hoàng Yến đều là cây lan nhiệt đới, dễ trồng, chịu khô hạn giỏi, sau mùa nghỉ ra hoa đẹp, được nhiều người ưa thích nuôi trồng.

K. TRỒNG LAN HÀI PAPHIOPEDIUM :

Lan Hài do từ Grec "paphia", paphios là vệ nữ Vénus

và pedilon là hài vì cánh môi giống như chiếc guốc, chiếc giày.

Trên thế giới có trên 50 loài, với hoa đẹp, hình dáng lạ, màu sắc hấp dẫn, được phân bố ở các vùng Đông Nam Á, từ Trung Quốc đến Tân Guiné. Ở Việt Nam có trên 12 loài đều rất đẹp hiếm, quí.

1. Lan hài Thái Lan Paphiopedilum appletonianum :

Cây bụi, mọc từ đất, thân ngắn, lá hình giải hơi nhọn ở đầu, mặt trên màu xanh có nhiều đốm màu nâu, mặt dưới màu xanh mốc, phát hoa ra từ nách lá, có nhiều bông ngắm, mang chùm hoa 1, 2 hoa to, đài trên hình bầu dục, uốn cong ra sau, màu xanh đậm với các đốm đỏ ở gốc. Đài dưới rất nhỏ màu xanh nhạt. Cánh hoa 2 bên nhỏ dài, phình ở đầu, màu xanh nhạt với gân màu xanh đậm. Môi to có túi rộng màu xanh nâu với nhiều vệt xanh bên dưới, vàng bên trên. Nhị nhỏ màu xanh đậm.

Cây mọc trong rừng ẩm Trung bộ Đà Lạt-Lâm Đồng, ra hoa vào mùa Xuân và sắc đẹp hấp dẫn, được nuôi trồng để trang trí rất lâu tàn. Ở TP. Hồ Chí Minh trồng cũng tốt, nhưng là lan đất đừng nên tưới nhiều phân NPK, nên bón phân rơm, phân chuồng hoại và hàng tháng xịt thuốc trừ nấm.

2. Lan Vân hài Paphiopcdilum Callosum :

Cây cũng mọc thành bụi nhỏ từ mặt đất, thân rất ngắn, lá hình bầu dục xếp 2 dãy so le, phiến dài trên 20cm, màu xanh đậm với nhiều vân màu xanh ở mặt trên.

Phát hoa dài, có nhiều lông màu nâu đốm, có 2 lá bắc lớn dạng hình thon. Hoa to ở đỉnh có 1, 2 chiếc to đến 12cm, đài trên hình bầu dục rất rộng, màu trắng pha hồng. Đặc biệt có nhiều sọc dài màu đỏ rất đẹp. Đài dưới rất nhỏ hình giáo nhọn màu trắng. Cánh 2 bên nhỏ hình thon dài, trong nhạt, ngoài màu hồng với nhiều điểm màu xanh đen. Môi là một túi rộng nhọn, màu nâu đỏ, miệng túi màu xanh vàng, hai thùy bên cuộn lại có nhiều điểm màu đỏ đậm, không có sừng.

Cây rất được ưa thích nuôi trồng vì có hoa đẹp, màu sặc sỡ, lại lâu tàn, hoa nở vào mùa hè. Cây cũng rất dễ trồng nhất là ở Đà Lạt-Lâm Đồng. Ở TP. Hồ Chí Minh trồng cũng được. Vì thuộc loại lan đất nên sử dụng phân bánh dầu hoặc phân chuồng tốt hơn là phân hóa học. Một cây to có thể cho nhiều vòi hoa rất đẹp.

3. Lan Hài đốm Paphiopedilum Concolor.

Cây lan Hài đốm Paphiopedilum Concolor còn được gọi là lan Hài gấm. Cây bụi nhỏ, thân gần như không có, chùm lá nọc cách, thon dài, trải rộng ra hai bên, màu xanh bóng,

mặt trên có nhiều đốm màu xanh đậm, mặt dưới hung hung đỏ. Phát hoa ngắn màu nâu, có lông ngắn màu đen nhạt, có hai lá bắc không đều hình lòng thuyền màu đỏ. Có từ 1 đến 3 hoa khá lớn, đài trên dạng hình thuôn tròn, mép có nhiều lông màu đen, hình bầu dục. Đài dưới nhỏ cũng có dạng bầu dục. Đài và hai cánh đều một màu vàng tươi với nhiều điểm đỏ nhỏ. Môi dạng túi nhỏ cũng màu vàng nhạt cùng nhiều điểm đỏ. Nhụy hình tim cũng màu vàng tươi có nhiều đốm đỏ. Hoa nở vào mùa xuân rất đẹp.

Cây mọc nhiều trong các hốc núi đá vôi, có dáng mềm mại, có hoa đẹp nên rất được ưa chuộng nuôi trồng làm cảnh. Ở Việt nam, loại lan nầy thường trồng ở Đà Lạt-Lâm Đồng. Ở TP. Hồ Chí Minh trồng cũng sống, nhưng khó ra hoa.

4. Lan Hài hồng Paphiopedilum Delenatii.

Cây mọc thành bụi nhỏ, lá thuôn dài, màu xanh đậm với các vệt màu xanh xám ở mặt trên và nhiều đốm màu hung đỏ ở mặt dưới. Phát hoa dài màu đỏ, hoa 1, 2 chiếc to. Đài trên hình bầu dục có nhiều đốm màu nâu đỏ ; đài dưới cũng hình bầu dục màu nâu đỏ. Cánh hoa hai bên lớn, môi có túi hình cầu màu tím đậm với một đường vệt rộng màu vàng tươi ở đỉnh.

Cây lan nầy là cây lan quí hiếm, nguồn gốc chỉ có ở

Việt nam, có hoa đặc sắc cả về hình dáng lẫn màu sắc nên được thế giới sưu tầm nuôi trồng.

5. Lan Hài huyền Paphiopedilum Exul.

Cây bụi nhỏ, lá hình giải hẹp, dài, màu xanh bóng. Phát hoa dài màu hung có nhiều lông, có một lá bắc lớn màu xanh. Hoa đơn độc ở ngọn, đài trên tròn màu xanh với nhiều vệt đen, đỉnh màu trắng ; đài dưới hình bầu dục, dài hơn môi, màu xanh nhạt, đỉnh cũng trắng. Cánh hai bên thuôn, màu xanh nhạt có một vạch màu nâu ở giữa. Môi hình túi màu nâu bên dưới, màu vàng bên trên. Nhụy hình trái xoan màu nâu, nở vào mùa hè.

Cây mọc ở vùng núi Đà Lạt-Lâm Đồng, có hoa đẹp màu sáng tươi nên rất được ưa thích nuôi trồng làm cảnh. Ở TP. Hồ Chí Minh trồng cũng được, nhưng khó ra hoa.

6. Lan Kim hài Paphiopedilum Villosum.

Cây bụi nhỏ, lá dài hình giải cong, dài, đỉnh chia hai thùy nhỏ, màu xanh bóng ở mặt trên, màu xanh xám ở mặt dưới với nhiều vệt màu hung đỏ, có một lá bắc dài, hoa ở đỉnh khá lớn, đài trên thuôn, mép cuộn lại ra phía sau, màu nâu hồng, đỉnh màu trắng ; đài dưới nhỏ bé màu vàng xanh, hai cánh trải rộng cong xuống phía trước, mép gợn sóng, màu đỏ, gốc màu nâu vàng. Môi lớn làm thành túi rộng màu nâu vàng, mép màu vàng, thùy cuộn vào trong,

nhụy hình bầu dục, màu vàng tươi rất đẹp.

Hoa nở vào mùa xuân, màu sắc sặc sỡ, lâu tàn, nên rất được ưa thích trồng làm cảnh.

Cây mọc ở miền núi nam Trung bộ, nhiều nhất là ở Lâm đồng-Đà lạt. Ở TP. Hồ Chí Minh trồng cũng được, nhưng hoa nở hơi trễ.

— Giống lan Hài người Pháp gọi là Hài Vệ Nữ "Sabot de Vénus", người Anh gọi là "Lady's Slippers" do giống như chiếc giầy. Là giống có hoa rất đẹp, màu sắc rực rỡ, hấp dẫn, nên được nhiều người ưa thích nuôi trồng. Trên thế giới rất ưa chuộng giống lan Hài hồng Việt nam Paphipedilum Delenatii do có hoa đặc sắc về hình dạng cũng như về màu sắc, lại rất lâu tàn. Vì vậy mà giống nầy rất có giá trị.

Lan Hài trồng ở TP. Hồ Chí Minh hơi khó ra hoa, vì giống nầy chịu khí hậu mát. Trồng ở Đà lạt-Lâm đồng thì rất tốt. Cây cũng chịu ẩm, nhưng không chịu nắng, phải che bớt chỉ còn 30% như các loài Hồ điệp. Cũng chịu tưới nước mỗi ngày 2 đến 3 lần, nhưng không chịu dư nước, úng nước sẽ chết, vì vậy mà giá thể phải tơi xốp; sau khi tưới, nước phải rút hết.

— Tách chiết nhân giống bằng cây con mọc ở dưới gốc. Khi có được 2 - 3 lá, tách ra khỏi cây mẹ với một ít

giá thể có bám rễ, đem trồng qua chậu mới, cây sẽ sống mạnh.

— Lan Hài rất dễ trồng, ít bị sâu rầy và bệnh. Thuộc loại lá dày mọng nước nên hàng tháng chỉ cần phun ngừa thuốc trừ nấm bằng Zineb, Captan một lần là đủ, liều lượng theo hướng dẫn của nhà sản xuất.

L)- TRỒNG LAN HẠC ĐỈNH PHAIUS.

Tên Phaius do từ Grec "Phaios" là nâu. Màu nâu là màu của hoa Hạc đỉnh Phaius. Trên thế giới có hơn 30 loài, phân bố rộng từ Đông-Phi đến Đông-Nam-Á nhiệt đới.

Ở Việt Nam có 3 loài, đều là lan đất. Nhưng chỉ có giống Hạc đỉnh nâu Phaius Tankervilliae là có hoa đẹp và dễ trồng.

1. Hạc đỉnh nâu Phaius Tankervilliae.

Cây thuộc loại đa thân, mọc ở đất, củ giả hành lớn, bao bọc bởi nhiều lá bẹ, phiến lá hình giáo nhọn, dài, có nhiều gân nổi rõ. Phát hoa mọc thẳng đứng, cao mang từ 10 đến 20 hoa to, lá bắc trên phát hoa, rụng trước khi hoa nở. Hoa to cỡ 10cm. Đài và cánh hình thuôn dài, nhọn xòe rộng, mặt trên màu nâu, mặt ngoài màu xám trắng Môi dạng loa, thùy bên cánh môi cuộn lấy cột nhụy, mặt trong có màu nâu đỏ, mặt ngoài vàng nhạt, đỉnh màu vàng

tươi, hơi rằn reo. Cựa dài cong ra phía trước, có hương thơm rất dễ chịu.

Cây mọc nhiều nơi vùng đất ẩm ướt ở miền Bắc và miền trung Huế, Đà Lạt-Lâm Đồng. Có hoa đẹp, sai hoa, nở dần nên lâu tàn, rất được ưa chuộng nuôi trồng làm cảnh. Ở TP. Hồ Chí Minh trồng lan Hạc đỉnh cũng sống mạnh. Trồng trong chậu với tro trấu trộn đều với phân chuồng đã hoai với dớn mịn cho dễ thoát nước. Cây rất tốt, nhưng ra hoa trễ hơn Tết.

Trong cuốn "Hoa lan" của Ông Nguyễn Công Nghiệp có ghi : "Dù rằng Hạc đỉnh rất bền, chơi được từ 1 - 2 tháng, hoa đẹp và có mùi thơm, nhưng khuyết điểm của loại này là, nếu va chạm cành hoa dù nhẹ, cũng gây phản ứng sinh hóa, tạo ra những vết sẹo màu đen rất xấu. Phải cẩn thận khi di chuyển lúc cây lan Hạc đỉnh đang có hoa. Muốn ngừa khuyết điểm trên, nếu cây lan Hạc đỉnh trồng ở nơi xa trên vài trăm cây số, phải di chuyển Hạc đỉnh đến nơi trưng bày từ khi phát hoa còn rất ngắn (0,5m). Hai tháng sau khi nuôi dưỡng trở lại, những vết sẹo màu đen sẽ hết hẳn, cây sẽ trổ hoa rất đẹp, không khác gì cây bình thường". Cho nên muốn có chậu hoa Hạc đỉnh thật đẹp, phải mua cây từ Đà lạt trước Tết 1 - 2 tháng về trồng để cành hoa không có vết đen, để trang trí làm cảnh, chưng chơi trong suốt mùa Xuân.

2. Hạc đỉnh vàng Phaius Flavus.

Hạc đỉnh vàng cũng là cây lan đất, có nhiều giả hành to xếp sát vào nhau. Lá lớn dài màu xanh đậm, hình giáo. Gốc có bẹ bao bọc lấy thân cây. Phát hoa to cao, có lá bắc nhỏ, hoa lớn màu vàng nhạt. Đài và cánh đều trải rộng, dạng hình thuôn nhọn. Môi to có 3 thùy. Hai thùy bên ôm lấy cột nhụy, thùy giữa mềm, răn reo, có vết vàng đậm hay nâu rất đẹp.

Cây có hoa màu sắc sặc sỡ, lại lâu tàn và có mùi thơm, nên rất được ưa thích trồng trong chậu lớn. Hoa nở vào mùa Xuân hay đầu mùa hè rất đẹp dùng để trang trí làm cảnh. Cây cũng rất dễ trồng, ít bị sâu bệnh. Ở TP. Hồ Chí Minh trồng cũng có kết quả, nhưng ra hoa trễ.

— Cây lan Hạc đỉnh đặc biệt có thể nhân giống bằng phát hoa. Khi hoa tàn, cắt phát hoa rồi nhúng vào kích thích tố ra rễ, ra chồi như Atonic, sau đó đặt nằm ngang trên mặt đất ẩm, cây con sẽ mọc ra từ các đốt như cây tre. Khi ra nhiều rễ với 2 - 3 lá thì tách ra trồng từng cây khá dễ dàng. Cây con sẽ ra hoa sau 4 năm.

— Trồng Hạc đỉnh để bán hoa cắt cành phải được trồng với 2 phần tro trấu, 1 phần đất mùn cộng thêm một ít phân bò khô, cây sẽ rất tốt, ra phát hoa to, hoa đẹp. cây Hạc đỉnh là lan rừng nên có mùa nghỉ. Sau khi hoa

tàn nên giảm tưới nước, tưới phân để cho cây nghỉ độ 1 - 2 tháng. Chừng nào thấy cây khô héo mới tưới lại để dưỡng cây tiếp tục sống.

M)- TRỒNG LAN VŨ NỮ ONCIDIUM.

Tên Oncidium do tiếng Hy-lạp "Ogkos" là u bướu, do gốc của cánh môi giống như khối u.

Trên thế giới có khoảng 750 loài. Là một chi lớn, mọc trải dài từ Nam-Mỹ nhiệt đới, tập trung nhiều nhất ở Brazin, Colombia, Equado và Péru.

Là loại lan sống phụ, cây mọc thành bụi to khỏe. Thân dẹp, lá mềm mại, thuôn dài. Phát hoa cong, dài mang nhiều hoa, đôi khi rủ xuống.

1. Vũ nữ đốm Oncidium Papilio.

Cây bụi nhỏ, phát hoa dài. Hoa to xếp thành hai hàng, dạng con bướm. Đài nhỏ, dẹp, cánh hình thuôn màu vàng, có nhiều đốm nâu. Lưỡi to hình muỗng, xòe rộng giống như chiếc váy của phụ nữ, nên gọi là vũ nữ.

— **Tách chiết :** Cây Vũ nữ trồng được 2 năm thì thành bụi to, rất nhiều tép. Chỉ cần tách chiết ra một tép và một con rồi trồng qua chậu khác với giá thể gồm than, xơ dừa, dớn là sống mạnh. Mỗi giả hành đều có một vòi hoa và một con.

— **Chăm sóc :** Lan Vũ nữ chịu ẩm. Mỗi ngày tưới nước 2 lần, nhưng không chịu úng nước. Quá ẩm giả hành sẽ thối nhũn. Hàng tháng nên phun thuốc trừ nấm và 3 tháng phun thuốc trừ sâu rầy, Trên lá của cây Vũ nữ thường có rệp vẩy như cây Cattleya. Nếu ít thì lấy tay, lấy dao cạo, nếu nhiều thì phải phun thuốc Bi58, Trebon đúng theo liều lượng hướng dẫn.

— **Tưới phân :** Cây Vũ nữ rất dễ trồng. Cây có rất nhiều rễ nhỏ, bám chặt vào giá thể hoặc vào thành chậu. Lúc cây mới trồng còn nhỏ thì tưới phân NPK với công thức 30.10.10, đến khi cây trưởng thành tưới theo công thức 10.30.10. Nhưng trong một chậu cây Vũ nữ có thể có rất nhiều giả hành, lớn có nhỏ có, có giả hành đã ra hoa, có giả hành còn nhỏ, vì vậy, tốt nhất là tưới giàn lan Vũ nữ bằng phân hỗn hợp NPK công thức 20.20.20. Như vậy sẽ không thừa mà cũng không thiếu loại phân nào. Cây sẽ ra hoa quanh năm, không có mùa nghỉ.

2. Lan Vũ nữ Oncidium Sphacelatum.

Cây lan Vũ nữ Sphacelatum có bụi nhiều giả hành với phát hoa to, cao hơn 1 mét, nhiều nhánh mang hàng trăm hoa vàng tươi, xem rất đẹp.

— Lan Vũ nữ Goldiana là cây lai tạo giữa cây Sphacelatum và cây Vũ nữ Flexuosum. Đó là cây nổi tiếng

được trồng để bán hoa cũng như để cắt cành. Hoa rất đẹp và rất lâu tàn, được nhiều người ưa thích nuôi trồng để trang trí vì có hoa quanh năm.

3. Lan Vũ nữ Ampliatum var Majus.

Cây bụi với hoa màu vàng sáng, có nhiều nhánh hoa phụ, nên chùm hoa dày đặc rất đẹp. Cây lan nầy còn được gọi là "Dancing Doll Flowers" - hoa đẹp nhảy múa vì chùm hoa lúc nào cũng lay động trước gió.

4. Lan Vũ nữ Lanceanum.

Cây nầy có lá to, phát hoa khỏe, thẳng, có nhánh phụ mang nhiều hoa to. Cánh môi có 2 thùy màu rằn ri, xếp giữa 2 lá dài màu xanh có nhiều điểm đỏ, cánh môi bên dưới xòe to màu tím hoa cà rất đẹp, rất lạ.

5. Lan Vũ nữ Gower Ramsey và Vũ nữ Kata.

Hai cây nầy gần giống nhau, một cây có lá hơi đứng, cây kia có lá cong quằng xuống. Phát hoa dài có nhiều nhánh phụ, nên chùm hoa có rất nhiều hoa xếp thành 2 dãy. Hoa rất to, môi bên dưới xòe to rộng, màu vàng tươi rất đẹp, rất được ưa chuộng nuôi trồng để trang trí làm cảnh hoặc bán hoa cắt cành. Ở TP. Hồ Chí Minh, loại nầy được trồng đại trà, kinh doanh rất có hiệu quả. Vì cây cấy mô còn trong chai khá rẻ. Có thể mua về trồng trong chậu,

quai móc, giá thể chưa đến 5.000 đồng. Sau một năm, chúng sẽ ra hoa và có thể bán được từ 20.000 đồng đến 25.000 đồng.

6. Vũ nữ rằn ri Oncidium Villiam Thurston "Orchidglade" AM/AOS.

Cây Vũ nữ Villiam Thurston lùn, nhỏ, có nguồn gốc từ Hawaii. Cũng là cây rất dễ trồng, đơn giản cột vào một gốc cây hoặc nhánh cây cũng có thể sống mạnh, ra hoa quanh năm. Hoa nhỏ nhưng đẹp, có màu sắc rực rỡ từ vàng, đốm, đỏ, đài rằn ri màu đỏ. Cánh đỏ viền vàng, môi xòe rộng, đỏ ở giữa, vàng chung quanh với nhiều đốm đỏ tuyệt đẹp. Hoa rất lâu tàn. Đặc biệt phát hoa khi hoa tàn không nên cắt bỏ vì còn ra thêm nhánh phụ để ra hoa tiếp. Cây hơi khó trồng, chịu ẩm, nhưng không chịu úng nước. Nếu tưới nước nhiều có đọng trên đọt sẽ thối đọt. Hàng tháng phải phun thuốc trừ nấm.

Tóm lại, cây lan Vũ nữ có nguồn gốc từ Nam-Mỹ, nhưng cũng là cây xứ nhiệt đới nên rất dễ trồng vì phù hợp với khí hậu Việt Nam. Hoa đẹp và lâu tàn nên rất được ưa thích nhập trồng rất nhiều loại. Hơn nữa, cây rất dễ tách chiết, nhân giống rất nhanh. Ngày nay, người ta còn cấy được mô của nhiều giống tốt để trồng đại trà để bán hoa cắt cành rất có lợi về kinh tế.

N)- TRỒNG LAN MỸ DẠ BRASSAVOLA.

Tên Brassavola do nhà thực vật học người Ý, tên là Brassovola có công sưu tầm mà ra.

Trên thế giới có khoảng 15 loài, được phân bổ ở vùng Nam-Mỹ nhiệt đới như Mêhicô, Brazin, Bolivi, Péru v.v...

1. Lan Mỹ dạ Brassavola Nodosa.

Cây lan nầy nhỏ bé, giả hành có thân nhỏ với nhiều rễ khỏe bám chặt vào thân hoặc nhánh cây. Lá hình trụ, màu xanh bóng. Phát hoa ra từ nách lá dọc theo lòng máng của lá, có thể ra 2, 3 hoa. Đài và cánh hình giáo dẹp, nhỏ, nhọn màu trắng xám bên ngoài. Môi phình xòe to hình lá bồ đề có đuôi nhọn, dài, màu trắng tuyền rất đẹp. Đặc biệt về đêm có hương thơm nên gọi là "Lady of the night" - Mỹ nữ trong đêm, rất quí. Cây rất dễ trồng, vô chậu nhỏ với giá thể bằng than hoặc ghép cột vô cây khô hoặc trồng trên đá xốp cũng được, nhưng mỗi ngày phải tưới từ 2 đến 3 lần để giữ ẩm. Đọng nước, giả hành sẽ bị thối và chết. Trồng làm cảnh trong chậu tròn nhỏ, nhiều cây chỉa ra 4 phía, hoa sẽ nở tỏa ra chung quanh, xem rất đẹp. Dùng để trang trí trong phòng khách thì rất tuyệt. Cây siêng hoa, có hoa quanh năm, không có mùa nghỉ.

— **Tách chiết** : Tách chiết cho mỗi đơn vị có 3 giả

hành và có rễ là trồng sống mạnh. Trồng trên nhánh cây khô, thông thoáng, cây sẽ rất tốt. Trồng trong chậu thì cần che bớt nắng chỉ còn khoảng 70% thì tàn lá xanh tươi quanh năm.

— **Tưới nước tưới phân** : Tưới nước mỗi ngày lần. Tưới phân NPH 20.20.20 mỗi tuần một lần. Do cây có nhiều cây con nên sẽ ra hoa quanh năm.

— **Chăm sóc** : Cây hay bị rệp vẩy bám vào lá để hút nhựa. Nếu ít thì lấy tay, lấy dao nhọn khượi lên, bị tróc ra rầy sẽ chết. Nếu nhiều thì phun thuốc Bi58, Méthyl parathion, Trebon theo liều lượng của nhà sản xuất hướng dẫn.

2. Lan Mỹ dạ xanh Braasavola blue.

Cây to mập, bẹ lá lớn hơn. Lá dày, dẹp, dạng thuyền có lòng máng, màu xanh bóng. Phát hoa hơi dài, có 1, 2 hoa ở đỉnh với hình dáng thon, dài màu nâu nhạt khi còn chưa nở. Khi nở thì 3 đài nhỏ, dẹp, dài xòe ra 3 phía, trên màu nâu nhạt có đốm thật nhỏ, 2 cánh cũng dẹp, dài, nhọn như đài, màu phớt xanh. Môi hình phễu, xòe to, mép răn reo, đỉnh nhọn, cựa bên trong khó thấy, màu xanh nhạt, trông khá đẹp. Hoa cũng có hương thơm về đêm. Cây rất dễ trồng, tách chiết và chăm sóc như cây trắng Nodosa.

3. Lan Mỹ dạ đỏ Brassavola red.

Cây lan nầy rất lùn, nhỏ tương tự như cây Brassavola Nodosa. Phát hoa ngắn có 1, 2 hoa nhỏ. Đài và cánh đều màu vàng đậm gần đỏ. Môi cũng xòe to, răn reo màu vàng, rất đẹp. Cách trồng, tách chiết nhân giống và chăm sóc không khác gì 2 giống trên.

Dặc biệt giống Brassavola được dùng để lai tạo với cây khác có lưỡi môi nhỏ để có được cây lan lai với môi lớn hơn như cây : Brassocattleya = Brassavola + Cattleya.

4. Lan Mỹ dạ Brassavola digbyana "Virat".

Đặc biệt cây lan nầy có màu xanh thật sự, thân giả hành cũng như Brassavola blue, nhưng hoa to, 3 đài hình thuôn màu xanh đậm. Hai cánh hai bên khá to, cũng màu xanh, đặc biệt là do cánh môi thật to xòe rộng, họng xanh đậm có cựa trắng, mép răn reo, chung quanh có rất nhiều lông tơ dài, mịn màu trắng rất đẹp.

O)- TRỒNG LAN NHỆN BRASSIA.

Trên thế giới có khoảng 15 loài, xuất xứ từ Nam-Mỹ nhiệt đới như Mêhicô, Pêru, Brazin v.v... cây Brassia, thân có giả hành to phình tròn. Lúc còn nhỏ, lá bao lấy giả hành như loại Vũ nữ, nhưng khi trưởng thành, giả hành phình to thì lá bẹ già rụng đi, chỉ còn lại vài ba lá tập

trung ở đỉnh giả hành màu xanh bóng, làm cho hình dáng cây rất đẹp. Phát hoa mọc từ nách lá ở dưới gốc, dài, to, uốn cong như Vũ nữ, cũng có ít nhánh phụ. Hoa to nở đều hai bên. Đài và cánh dẹp, mảnh mai, nhưng nở tỏa đều ra 4 phía màu xanh nhạt với nhiều vệt nâu hình con nhện. Môi to màu vàng với 2 vệt nâu ở 2 bên, trông rằn ri rất lạ và rất đẹp.

Có người thấy phát hoa giống như hoa Vũ nữ nên gọi là Vũ nữ xanh, nhưng không đúng, vì Vũ nữ họ Oncidium, hoàn toàn khác với Brassaia.

1. Lan chuỗi nhện xanh Brassia longiloba verucosa.

Cây bụi to, thân giả hành phình to như củ, màu xanh bóng. Lá thuôn dài cũng màu xanh bóng. Phát hoa mọc từ gốc củ, to cao có nhiều nhánh, mang nhiều hoa xếp thành hai hàng, nở to xòe ra chung quanh, 3 đài dẹp, dài, màu phớt xanh, phía trên mặt có nhiều vệt màu nâu đen, 2 cánh cũng dẹp và dài và cũng có nhiều vệt nâu đen. Môi to, ngắn, màu vàng có vệt đỏ 2 bên rất đẹp. Cây cũng rất dễ trồng như lan Vũ nữ với giá thể to, chịu ẩm, ra hoa vào mùa mưa thường hơn là vào mùa nắng. Cũng có thể cột ghép vô thân cây vú sữa, sống rất tốt.

Cách chăm sóc, tưới tiêu, tách chiết nhân giống cũng giống như lan Vũ nữ.

Cây có hoa đẹp nên rất được ưa trồng để cắm hoa, bán hoa cắt cành hoặc trang trí làm cảnh.

2. Lan chuỗi nhện lai Brassidium.

Là cây lan được lai tạo từ cây lan Brassia với cây Vũ nữ, cho hoa rằn ri rất đẹp : Brapasia = Brassia + Aspasia.

Các cây lan lai từ Brassia đều cho hoa to, không kín, nhưng rằn ri như con nhện rất đẹp. Loại này rất dễ trồng. Ở TP. Hồ Chí Minh, trồng lan chuỗi nhện cũng tươi tốt và cho nhiều hoa.

P)- TRỒNG LAN KIẾM CYMBIDIUM.

Tên Cymbidium do từ Grec "Kumbols" là hốc, có nghĩa là lõm sâu vì môi của lan kiếm lõm cong như lòng thuyền.

Trên thế giới có khoảng 120 loài, có nguồn gốc từ Á-châu. Là một loại lan có hoa đẹp nổi tiếng từ xưa đến nay. Ở Việt Nam có khoảng 23 loại và cũng có vài loại lai tạo tự nhiên do thụ phấn bởi ong bướm. Ông cha chúng ta ngày xưa cũng đã trồng loại này để làm cảnh ở trước sân nhà..

Ở các nước Bắc-Á-châu như Nhật-bản, Triều-tiên, Đài-loan, Trung-quốc cũng đã nuôi trồng từ lâu đời và đã xuất khẩu ra nhiều nước trên thế giới.

Cây lan kiếm thuộc loại sống phụ, thân ngắn, giả hành

phình to như củ, có nhiều lá bẹ bao bọc, rễ to, mạnh ôm vào thân cây, lá dẹp, dày màu xanh mốc. Phát hoa thật dài mang nhiều hoa xếp thành hai hàng ở hai bên, buông thòng xuống màu tím bên trong, màu vàng bên ngoài rất đẹp. Cánh và đài đều hình thuôn dài, nở xòe ra chung quanh. Môi to, lõm sâu xuống như lòng thuyền, thùy màu đỏ, họng vàng, cột nhụy ngắn mang hai phấn khối có hương thơm.

1. Lan kiếm Lô hội Cymbidium aloifolium.

Lan nầy còn được gọi là Lan đoản kiếm. Cây sống phụ trên cao, nhưng đôi khi cũng có mọc ở dưới đất thành bụi dày đặc. Củ giả hành nhỏ bé, có nhiều bẹ bao bọc. Lá dày màu xanh bóng, mọc thẳng đứng, có hai thùy không đều ở đỉnh. Phát hoa dài mang nhiều hoa thưa, buông thòng xuống, có khi dài đến 2 mét. Hoa lớn 3-5 cm. cánh và đài đều hình giải thuôn nhọn đầu, màu nâu hồng, chung quanh bìa viền trắng. Môi nở to, ngắn có 3 thùy, hai thùy bên tròn có hai đốm đỏ đậm, thùy giữa dài, mép răn reo, có vạch tím đỏ, họng màu vàng, cột nhụy màu hồng, rất đẹp và có hương thơm.

Cây có hoa đẹp, màu sắc thay đổi từ vàng, hồng, tím, có hương thơm và lâu tàn, nên rất được ưa thích trồng làm cảnh. Hoa nở vào mùa hè. Cây trồng được từ Bắc vào Nam.

Ở TP. Hồ Chí Minh được trồng ghép vào gốc cây vú sữa to, cao khỏi đầu người thành đề dày đặc to lớn. Tưới nước ngày 2 lần. Tưới phân NPK vào mùa mưa, rồi cho cây lan nghỉ, sau Tết tưới tiếp theo công thức 10.30.10 và đưa ra nắng 80-90%, để cho tàn lá trở màu hơi vàng vàng, sẽ ra nhiều phát hoa dài, mập, mang hoa buông thòng, màu sắc sặc sỡ, đẹp, thơm, hơn nửa tháng mới tàn.

2. Lan kiếm Bích ngọc Cymbidium dayanum.

Cũng là cây sống phụ nhưng không có củ. Lá hình giải hẹp, dài, màu xanh xám. Có 2 thùy ở đỉnh. Phát hoa buông thòng xuống mang nhiều hoa lớn, màu trắng vàng với các đường vân đỏ ở giữa, môi có 3 thùy màu vàng với đốm đỏ, ôm lấy cột nhụy màu đỏ sậm, rất đẹp và thơm. Hoa nở vào mùa hè.

Cây mọc ở vùng núi miền Bắc và miền Trung, Đà lạt-Lâm đồng nên chịu mát. Trồng ở TP. Hồ Chí Minh cũng sống mạnh, nhưng ra hoa hơi trễ, nên để vào chỗ râm mát.

3. Lan kiếm Ngũ hổ Cymbidium devoniahum.

Cây mọc thành bụi dày đặc, giả hành có củ ở dưới gốc, lá hình thuôn dài màu xanh mốc. Phát hoa buông thòng xuống mang nhiều hoa, xếp thành hàng hai bên, có lá bắc màu nâu, hoa có màu sắc sặc sỡ, đặc biệt màu xanh

có đốm đỏ. Cánh và đài hình trái xoan, dài, màu xanh bóng. Môi ngắn có 3 thùy răn reo, có hai đốm đỏ lớn, cột nhụy cong màu xanh hồng rất lạ. Hoa nở đúng vào Tết nguyên đán nên rất được ưa thích trồng để làm cảnh trang trí. Ở TP. Hồ Chí Minh trồng lan nầy cũng được, nhưng ra hoa trễ vào mùa hè. Tuy nhiên về mặt lai tạo, cây Lan kiếm nầy do sống khỏe nên dùng để lai tạo rất thành công.

4. Lan kiếm Thanh ngọc (Mạc lan) Cymbidium ensifolium.

Cây lan nầy mọc ở đất, là lan đất thật sự mọc thành bụi dày, không có củ giả hành, gốc hình trụ, có nhiều rễ mảnh, lá hình giải dài. Phát hoa thẳng đứng, cao từ 20 đến 40cm, mọc ra từ giữa đám lá mang từ 4 đến 10 hoa to màu xanh nhạt, trung tâm màu nâu với đốm hồng lớn. Cánh và đài hình thuôn nhọn ở đầu đều màu xanh xám, có 5 vạch màu đỏ. Môi có 3 thùy mềm mại dạng như đàn violon, hai thùy bên màu xanh xám, có vạch đỏ, thùy giữa hình bầu dục với 5 gân đỏ. Cột nhụy có rảnh ở mặt trước. Hoa nở vào mùa hè. Ở miền Bắc hoa nở đúng vào Tết nguyên đán, nên rất được ưa thích nuôi trồng để trang trí. Cây nầy được trồng trong nhân dân từ lâu đời vì có hoa đẹp, duyên dáng, có hương thơm dịu và lâu tàn. Phát hoa lại đứng thẳng, trồng vô chậu rất tiện lợi. Loại nầy được trồng rất nhiều ở Đà lạt-Lâm đồng. Ở TP. Hồ Chí Minh, hoa nở không đúng vào dịp Tết, nên ít có người trồng, mà

chỉ mua từ Đà Lạt về chưng chơi trong 3 ngày Tết.

5. Lan kiếm bạc Cymbidium evrardii.

Cây cũng mọc dưới đất, có củ giả hành. Lá hình giáo thuôn dài, có gân ở mặt dưới. Phát hoa mọc từ gốc của củ, có 3, 4 chiếc lá bắc lớn. Chùm hoa có đài và cánh hình trái xoan dài nhọn, môi có 3 thùy, 2 thùy bên dạng trái xoan, thùy giữa phình to, hình tim. Cột nhụy thẳng, có 2 cánh nhỏ ở mép màu trắng. Hoa nở vào mùa hè, có hương thơm, nên được nuôi trồng làm cảnh.

Cây mọc ở vùng núi miền nam Trung bộ, Đà Lạt-Lâm đồng, cho dáng cây đẹp, có hương thơm và lâu tàn. Ở TP. Hồ Chí Minh vì do ra hoa trễ, nên ít có người trồng.

6. Lan kiếm Hồng hoàng Cymbidium grandiflorum.

Cây mọc ở đất hay sống phụ trên cây khác. Giả hành có củ lớn, có nhiều lá bẹ bao phủ. Lá hình giáo dài, rộng, nhọn, chia hai thùy không đều nhau ở đỉnh, màu xanh đậm. Phát hoa to mọc thẳng đứng, từ gốc củ, dài hơn lá, mang nhiều hoa to 10-12 cm. Đài hình giáo nhọn, màu xanh có nhiều vạch đỏ, cánh dày, màu sắc lộng lẫy từ xanh vàng đến nâu, có vằn đỏ. Môi lớn, dày, chia 3 thùy đều dạng hình thuôn dài, hai thùy bên màu xanh đốm đỏ, thùy giữa có đốm nâu sậm, mép răn reo. Cột nhụy dài, có hai cánh hẹp hai bên. Hoa nở vào mùa xuân, màu sắc đẹp,

thơm, lâu tàn nên rất được ưa chuộng nuôi trồng làm cảnh hay cắt cành.

Cây mọc nhiều ở vùng núi miền Bắc và miền Nam Trung bộ Đà lạt-Lâm đồng. Loại nầy đã được nuôi trồng để bán hoa. Ở TP. Hồ Chí Minh do ít lạnh nên ra hoa trễ, vì vậy ít có người trồng.

7. Lan kiếm Hồng lan Cymbidium insigne.

Cây mọc ở đất, giả hành có củ. Lá hình giải dài. Phát hoa mọc thẳng, hơi cong, dài trên 1 mét, mang hoa lớn 12cm, lá bắc nhỏ dạng trái xoan. Đài hình thuôn dài, cánh hơi hẹp hơn đài. Môi có 3 thùy, hai thùy bên tròn, thùy giữa ngắn, mép răn reo, có đốm đỏ, cột nhụy cong. Hoa nở vào mùa xuân màu hồng hay tím với điểm đỏ rất đẹp.

Cây mọc rải rác trên miền núi nam Trung bộ như Đà lạt-Lâm Đồng. Vì có hoa đẹp, có hương thơm lại lâu tàn, nên được gây giống trồng từ Bắc chí Nam để trang trí làm cảnh, nhất là trang trí nội thất. Ở TP. Hồ Chí Minh trồng cũng được, nhưng ra hoa trễ hơn Tết.

Còn rất nhiều loại lan kiếm, nhưng hơi khó trồng ở TP. Hồ Chí Minh vì thiếu mát, nên ra hoa trễ. Đến Tết, hoa từ Đà lạt đem xuống thành phố bán rất rẻ. Là giống lan cắt cành chủ lực, nên mua trang trí tiện hơn trồng.

Tuy nhiên ở TP. Hồ Chí Minh, rất nhiều người ưa

trồng lan đoản kiếm Cymbidium aloifolium, chịu nóng, chịu ấm, trồng trên đầu cây trụ cao rất tốt, phát hoa to, dài 1 đến 2 mét, mang rất nhiều hoa màu sắc đẹp, thơm, lâu tàn.

— Trồng cây Cymbilium vô chậu to, giá thể bằng than, xơ dừa, dớn, gỗ, phải treo trên cao, nơi râm mát. Có thể bón phân bò khô, tưới nước ngày hai lần. Gần Tết cho cây nghỉ, không tưới phân, không tưới nước, để tàn lá trở màu hơi vàng vàng, lúc ấy tưới nước trở lại với phân NKP 20.20.20. Cây sẽ ra nhiều vòi hoa to, màu sắc đẹp, thơm, lâu tàn.

— Khi hoa tàn muốn sang chậu hay tách chiết ra trồng cũng dễ. Chỉ cần tách ra 3 giả hành là trồng và sẽ sống. Cần giá thể lớn cho dễ thoát nước, nhưng trồng ghép trên đầu cây vú sữa là tốt nhất.

— Cây lan kiếm ít bị sâu bệnh. Cây sống khỏe. Hàng tháng nên phun thuốc sát trùng để ngừa là được. Tưới nước nên tưới ở dưới gốc, đừng tưới nhiều lên ngọn, đọng nước sẽ thối đọt. Khi bị thối đọt nên nhổ nhẹ lá đọt ra, phun thuốc trừ nấm vào, nếu không, cây lan sẽ chết.

Q)- TRỒNG LAN BẦU RƯỢU CALANTHE.

Tên bầu rượu còn gọi là Túy lan. Calanthe do chữ Grec "Kalos" là đẹp và "Anthos" là hoa, hoa đẹp. Lan nầy

là một loài địa lan, có giả hành phình to thành củ ở trên mặt đất. Có khi eo lại ở chính giữa y như bầu rượu, cao cỡ 15cm, đường kính cỡ 5cm. Lúc nhỏ chưa có củ, lá bẹ bao quanh. Khi lớn, củ phình to, lá bẹ héo rồi rụng đi. Khi chỉ còn củ mới ra hoa, phát hoa mọc lên từ sát gốc, to cao mang nhiều hoa xếp thưa, nở dần nên rất lâu tàn. Hoa to nở xòe rộng, đài và cánh hình thuôn dài, đài màu trắng, cánh màu hồng hơi to hơi dài, có nhiều sọc đỏ theo chiều dọc. Lưỡi gốc hình phểu, nở to xòe rộng, có 3 thùy, hai thùy bên hình bầu dục, thùy giữa đầu tù, bên trong màu đỏ, bên ngoài răn reo màu hồng, rất đẹp.

1. Lan bầu rượu (túy lan) Calanthe rubens.

Địa lan mập, có giả hành hình trứng, to cao, lá dài và rộng, mọc từ đất, rễ ăn sâu xuống đất, củ nằm ở trên, có khi eo như hình bầu rượu. Lá rụng hết mới ra hoa. Phát hoa dài, mang nhiều hoa ở đỉnh. Hoa nở dần, 3 đài hình giáo màu trắng, 2 cánh cũng hình giáo nhưng to hơn, có 5 sọc to màu hồng, môi hình phểu, họng nhỏ màu đỏ, bên ngoài loe ra có 3 thùy to, giữa màu đỏ, 2 thùy bên hình bầu dục, thùy giữa dài, tù đầu, màu hồng có nhiều sọc đỏ rất đẹp và lâu tàn.

Cây có hoa đẹp, duyên dáng nên rất được ưa chuộng nuôi trồng, làm cảnh. Trên thế giới có trên 150 loài , đều

là lan đất, sống nơi có nhiều mùn, trong đá, mọc rộng rãi từ Nam châu Phi qua Madagasca, Imdonexia, Việt Nam, Trung Quốc, Nhật Bản xuống tới Úc Châu... ở Việt Nam có khoảng 25 loài mọc từ Bắc chí Nam, thường được trồng trong nhân dân để làm cảnh, hoa nở vào mùa mưa.

2. Lan Bầu Rượu Kim Tân Calanthe angusta :

Cây to cao, mọc từ đất, rễ nhiều củ giả hành nhỏ, lá mọc sát đất, dài 50cm, phiến rộng thuôn nhọn ở đầu, màu xám. Phát hoa lên từ giữa đám lá, cao đến 1 mét mang rất nhiều hoa từ 7 đến 40 chiếc, nở dần từ dưới gốc lên, đài và cánh xếp tỏa đều ra 4 phía, môi có 4 thùy rõ rệt, trải rộng ra, 2 thùy bên ở gốc môi, 2 thùy giữa ở rảnh đầu, đều màu vàng. Hoa tuy nhỏ bé nhưng dày đặc, nở bền, nên cũng được ưa chuộng nuôi trồng làm cảnh. Ở Việt Nam mọc ở các rừng trung du nơi cao, hoa nở vào mùa hè. Ít thấy trồng ở Thành phố Hồ Chí Minh.

3. Lan Bầu Rượu lưỡi tím Calathe cardioglossa :

Cây mọc ở đất, cao khoảng 40cm, giả hành củ hình trái xoan nhọn ở đầu, dài cỡ 6cm, có cạnh rõ rệt và thắt lại ở giữa như bầu rượu. Lá thưa, 3, 4 chiếc mọc ra từ đáy củ, dài 30-40cm, thuôn nhọn, với 5 gân chính. Phát hoa cao 30cm, lá bắc nhỏ có lông, mang 5-7 hoa, nở xòe màu hồng lưỡi tím rất đẹp. Hoa hơi nhỏ bé, nhưng màu sắc

duyên dáng, nở bền, nên được nuôi trồng làm cảnh, hoa nở vào mùa hè.

Cây mọc ở miền núi cao như Đà Lạt, Lâm Đồng, đến đồng bằng. Ở TP. Hồ Chí Minh trồng cũng được, ra hoa vào mùa thu, trang trí làm cảnh đẹp, lâu tàn.

Giá thể gồm tro trấu, đất mùn, trộn chung với xơ dừa, rơm, trồng trong chậu nhỏ, 3 tháng vô phân bò khô 1 lần. Có thể trồng ngoài trời nắng 100%, ngày tưới 1 lần cho đủ ẩm, không nên tưới nhiều quá dễ bị úng nước, củ sẽ thối nhũn rồi chết. Cây dễ trồng ít chăm sóc, ít sâu bệnh. Qua Tết cây nghỉ, chỉ còn củ không, mưa xuống cây lên con, trưởng thành sẽ ra hoa từ đáy củ.

4. Lan Bầu Rượu hoa dày Calanthe densiflora :

Cây mọc ở đất, rễ nhiều, lá ít 3, 4 chiếc, nhưng có nhiều lá bẹ nhỏ bao bọc dưới gốc, không có củ, nhưng giả hành dài chừng 10cm. Phát hoa ở nách lá có thể có 2 vòi hoa một lần, cao khoảng 20cm thẳng đứng, mang chùm hoa thật nhiều ở đỉnh. Hoa nhỏ dày đặc màu vàng, xếp sát vào nhau làm thành một khối đều vàng tươi điểm đỏ. Từng hoa nhỏ, đài và cánh đều thuôn dài, môi dạng trái xoan, có 3 thùy, gân nâu nổi rõ, thùy giữa hình tim màu đỏ rất đẹp. Hoa nở vào mùa thu.

Cây mọc ở vùng núi Bắc Việt Nam, cho hoa đẹp, được

trồng rộng rãi ở miền Bắc, đến Trung Quốc, Hymalaya...

5. Lam Bầu Rượu mảnh Calanthe Gracilis :

Cây cao 60cm, không có củ, nhưng có thân giả hành cao 40cm, lá bẹ khô héo bao bên ngoài, lá dài có từ 6, 9 chiếc, có 5 gân, màu xám. Phát hoa mọc lên từ nách lá cao 20-40cm, mang nhiều hoa to màu trắng hay phớt vàng. Đài và cánh đều thuôn nhọn, có gân nổi rõ, môi có 3 thùy, 2 thùy bên hình trái xoan, thùy giữa hình tim, mép răn reo, không có cựa.

Cây mọc ở Bắc Việt Nam xuống tới Đà Lạt, Lâm Đồng, hoa có dáng đẹp, thanh nhã, nên được trồng làm cảnh, trang trí nội thất được.

6. Lam Bầu Rượu môi nhẵn Calanthe integrilabra :

Cây cao cở 50 - 60cm, thân có giả hành cao 20cm, do nhiều lá bẹ nhỏ không lá làm thành, cây thật chỉ có 1 lá và 1 phát hoa ở giữa. Lá rộng hình giáo có cuống dài 10 - 12cm, phiến lá thon nhọn ở đỉnh, dài 20cm rộng 10cm, có 5 gân chính. Chùm hoa dài 50cm mang nhiều hoa ở đỉnh, hoa khá lớn có lông đậm bên ngoài, đài và cánh đều hình giáo, môi không có thùy, dạng hình tim, cựa ngắn. Cụm hoa khá đẹp, hấp dẫn, nên đã được trồng làm cảnh ở Đà Lạt-Lâm Đồng. Đặc biệt đây là cây lan chỉ có ở Việt Nam, không thấy có ở các nước khác. Do đó cây lan này

cũng nên trồng để nhân giống bán ra nước ngoài.

7. Cây Lan Bầu Rượu lông nhung Calanthe Vestila :

Cây mọc ở đất, củ cao 20cm dạng hình trứng thắt lại và có góc cạnh, màu xanh ánh bạc. Lá dài 45cm rộng 12cm mềm, nhọn đầu, xếp nếp theo gân, màu vàng xanh, rụng khi ra hoa. Trường hợp còn củ non mới có lá, thường ra củ non và lá khi hoa tàn. Phát hoa dài 80cm mọc lên từ gốc củ, mang nhiều hoa tập trung ở đỉnh, dưới có hoa bắc lớn, mềm phủ nhiều lông trắng. Hoa to 4,5cm, đài và cánh thuôn nhọn, hơi cong vào, môi xòe rộng có màu sắc thay đổi từ vàng qua hồng cam đến đỏ, có 4 thùy, 2 thùy bên trái xoan, 2 thùy giữa màu sẫm, cựa dạng ống hẹp có lông ngắn. Hoa nở vào mùa Xuân, màu sắc đẹp lâu tàn nên được nuôi trồng làm cảnh.

Cây mọc rộng rãi ở các tỉnh phía Nam, Đồng Nai, Biên Hòa, Tiền Giang, Bến Tre và các nước Thái Lan, Mã Lai, Indonexia...

Còn một loại ở Việt Nam, với đặc điểm gần giống như lan Bầu Rượu Clenthe Vestila, nhưng hoa chỉ lớn có 4cm, môi hồng đỏ, được gây trồng phổ biến làm cảnh, hoa nở vào Tết Nguyên Đán, nên được ưa thích nuôi trồng ở các tỉnh phía Nam.

— Ở thành phố Hồ Chí Minh cũng có trồng lan

Calanthe nhiều loại. Giá thể gồm tro trấu, lá cây mục, xơ dừa xé nhỏ, dớn mịn, phân bò hoại thêm vỏ cây mục, cho xốp. Trồng trong chậu rất tốt, để vào chỗ hơi râm mát, tưới nước ngày 1 lần, đừng tưới nhiều, quá ẩm rễ thối rồi chết. Tưới phân bánh dầu ngâm 15 ngày lần, qua mùa nắng cho nghỉ, giảm tưới nước không tưới phân, bắt đầu mùa mưa, mùa tăng trưởng, tưới thúc thêm phân NPK 20.20.20, cây sẽ đâm chồi nhảy tượt mới và tăng trưởng nhanh, ra hoa đúng Tết, trang trí đẹp lâu tàn.

— Cách chăm sóc : Vì lan đất cũng dễ trồng, ít chăm sóc, ít sâu bệnh, mỗi tháng chỉ cần phun ngừa thuốc trừ sâu, trừ nấm 1 lần, như Dithane M45 có thể pha chung với nhiều loại thuốc khác được...

Cây bầu rượu có quên tưới nước 1, 2 ngày cũng không sao, vì củ dự trữ được nhiều dưỡng chất, trừ khi bị bệnh thối củ mới phun thuốc Kasuran và ngưng tưới vài ngày để cho lành vết thương. Khi tưới trở lại nên tránh chỗ đã bị bệnh, tưới sát dưới bộ rễ để giữ cây tươi tốt.

R. TRỒNG LAN LỘNG BULBOPHYLUM

Tên Bulbophyllum do chữ Grec "bulbos" là hành và "Phyllum" là lá có nghĩa là có lá trên ngọn các hành.

Lan lộng Bulbophylum là chi lớn trong các loài phong lan, trên thế giới có trên 2.000 loài, phân bố rất rộng ở

các khu rừng nhiệt đới. Đây là chi lan điển hình có mặt trên toàn cầu, nhưng tập trung nhiều nhất ở châu Á nhiệt đới. Tân Guiné là một xứ nhỏ mà có đến 600 loài.

Lan lộng là cây sống phụ, có thân rễ bò dài, có củ giả hành mọc sát vào nhau hay cách nhau ít nhiều. Lá thường rất nạc với hình dạng kích thước khác nhau, nhưng đều mọc ở đỉnh giả hành. Cụm hoa cũng rất thay đổi, hoa đơn độc hay chùm rất nhiều, đứng thẳng hay buông thòng, có hương thơm hay có mùi hôi, màu sắc rất đặc biệt từ màu tím đến trắng đỏ, đôi khi ngả sang màu đen với nhiều đốm sặc sỡ...

Ở Việt Nam có đến trên 90 loài, phân bố ở khắp miền đất nước ; chúng tôi chỉ xin giới thiệu một số đặc sắc.

1. Lan lộng hoa đơn Bulbophyllum affine :

Cây sống phụ nhỏ, thân rễ bò dài dày đặc, củ giả hành màu vàng, mọc cách nhau từ 4 đến 6cm, mỗi giả hành mang một lá ở đỉnh, thuôn dài, tròn ở đầu, màu xanh đậm có nhiều gân. Phát hoa mọc lên từ gốc thân củ, chỉ có 1, 2 hoa. Hoa có đài, cánh màu trắng với vạch đỏ, môi to màu đỏ nâu hình giải.

Cây có dáng đẹp hoa đặc sắc nên được nuôi trồng làm cảnh.

2. Lan lộng tai Bulbophyllum blepharistes :

Cây sống phụ, thân rễ bò dài, củ giả hành mập lớn, tròn màu xanh bóng hay pha vàng nâu, mang 1, 2 lá ở đỉnh, dầy cứng có một gân ở giữa. Phát hoa dài trên 20cm, mọc thẳng đứng, mang nhiều hoa tập trung ở đỉnh. Hoa đẹp kỳ dị và duyên dáng, màu vàng pha xanh, gốc cánh có vân đậm. Đài hình tam giác nhọn, dài hơi cong, xếp đối diện với 2 cánh tròn nhỏ như 2 cái tai ở 2 bên. Môi nhỏ và dày màu vàng. Nhìn chung cụm hoa rất đẹp, nở đều và rất lâu tàn. Mỗi một hoa riêng cũng có vẻ duyên dáng màu tươi mát, từ vàng đến phớt xanh.

Cây mọc nhiều từ miền Trung từ núi cao đến đồng bằng miền Nam Việt Nam, có hoa đẹp được nhiều người nuôi trồng làm cảnh.

3. Lan lộng hoa dày Bulbophyllum careyanum :

Cây sống phụ, thân rễ mập, mang củ giả hành xếp xa nhau đều đặn, mang 1 lá ở đỉnh, dày thuôn dài. Phát hoa mập, mọc từ dưới gốc củ, mang nhiều hoa dày đặc. Màu vàng đậm pha nâu. Đài lưng thuôn dài nhỏ, cánh 2 bên rộng và hơi cong, đều màu vàng tươi, môi nhỏ hơi cong lại màu vàng đậm pha tím nâu rất đẹp.

Cây mọc nhiều ở vùng rừng miền Trung Phan Rang, Bà Rịa, Đồng Nai, vì có hoa đẹp và lâu tàn, nên được nhiều

người nuôi trồng làm cảnh.

4. Lan lộng chùm dài Bulbophyllum comosum :

Cây sống phụ, giả hành có củ mọc sát nhau dạng hình cầu, mang 2 lá ở đỉnh hình giáo dài, thuôn nhọn ở đỉnh. Lá thường rụng khi ra hoa. Phát hoa mọc lên từ gốc củ, cao 25cm, mang rất nhiều hoa ở đỉnh nên đầu bị cong vòng trở xuống, cụm hoa dày đặc mọc sát vào giống như một bó hoa to. Đài hoa thuôn dài nhọn, 2 cánh 2 bên rộng có 3 gân nhỏ, môi dày dạng lưỡi nhỏ, có nhiều lông tơ và rất thơm. Hoa nở vào mùa Đông, gốc trơ trụi không có lá chỉ có về củ và nhiều vòi hoa đặc sắc màu vàng , vàng cam rất đẹp.

Cây mọc phổ biến ở rừng phía Bắc Việt Nam, Thái Lan, Ấn Độ... nên chỉ nuôi trồng ở các tỉnh miền Bắc, trang trí làm cảnh đẹp có thể để trên bàn trong phòng khách phòng làm việc.

5. Lan lộng hoa lớn Bulbophyllum macranthum :

Cây sống phụ, thân rễ mập, củ giả hành xếp gần nhau, gốc có nhiều rễ, nhiều sợi cứng bao bọc lấy giả hành, đỉnh mang chỉ có 1 lá, dài thuôn gần như không có cuống lá, màu xanh bóng. Phát hoa mọc từ gốc giả hành, to ngắn, mang một hoa to ở đỉnh, cánh đài trên dài xếp đối diện vớ 2 đài dưới gần dính liền với nhau, hai cánh dày và to

xếp 2 bên vuông góc với đài. Môi dày hình tam giác, toàn bộ hoa xếp lộn ngược với nhau, màu vàng với nhiều đốm tím trông rất lạ. Hoa nở vào đầu mùa Xuân đúng vào dịp Tết Nguyên Đán. Nhưng cũng kéo dài đến đầu mùa hè. Ngoài thiên nhiên cây mọc trong rừng ở vùng Đông Nam Á : Thái Lan, Mã Lai, Java, Indonexia. Ở Việt Nam mọc rải rác ở các tỉnh Tây Ninh, Đồng Nai, Sông bé... Cây rất dễ trồng vì có hoa đẹp, lâu tàn, nên được nhiều người ưa thích nuôi trồng làm cảnh, trang trí chưng chơi trong dịp Tết. Cây nở đúng vào mùa Xuân và kéo dài đầu mùa hạ.

Nói chung các loại lan lộng còn rất nhiều, nhưng là lan rừng, một năm chỉ ra hoa có 1 lần, chỉ trồng chơi chớ không có kinh tế, nên không có trồng đại trà để bán hoa.

Tóm lại, các loại lan rừng còn rất nhiều loại khác, không thể kể ra hết được, cũng có nhiều loại quí, ra hoa đẹp, nhưng đa số đều mọc ở vùng mát lạnh, chỉ trồng có kết quả tốt ở Lâm Đồng, Đà Lạt, trồng ở thành phố Hồ Chí Minh cũng đạt nhưng ra hoa trễ, trừ ra một số loài nổi tiếng như Ngọc Điểm, Long Tu, Kim, Điệp, Ý Thảo, Giả Hạc, Nhất điểm hồng, Hạc đỉnh, Bầu rượu, Đoản kiếm, Hỏa hoàng Thủy tiên, Thái bình v.v...

Trồng ở thành phố Hồ Chí Minh rất dễ ra hoa, kinh doanh mua bán được.

Muốn trồng hoa phong lan, trước tiên phải biết nó xuất xứ từ đâu, xứ nóng hay xứ lạnh, bản thân của cây lan là lan đất hay lan phụ sinh, sống bám trên thân cây rừng. Có thể chia ra địa lan, bán địa lan, lan có rễ gió, lan bán rễ gió, tùy theo loại mà nghiên cứu trồng làm sao cho phù hợp với môi trường sống nguyên thủy của nó, là nó sống mạnh ngay.

CHƯƠNG V

PHÒNG TRỪ SÂU BỆNH

Ở mỗi loại phong lan đều có nói về sâu bệnh, nhưng đây là sâu bệnh tổng quát vì người trồng lan luôn luôn lúc nào cũng phải đối phó với sâu, bệnh.

A. RẦY CÁC LOẠI :

1. Rệp đỏ, còn gọi nhện đỏ (red spider mites)

Nhện này rất nhỏ, mắt thường rất khó thấy được, còn gọi tétranychus bimuculatus, con cái trưởng thành to hơn con đực, mình tròn màu đỏ tươi, có 4 cặp chân, thường chui giữa bẹ lá và thân của cây lan, nhất là loại dendrobium vào mùa nắng, chích hút nhựa cây tạo ra nhiều chấm đen chung quanh thân cây và làm cho lá bị vàng úa và rụng , thân cây denodrobium trở nên trơ trụi, coi xấu làm cây phát triển kém và nụ hoa bị hư rụng không nở.

Vòng đời của nhện đỏ cỡ 15 ngày và đẻ cả trăm trứng.

Trừ rệp đỏ bằng phun thuốc Sherpa, Methyl parathion đúng theo liều lượng hướng dẫn.

Ngừa bằng cách phun mỗi tháng 1 lần thuốc sát trùng

trừ sâu rầy và nhất là luôn luôn tưới đủ nước để giữ ẩm, ngày nào quá nóng phải tưới 3 lần thì sẽ không có rệp đỏ.

2. Rệp vây (Scale insects)

Rệp có vỏ cứng bao quanh như ốc, như con rệp, màu tro hay màu nâu, sống thành tập đoàn hút nhựa cây Cattleya làm cho cây lan kiệt quệ dần, khi lớn thay vỏ thì rụng hết chân không còn bò được nữa nên chỉ bám vào một chỗ tiếp tục hút nhựa, lá dần dần sẽ bị vàng úa.

Nguyên nhân do giàn lan không đủ nắng, có ánh nắng chiếu vào ít, nên có rệp. nên làm giàn lan phải thông thoáng, có ánh nắng rọi vào 50%.

Loại này khi bị tróc ra không hút được nhựa nữa sẽ chết, do đó nếu có ít thì lấy mũi dao nhọn hay móng tay khượi lên là chết, nếu nhiều thì phải xịt thuốc rầy như Bi58, Methyl, Parathion, Trebon 1, 2 lần là chết hết, nhưng vẫn còn đeo trên lá, phải tưới nước xịt mạnh, rửa đi mới trôi hết.

3. Rầy mền, rầy bông (mealy bugs)

Rệp nhỏ có lông tơ màu trắng mền như bông gòn, chung quanh thân có bao một lớp phấn trắng, không thấm nước, rệp này hút nhựa cây rồi thải ra một chất nước ngọt nuôi kiến, cho nên kiến và rệp lông là 2 con sống hỗ tương

với nhau, kiến tha rệp lên ngọn cây, rệp hút nhựa để sống rồi tiết ra một chất nước ngọt nuôi lại kiến. Hễ cây kiểng hay cây phong lan nào mà thấy có kiến thì luôn luôn ở trên cao hoặc mấy chỗ kẹt đều có rầy bông đeo thành chùm hút nhựa cây. Loại này không thấm nước, nếu ít thì lấy tay chà xát giết đi, nhiều thì phải xịt thuốc rầy như Bi58, méthyl parathion, trebon, nhưng phải pha thêm chất keo dính hoặc chút rỉ đường để bám vào lông tơ của rệp, mới giết được rệp.

Nguyên nhân do vườn lan ẩm nhiều và không thông thoáng, nên hàng tháng phải xịt ngừa thuốc trừ sâu rầy, diệt luôn kiến, nếu không có kiến thì không có rệp sáp. Cũng có thể lấy bàn chải đánh răng, chà đánh cho sạch nơi nào có rệp sáp rồi phun thuốc sát trùng vào.

B. SÂU VÀ CÔN TRÙNG CÁC LOẠI.

1. Sâu đo.

a. Loại phá hoại rễ (Creatomotus)

b. Loại phá hoại lá và hoa (Chliaria)

Cả 2 loại này đều bò vào cây lan ẩm không thông thoáng, cắn ăn rễ non và lá non. Ít thì tìm giết, nhiều thì phun thuốc trừ sâu trừ rầy. Như méthyl parathion, trebon Bi58 v.v.. loại sâu rầy rất yếu nên bị trúng thuốc sẽ chết.

Tất cả các loại sâu đều do bươm bướm đẻ ra.

2. Ốc, cào cào, châu chấu, bọ trĩ, kiến.

Côn trùng cắn ăn lá non, ăn chồi non hoặc hút nhựa cây, vào ban đêm, ban ngày, làm hư hại cây, cũng phun thuốc rầy như Méthyl, phrathion, trebon, Bi58 v.v..

Nên phòng trừ tất cả các loại sâu rầy, rệp, kiến... kể cả nấm mốc, kết hợp mỗi tháng chỉ cần xịt ngừa thuốc rầy cộng với thuốc trừ nấm một lần là đủ, nhưng nên chọn những loại thuốc không kỵ với nhau như Malathion với Maneb. Maneb là loại thuốc có tác dụng tiếp xúc, khi phun vào lá sẽ ức chế không cho bào tử nấm phát triển, và rất an toàn cho cây lan, còn cung cấp được vi lượng mangan Etylen, có thể pha chung với các thứ khác như Rotenon, Malathion, Wofatox, nhưng không được pha với các loại có tính kiềm.

Zineb loại thuốc trừ nấm như Maneb nhưng gốc Zinc kẽm, Etylen, nên khi phun có thêm vi lượng kẽm cho cây, không nên pha với vác loại thuốc có tính kiềm như Sulfat đồng, boorđô...

C. BỆNH HẠI PHONG LAN.

Cây lan cũng có nhiều bệnh :

1. Bệnh do nấm mốc vi khuẩn.

Đối với cây lan trồng ở các vườn quá ẩm, giá thể nhiều, thường có nhiều rong rêu, sanh ra nhiều bệnh như :

a. Bệnh thối mềm trên lá (Solfrot)

— Lúc ban đầu chỉ một dấu bầm trên lá, lan nhanh thành một đốm tròn nâu nâu. Người trồng lan phải kịp thời phun thuốc, nếu không vết nâu sẽ làm thối hết cả lá trong vòng ba ngày, lá đó như bị luột mềm nhũn. Thường thấy ở Cattleya, Phalaenopsis, Paphiopedilum, Oncidium, Brossavola. Do vi khuẩn Erwinia carotovora gây ra, phát triển mạnh vào mùa mưa, do các viết thương của sâu rầy, hoặc do giọt nước mưa nhiểu liên tục ở một chỗ, cũng như tưới nước quá mạnh, giọt nước bắn sang từ cây có bệnh qua cây không có bệnh lây lan.

— **Trị bệnh :** Cắt bỏ chỗ bị bệnh, bôi vôi ăn trầu vào chỗ vết cắt và xịt thuốc Agrimycine, đồng thời ngưng tưới nước 2 ngày cho lành hết vết cắt. Trường hợp bị nặng quá, nên ngâm hết cả chậu cây vào dung dịch có pha Agrimycine hoặc Physan hoặc Natriphène với tỷ lệ 1%, tức cỡ 1 muỗng cà phê với 4 lít nước. Cũng có thể nhổ cây lan ra ngâm vào thuốc, sau đó trồng lại vào chậu mới.

b. Bệnh thối nâu (Brownrot).

— Bệnh cũng xuất hiện ở các vết thương bằng chấm

nâu đỏ rồi thối rất nhanh, tương tự như bệnh thối mềm ở lan Hài. Còn ở lan Cattleya và Phalaenopsis thì ban đầu là những đốm xanh đen, sau đó biến thành nâu và lây lan rất nhanh, chỉ trong 2, 3 ngày là thối hết cả lá.

— Ở lan Hài do vi khuẩn Erwinia cypripedii, còn ở Cattleya và Phalaonopsis do vi khuẩn Phytomonas cattleya gây ra.

— **Trị bệnh :** Cắt bỏ chỗ thối và dùng Agrimycin, Strptomycin, Tétracyclin hòa tan với một lít nước phun trừ. Tránh tưới nước quá mạnh, cũng có thể do tưới phân kém phẩm chất, không tan hết, còn đọng lại trên lá những tạp chất làm hư lá, hoặc tưới phân nhiều đạm làm cây quá tốt, mềm yếu, đề kháng bệnh kém, đồng thời cũng thu hút ong bướm đến đem theo mầm bệnh.

2. Bệnh do nấm mốc.

Nấm là thực vật cấp thấp, sinh sản và truyền bá bằng bào tử, thường sống ký sinh. Nấm phát triển mạnh vào mùa mưa, hoặc ở các giàn lan bị quá ẩm ướt, nhất là ở thời gian tiếp giáp giữa mùa mưa và mùa nắng hoặc mùa nắng và mùa mưa.

a. Bệnh đốm nâu.

Trên lá lúc đầu xuất hiện một đốm nhỏ màu nâu nhạt, vết bệnh lan rộng dần, chuyển thành màu sậm, sau cùng

biến thành màu nâu đen với nhiều chấm nhỏ, có khi to đến hơn phân nửa lá cây lan. Lá vàng dần rồi héo và chết khô.

— Do nấm Colletotrichum thường xâm nhập nhiều ở cây con, cây lớn ít bệnh hơn. Trong thời kỳ bị bệnh, nếu có mưa, bệnh càng phát triển nhanh hơn.

— **Trị bệnh :** Phun thuốc Alliette, Zineb, Maneb, Captan đúng theo liều lượng hướng dẫn của nhà sản xuất. Ngoài ra không nên tưới nước quá ẩm ướt. Nếu có cây nào bị bệnh thì phải mang ra để riêng để chữa trị và cũng để tránh lây lan sang cây khác.

b. Bệnh đốm vàng.

Bệnh nầy thường ở lá già. Ban đầu xuất hiện các chấm nhỏ màu vàng. Các chấm nầy lan rộng dần thành đốm màu vàng to ; khi gặp mưa, bệnh càng lây lan nhanh hơn.

Do loại nấm Cercospora sp. bám vào lá, nhất là ở mặt dưới. Nấm nầy có bào tử màu nâu, làm cho lá cây rụng sớm.

Trị bệnh. Phun thuốc trừ nấm như Alliette, Maneb, Zineb, đồng thời điều chỉnh độ PH của phân và của nước tưới để có nhiều hơn acide nhẹ nhằm giúp cho việc hòa tan và rửa hết hết các chất phân, giúp cây lan phục hồi nhanh.

c. Bệnh héo rễ (wilt).

— Hiện tượng của bệnh nầy là rễ khô dần rồi chết, làm cho cây gầy yếu, không phát triển. Bệnh do nấm Sclerotium rolfsii gây ra ở các giàn lan thường có độ ẩm cao hoặc ở các chậu treo quá sát vào nhau, không thông thoáng.

— **Trị bệnh :** Phun các loại thuốc trừ nấm như Topsin, Benomyl, Alliette theo hướng dẫn. Bệnh nầy cũng thường xảy ra ở các loài phong lan, trừ địa lan là không bị.

đ. Bệnh khô lá (leaf blight).

Bệnh nầy rất thường gặp ở các loại lan, có khi phát sinh chung với bệnh đốm vàng thì bệnh càng trở nên trầm trọng, nhất là ở các loại Cattleya, Oncidium. Paphiopedilum v.v...

— Ban đầu, lá bị khô ở đầu lá, lá biến thành màu nâu, ăn khô dần vô đến hết lá, sau đó, lá héo và rụng. Bệnh do nấm Phylostica lây lan bằng bào tử bay theo gió.

— **Trị bệnh :** Phun các loại thuốc trừ nấm như Zineb, Captan, Alliette, Dithane M45 v.v.. Hàng tháng, định kỳ kết hợp xịt ngừa một lần để tránh bệnh nầy cũng như các bệnh khác.

e. Bệnh đốm vòng (Anthracnose).

— Bệnh nầy thấy ở các loài phong lan và địa lan, nhất là ở Cattleya, Dendrobium. Ban đầu xuất hiện một chấm nâu đỏ, sau đó lan dần thành đốm rộng như nhiều vòng tròn đồng tâm, có khi vòng ngoài màu vàng, vòng trong màu nâu và sẽ khô cháy. Tùy theo môi trường, nhưng gặp mưa là thối ngay. Bệnh do nấm Collectotrichum và nấm Glocosporum gây ra.

— **Trị bệnh :** Phun thuốc trừ nấm thì hết. Bệnh dễ trị, chỉ cần cắt bỏ chỗ bệnh, bôi vôi ăn trầu vào chỗ vết cắt hay thuốc trừ nấm cũng được.

Các bệnh nấm thường xuất hiện vào mùa mưa, cho nên phải phòng ngừa trước bằng cách kết hợp phun thuốc trừ sâu rầy và phun thuốc trừ nấm, chọn những loại không kỵ nhau, phun ngừa mỗi tháng một lần thì không phải lo cây bị bệnh. Đồng thời cũng phải làm vệ sinh môi trường, làm sạch cỏ rác để tránh ốc, dế, kiến phá hại và mang mầm bệnh cho cây.

3. Bệnh do vi khuẩn (virus).

Bệnh nầy xuất hiện trên lá có đốm xanh xanh, không đều, chỗ đậm chỗ nhạt, chỗ trắng ... làm cho cây cằn cỗi, không phát triển được. Gặp các hiện tượng trên, nên xem kỹ có phải do virus hay không để tìm cách chữa trị phù

hợp.

Bệnh do virus Tabaco mosaie, virus Orchid strain lây lan qua dụng cụ cắt, tách chiết như dao, kéo và do côn trùng mang đến.

Trị bệnh. Phải để riêng và phun thuốc kháng sinh Agrimycin, Streptomycin, Tétracyclin. Nếu không khỏi thì cắt đốt bỏ vì bệnh nầy chưa có thuốc đặc trị.

Vì vậy, việc phòng bệnh là quan trọng hơn trị bệnh. Làm vệ sinh môi trường, phun thuốc ngừa định kỳ, tưới phân tưới nước đúng theo hướng dẫn ... nhất là đừng để cho giàn lan quá ẩm, đừng treo chậu sát vào nhau quá vì cây lan rất cần thông thoáng và lượng ánh sáng cần thiết.

CÁC KÝ HIỆU VÀ TÊN THUỐC CẦN BIẾT :

Mỗi chế phẩm thuốc đều có mang ký hiệu cùng với tên như : Basudin 10% H - nghĩa là tên thuốc là Basudin, nồng độ hữu hiệu 10%, H là dạng bột.

Ý nghĩa :

H hay G là dạng bột.

ND, EC hay CE là dạng nhũ dầu hoặc dạng sữa.

DD hay CS dung dịch tan.

BHN, WP hay PM là bột thấm nước.

BB, D hay P là bột rắc khô.

BHT, SP hay PS là bột hòa tan.

— Ký hiệu ngày tháng năm.

Ví dụ : A26E705A có nghĩa là :

Chữ A đầu là ca sản xuất ; 26E7 là ngày tháng năm : 26/5/97 ; 05 : loại hàng như 05 Basudin ND ; chữ A cuối là xí nghiệp gia công.

— **Liều lượng** : Thuốc thường có nồng độ cao, nên phải pha với nước mới được sử dụng và được tính theo tỷ lệ phần trăm, phần ngàn, phần triệu (một phần triệu là 1ppm).

Thường dùng bình xịt cỡ 8 lít hay 4 lít nước để pha với một nắp thuốc hay nửa nắp thuốc, tùy theo nhà sản xuất, rất tiện lợi.

— Cách hòa tan và pha thuốc : Trước hết cho đúng số thuốc vào bình. Sau đó đổ ít nước, lấy cây quậy cho tan hết rồi mới đổ nước thêm vào cho đủ lượng như đã qui định. Thường có Bảng hướng dẫn lượng thuốc và lượng nước cần pha.

Ví dụ, ta có Basudin 50% ND ở nồng độ 0,05%. Muốn pha trong 8 lít nước thì ta nhìn vào dòng 0,05 và cột 8, ta thấy : lượng thuốc phải pha là 4ml hoặc 0,4cc.

Công thức pha thuốc

Lượng thuốc ml hoặc gr
cần phải pha với lượng nước.

Nước Tỷ lệ pha	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	15	20	100
0,03%	0,3	0,6	0,9	1,2	1,5	1,8	2,1	2,4	2,7	3	4,5	6	30
0,05%	0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5	4	4,5	5	7,5	10	50
0,075%	0,75	1,5	2,25	3	3,75	4,5	5,25	6	6,75	7,5	11,5	15	75
0,1%	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	15	20	100
0,15%	1,5	3	4,5	6	7,5	9	10,5	12	13,5	15	22,5	30	150
0,2%	2	4	6	8	10	12	14	16	18	20	30	40	200

— Pha hỗn hợp : Trước hết, các loại thuốc phải không có tác dụng kỵ nhau, thuốc này không làm giảm hiệu lực của thuốc kia. Muốn pha hai loại thuốc nước, chỉ cần tính các liều lượng thuốc cần thiết rồi hòa tan với lượng nước tương ứng, sau đó có thể đem tưới ngay.

Trường hợp có một thứ thuốc bột và một thứ thuốc lỏng thì phải pha chế từng loại thuốc với nồng độ đậm gấp đôi với lượng bằng nhau, rồi đổ chung lại và tưới ngay.

D)- ĐẢM BẢO AN TOÀN KHI SỬ DỤNG THUỐC.

Thuốc sát trùng là thuốc độc. Người sử dụng phải biết

cách tránh ngộ độc và kết quả phun thuốc có hiệu quả cao.

1. Dùng thuốc đúng loại.

Mỗi loại thuốc đều có tác dụng nhất định, không có loại thuốc nào dùng được cho tất cả các loại sâu bệnh. Vì vậy cần phải nghiên cứu chọn thuốc cho đúng. Dùng sai thuốc không những bị lảng phí mà còn gây hại cho cây.

2. Dùng thuốc phải đúng lúc.

Thuốc có hiệu quả cao khi các sâu rầy ở tuổi còn nhỏ, bệnh mới xuất hiện. Vì vậy cần phải theo giỏi thường xuyên tình trạng của cây. Phân cũng phải được bón đúng từng giai đoạn phát triển của cây.

3. Đúng liều lượng.

Phải sử dụng đúng liều lượng mới tiêu diệt được sâu rầy và mới trị được bệnh. Sử dụng thuốc quá liều, sây rầy chết và cây cũng bị ngộ độc, có hại cho môi trường. Sử dụng thiếu liều lượng, sâu rầy không chết, lại còn tạo điều kiện để sâu rầy chống lại thuốc.

4. Dùng thuốc phải đúng cách.

Mỗi loại thuốc đều được bào chế với hình thức khác nhau như : nhũ dấu, dạng bột, dung dịch hòa tan, bột hòa tan; bột rắc khô. Do đó phải biết sử dụng đúng cách, đúng

công cụ yêu cầu. Phải phun đúng chỗ, chứ không phải phun tràn lan, không cho thuốc bay sang chỗ khác gây độc hại cho gia súc. Phải an toàn khi sử dụng, luôn luôn đứng tránh chiều gió.

Thuốc có thể thâm nhập vào cơ thể qua đường tiêu hóa, đường hô hấp, qua da. Vì vậy, khi sử dụng thuốc phải mang khẩu trang, mang găng tay, mặc quần áo phòng hộ lao động v.v... Phun thuốc xong, nhất thiết phải tắm rửa, giặt giũ quần áo thật sạch sẽ.

Tóm lại, trồng phong lan thì nên ngừa bệnh hơn trị bệnh. Hàng tháng phải phun thuốc sát trùng, phải thường xuyên làm vệ sinh môi trường. Tưới phân đúng công thức cho từng giai đoạn tuổi của cây, không bón quá nhiều phân, nhất là đạm, cây sẽ mập mạp, xanh tươi, nhưng tàn lá yếu, ít đề kháng bệnh và thu hút sâu rầy ong bướm. Không mua trồng những cây bị bệnh.

CHƯƠNG VI

KINH NGHIỆM NUÔI TRỒNG VÀ CÁCH CHĂM SÓC.

A)- KINH NGHIỆM TRỒNG PHONG LAN.

Muốn biết cây lan sống như thế nào, thì bạn phải nghiên cứu, đi đến nơi cây lan sinh sống, xem môi trường như thế nào. Ở TP. Hồ Chí Minh thì nên đi tham quan ở các vườn lan để trao đổi học hỏi thêm về kinh nghiệm nuôi trồng. Cây lan sống được nhờ bộ rễ và lá. là hai bộ phận có thể hấp thụ dưỡng chất để nuôi sống cây lan. Nhưng rễ là quan trọng nhất, là cơ quan chính hút nước hút phân, cho nên muốn cây sinh trưởng tốt thì trước hết phải có bộ rễ khỏe mạnh. Màng tế bào rễ có hệ enzym để nhận biết hút những chất nào cần thiết cho cây lan luôn luôn phát triển. Cho nên người trồng lan luôn luôn phải quan tâm chăm sóc bộ rễ. Cây có tốt hay không là do bộ rễ, làm cho bộ rễ lúc nào cũng non mướt, đầu rễ phải hơi xanh chớ đen thì là không tốt, có thể bị lạm phân.

Bộ máy thứ 2 để hút hút dinh dưỡng là bộ lá. Lá cây nói chung, lá phong lan nói riêng, đều có lớp cutin và biểu

bì bao phủ toàn bộ bề mặt của lá. Trên mặt lớp cutin có vô số lỗ nhỏ, có khả năng đóng mở, gọi là khí khổng. Hệ thống khí khổng có thể hút dưỡng chất khi cần và thảy ra khí không cần thiết, trao đổi với không khí. Lá cũng là một bộ phận hút được phân, cho nên ngày nay rất có nhiều loại phân bón lá.

Khi tưới phân phải tưới ướt cả rễ, thân và cả chậu nữa. Người trồng lan cũng phải quan tâm đến bộ lá, phải mập mạp xanh tươi, không bị nấm mốc, không bị sâu rầy, rệp đeo hút nhựa, không bị bệnh...

1. Sự tương quan giữa cách trồng, cách tưới nước, tưới phân với rễ.

Vai trò của rễ có liên quan đến cách trồng của cây phong lan, sau khi nghiên cứu cách sinh sống của cây lan, chúng ta phải chia ra làm 4 loại lan (phỏng theo bài của Hoa Tích Dung) :

a. Địa lan : là loại có hệ thống rễ hoàn toàn nằm ở dưới đất (terrestrial orchid) :

Bao gồm những cây lan có củ mần ở dưới như Bạch Phượng (Pectellis susannae) lan Cau Điệp (Spathoglottis plicata), lan Kiến Cò Đỏ (Habenaria rhodocheila)... thường mọc ở vùng nhiệt đới, ở vùng ôn đới, cả ở vùng hàn đới.

Đến mùa nắng khô có thể rụng hết lá, cũng như tuyết phủ rụng hết lá. Khi thời tiết thuận lợi, mùa Xuân, mùa mưa, thì cây mọc chồi nhảy tượt, ra hoa từ củ tạm ngủ ở dưới đất. Đối với nhóm lan này phải trồng chôn xuống đất thêm mùn, phân chuồng hoại, ít tưới nước tưới phân, phải cho các loại này nghỉ. Khi đến mùa Xuân, mùa mưa thấy nhảy mầm thì tưới nước, tưới phân để cho cây phát triển nhanh và ra hoa. Lan đất cũng không cần phải tưới nước mỗi ngày, khi nào thấy đất dưới gốc khô mới tưới. Nếu tưới ít nước cây sẽ còi cọc nhưng không chết, còn tưới nhiều nước quá, cây úng nước sẽ mau chết hơn. Trừ loại mọc ở đầm lầy mới không sợ nước như Hạc Đỉnh.

b. Lan bán địa lan (Semi-terrestrial orchid) :

Là loại mọc nửa trên mặt đất, nửa ở dưới đất như cây lan Bầu Rượu (calanthe). Toàn bộ hệ thống rễ đều nằm ở dưới mặt đất còn củ thì nằm trên mặt đất, lan Kiếm cymbidium, lan Hài (Paphipedilum) khi trồng phải chừa củ giả hành, chỉ có bộ rễ mới chôn xuống đất, nếu củ giả hành úng nước sẽ thối chết. Giá thể cũng y như trồng lan đất. Loại này cũng có mùa nghỉ, giảm tưới nước tưới phân hoặc ngưng tưới vì các loại nầy có củ dự trữ nhiều nước. Chỉ cần tưới phân tưới nước lại khi cây bắt đầu nhảy mầm ra chồi mới để cây tăng trưởng nhanh, ra nhiều hoa.

c. Lan có rễ gió như phong lan (Epiphytic Orchid) :

Đây mới thật sự là phong lan, cây lan chỉ bám dính vào thân cây, đa số bộ rễ đều chia ra ngoài, điển hình là cây lan Ngọc diểm Rhynchostylis gigantea, khi trồng vào chậu, rễ lúc nào cũng chui ra ngoài chậu, bề mặt của rễ có phủ một lớp mạc lông tơ để hút nước và dưỡng chất, như vân lan Vanda, bò cạp Renanthra... Cho nên khi trồng phải để giá thể cho thật thông thoáng để cho rễ bám vào và tiếp xúc được với không khí và nắng để quang hợp vì rễ này cũng quang hợp được, ở đầu rễ non luôn luôn có lục diệp tố màu xanh xanh. Tốt nhất là trồng ghép trên thúc cây như vú sữa.

d. Lan bám rễ gió (semi - epiphytic Orchid) :

Nhóm này thường có rễ nhỏ nhưng rất nhiều rễ, chủ yếu bám vào giá thể, vào thân cây để hút dưỡng chất dính vào giá thể cũng như nước, cho nên khi trồng vào chậu, phải để nhiều giá thể hơn, gần như toàn thể bộ rễ đều bám vào giá thể, vào thành chậu, chỉ có một số ít rễ chia ra ngoài, như lan Hoàng Thảo Dendrobim, Vũ Nữ Oncidium, Cát Lan Cattleya.

Qua tìm hiểu các loại rễ của cây lan, biết được các đặc tính cũng như vai trò của bộ rễ, chúng ta phải làm thế nào biến rễ không hấp thu được phân thành rễ sẵn

sàng hút các dưỡng chất bằng cách :

— Làm cho bộ rễ được thông thoáng.

— Loại trừ tất cả các chướng ngại làm hư hỏng rễ, các rong rêu nấm mốc tranh giành hút chất dinh dưỡng của rễ, các loại sâu bọ, rêu, ốc, kiến, dán, cắn phá rễ...

— Sát trùng giá thể và chậu trước khi bỏ vào trồng.

— Khi ghép vô thân cây, phải cột xơ dừa hoặc dớn bên trong rễ lan, chớ không phải để giữ ẩm bên ngoài chồng lên rễ cây lan.

— Không nên tưới quá nhiều phân làm đầu rễ, dộp đầu rễ không quang hợp được lục diệp tố màu phớt xanh ở đầu rễ, giúp cho rễ quang hợp. Người trồng lan phải khảo sát kỹ hệ thống rễ của cây lan, xem nó thuộc về loại nào để trồng cho phù hợp :

- Lan đất phải trồng dưới mặt đất.
- Lan bán đất phải trồng rễ dưới đất, củ trên mặt đất.
- Lan rễ gió phải trồng giá thể thật to. Cho thật thông thoáng, hoặc trồng ghép vô thân cây khô hoặc cây sống.
- Lan rễ bán gió phải trồng với giá thể nhỏ hơn và nhiều hơn, để bộ rễ bám dày đặc hút nhiều dưỡng

chất v.v...

Ngoài ra phải biết cây lan nào nghỉ vào mùa khô, cây lan nào không có mùa nghỉ mà tưới nước tưới phân cho đúng. Vấn đề này còn phải tùy theo kinh nghiệm của từng người.

— Nếu như lan Nhất Điểm Hồng Deurobium draconis thì tưới nước tưới phân quanh năm.

— Nếu như lan Hỏa Hoàng Ascorentrum miniatum thì phải có mùa nghỉ đến khi vàng lá thì tưới nước tưới phân lại mới ra hoa.

— Nếu là lan Long Tu Ɗemdobium primulinum, phải có mùa nghỉ, trên giả hành rụng hết lá, đến mùa mưa, củ sẽ đâm chồi nhảy tượt và ra hoa.

— Nếu như lan Vẩy Cá Deudrobium lindleyi là lan xứ lạnh trồng ở thành phố Hồ Chí Minh xứ nóng rất khó ra hoa.

Tốt nhất là phải biết cây lan của mình trồng mọc ở vùng nào, ôn đới hay nhiệt đới, và ở dưới đất hay trên ngọn cây... mà trồng cho đúng.

2. Sự tương quan giữa cách trồng, cách tưới nước, tưới phân với lá.

● Vai trò của lá cũng rất quan trọng, không phải hấp

thu dinh dưỡng qua rễ là con đường duy nhất, mà cây cũng có thể hút chất dinh dưỡng qua lá. Đối với cây lan nhiệm vụ quang hợp của lá, hấp thu được năng lượng của mặt trời, ánh sáng làm thay đổi áp suất trong tế bào khí khổng, làm cho khí khổng đóng mở dễ hấp thu dưỡng chất, trao đổi khí và hơi nước trong gió. Do diện tích của lá rất lớn, nên số lượng khí khổng vô số kể, giữ vai trò quan trọng hấp thu trao đổi dưỡng chất.

Người trồng lan cũng phải quan tâm đến lá, bộ lá phải xanh tươi, không bị nhiễm bệnh, không có sâu rầy phá hại, không có đóng bụi bặm dơ bẩn làm bít các khí khổng.

Trường hợp gặp sự cố gì, bộ rễ không thể hấp thu được phân, thì bộ lá sẽ làm việc tích cực, để hấp thu dưỡng chất cần thiết. Khi tưới nước, tưới phân đều phải tưới cả lên lá, lên thân, lên rễ, ướt đẫm cả chậu càng tốt. Cây lan muốn mập mạp siêng hoa phải có bộ rễ, bộ lá phát triển tốt, sẵn sàng hấp thu dưỡng chất.

● Phân bón lá : Ngày nay trên thị trường có bán nhiều loại phân lá. Phân bón lá ngoại như Atonic, Open All, trong nước như Komix, HQ 201, HB, HD 101, HVP 301, Libspray v.v... Qua thực nghiệm cho thấy, bón phân qua lá cũng tốt, nhất là tàn lá xanh tươi, đáp ứng đước nhu cầu dinh dưỡng của cây lan. Trường hợp cây lan sau khi bị sâu bệnh, bón phân lá thì mau chóng phục hồi, thấy

ngay sắc cây tươi tỉnh.

Trồng phong lan cũng phải xem loại có lá dày, hình trụ, như vanda, lá dẹp như Dendrobium, hay lá mỏng như Vũ nữ để làm giàm che thích hợp cho từng loại.

Nên quan sát kết hợp giữa lá và rễ mà để giá thể và ánh sáng cho đúng, cây lan mới phát triển tươi tốt được.

B. KINH NGHIỆM TƯỚI PHÂN TƯỚI NƯỚC.

Ngoài thiên nhiên, cây lan sống phụ trên thân cây rừng, bộ rễ mọc dài bám vào vỏ cây để hút các chất mùn mục của lá cây khô hòa tan trong nước mưa. Thực tế, đó là phân hữu cơ.

Khi hái đem về trồng trong chậu, cây lan không còn có một thứ dưỡng chất nào, nên cần phải tưới nước, tưới phân. Nhưng rất có nhiều người trồng lan lúc nào cũng mong muốn ra hoa nhanh chóng, nên hay tưới quá nhiều nước, nhiều phân, mà mước nhất là phân, như con dao 2 lưỡi vừa đúng thì tốt, mà dư thừa hoặc thiếu đều có tác hại không nhỏ.

1. Tác hại của nước :

— Thiếu nước thì cây khô héo, giống như mùa nghỉ, giả hành teo, lá rụng, nhưng không chết.

— Dư nước, cây bị thối đọt rất dễ bị chết hơn là

thiếu nước. Khi tưới quá ẩm, rễ có rong rêu và nấm mốc làm thối rễ, cây sẽ chết. Phải xịt thuốc trừ nấm như Alliette, Dithane M45 và giảm tưới.

2. Tác hại của ánh sáng :

— Thiếu nắng, cây lan sẽ vươn cao và ốm yếu, dễ bị bệnh, khó ra hoa. Mỗi loại lan đều chịu được độ nắng khác nhau, phải làm giàn che cho đúng theo từng hoại.

— Dư nắng, cây lan bị lùn mập, lá vàng, nếu nắng gắt quá, cây lan sẽ bị cháy lá, lá nào bị cháy, lá đó sẽ khô héo rồi chết. Nên đem để vào chỗ có nắng đúng cho loại đó. Như Hồ Điệp chịu nắng khuyếch tán, che bằng tấm lợp trong là tốt nhất.

3. Tác hại của phân bón :

Phân hoá học rất mạnh, hiệu quả nhanh, nhưng dư phân rất tai hại :

— Thừa phân đạm, lá cây lan to cao xanh mướt, nhưng mềm yếu dễ bị đổ ngã hoặc gãy. Lá quá non dễ quyến rũ sâu rầy cắn phá cây lan và cũng dễ bị nhiễm bệnh dư phân đầu rễ bị đen và khô héo, phải giảm đạm tăng lân.

— Thiếu đạm, cây lan đang tươi tốt tự nhiên lá chuyển sang màu vàng và rơi rụng, cây trở nên ốm yếu, rễ lại mọc nhiều ra ngoài chậu. Phân đạm thường tác dụng đến lá,

nên người trồng lan luôn luôn phải xem xét màu của lá, nếu bất thường là thừa hoặc thiếu đạm. Nếu thấy màu lá xanh nhạt là tưới thêm đạm ngay, để lâu lá sẽ vàng úa và rụng.

— Dư lân, tưới quá nhiều lân, cây lan sẽ lùn thấp, lá dày, già nua, ra hoa sớm mặc dù còn nhỏ. Sau đó cây lan sẽ bị mất sức, phải điều chỉnh lại, lâu mới lại sức.

— Thiếu lân lá cây lan sẽ đổi màu xanh đậm nhưng lá sẽ nhỏ lại và mọc chụm lại, không ra hoa và không phát triển được.

Khi thấy lá cây lan ngắn lại, phải tưới thêm lân ngay, nếu để lâu cây sẽ gầy ốm và héo lá, không phát triển được nữa.

— Thừa Kali, cây lan trở nên cằn cỗi, lá vàng úa, đọt non bị khô héo, nhưng cũng ít khi bị.

— Thiếu Kali, cây đang bình thường tự nhiên xoắn lá lại, các chồi non bị khô chết, cây mất sức đề kháng và mất sức sống. Nên tưới phân có nhiều Kali. Tốt nhất nên tưới phân hỗn hợp NPK 20.20.20, cây lan sẽ không thừa và cũng không thiếu lọai phân nào.

CHƯƠNG VII

PHÁT TRIỂN SẢN XUẤT KINH DOANH.

Ở TP. Hồ Chí Minh, nhiều người trồng hoa phong lan để thưởng thức và cũng để tiêu thụ trong nước. Đa số trồng với qui mô nhỏ. Ngày nay đã có nhiều Hội hoa lan, Câu lạc bộ hoa lan, Câu lạc bộ nghệ nhân hoa lan v.v... Ngành nuôi trồng hoa lan ngày càng phát triển mạnh. Có Công ty phong lan xuất khẩu và một số tư nhân trồng phong lan với qui mô khá lớn để hợp đồng xuất khẩu. Tuy nhiên cũng chỉ mới bắt đầu khơi dậy nguồn hàng lan rừng Việt nam.

Muốn phát triển sản xuất phải có nguồn hàng từ lan rừng lai và được trồng với qui mô lớn để bán trong nước và xuất khẩu.

Về mặt thời tiết khí hậu, thì Việt nam với 2 mùa mưa nắng rõ rệt, nóng ẩm, lại có Đà Lạt-Lâm Đồng với khí hậu mát mẽ là những thuận lợi rất lớn cho việc nuôi trồng phong lan. Về mặt nhân lực con người, thì ở Việt Nam, mà nhất là TP. Hồ Chí Minh đã có thừa nghệ nhân và kỹ

thuật chăm sóc, nuôi dưỡng phong lan. Rừng Việt nam lại có rất nhiều giống phong lan đẹp, quí hiếm, đủ điều kiện để kinh doanh xuất khẩu. Ở một số vùng của đất nước đã hình thành những cơ sở nuôi trồng phong lan rừng như ở Ban-mê-thuột, Blao, Di-linh, Đà-lạt, Lâm-đồng vừa tổ chức nuôi trồng, vừa săn hái, sưu tìm phong lan rừng như : Long tu, Kim điệp, Giả hạc, Ý thảo, Hạc đỉnh, Hỏa hoàng, Hồng hoàng, Nhất điểm hồng, Tuyết ngọc, Huyết nhung, Bầu rượu, Vân hài v.v... vừa có màu sắc tươi đẹp, vừa có hương thơm, rất có khả năng xuất khẩu.

Ở TP. Hồ Chí Minh cũng thành lập một số cơ sở nuôi trồng phong lan lai tại Gò-vấp, Thủ-đức, Hốc-môn, nơi vừa nuôi trồng phong lan lai, vừa lai tao các giống phong lan đẹp, quí, có khả năng xuất khẩu sang các nước Âu châu như các loại Cattleya, Phalaenopsis, Dendrobium, Vanda v.v...

Trồng phong lan ngày nay rất có triển vọng, bởi lẽ sự giao dịch quốc tế về lĩnh vực kinh doanh ngày càng mở rộng. Tuy nhiên, việc ký hợp đồng xuất khẩu với thị trường thế giới còn hơi khó khăn, chưa tạo lập được một môi trường hợp tác, liên doanh với nước ngoài qui mô lớn để tạo uy tín về phong lan Việt Nam, để từ đó mới có khả năng ký được nhiều hợp đồng xuất khẩu. Vì vậy, trước mắt chỉ trồng bán trong nước để lấy ngắn nuôi dài, rút kinh nghiệm liên doanh với Công ty phong lan xuất khẩu, làm

quen dần với quốc tế để xuất khẩu. Đồng thời cần tập trung khai thác thế mạnh về phong lan rừng Việt Nam, đưa đi trưng bày ở các nước như Singapoure, Nhật-bản, Pháp để giới thiệu và ký kết hợp đồng kinh tế với các nước Tây-Âu.

Ngay từ bây giờ phải có một Công ty hay một cơ quan Nhà nước giữ vai trò chủ đạo, phối hợp với ngành lâm nghiệp để bảo vệ lượng và giống lan rừng, không cho khai thác bừa bãi mà phải có chọn lọc, chừa cây nhỏ lại để dành cho các năm sau. Song song đó, tiến hành việc tìm kiếm loại lan quí hiếm để cấy mô, gia công nuôi trồng, để vài ba năm sau có được những loại lan rừng xuất khẩu với chất lượng cao.

Trong quyển sách nầy, tôi không dám đề cập rộng hơn nữa với qui mô quá to lớn, nhưng rất tiếc đã xảy ra tình trạng thu hái lan rừng một cách tự ai nấy làm, không có kế hoạch chọn lọc. Nếu tình trạng nầy còn tiếp diễn thì chắc chắn rằng, chỉ vài ba năm nữa, lan rừng quí hiếm sẽ hết dần, không còn có khả năng cấy trồng trở lại được nữa.

● Dưới đây là kế hoạch trồng lan với qui mô vừa để bán hoa cắt cành ở trong nước.

Diện tích đất trồng khoảng 2 công (2000 mét vuông) : 100m x 20m làm giàn che với lưới khổ 2m dài 100m có

thể chia 6 giàn 6 x 100 x 2 còn lại 7 lối đi, mỗi lối rộng 1m.

Lưới : 6 cuộn.

Cọc sắt : hàng ngang : 12 cây (2m và 1m) ; hàng dọc 26 cây (4m). Tổng cộng : 312 cọc sắt, mỗi cây cao 3m.

Đà ngang : Bề ngang 6 cây cho 26 hàng. Tổng cộng 156 cây, mỗi cây dài 2m.

Đà dọc (bằng tầm vong dài 4m) : mỗi ô 7 cây thả cách nhau 3 tấc

Số ô 6 x 25 = 150 ô

Đà dọc : ô 7 cây 7 x 150 = 1050 cây.

Chậu treo 2 tấc cây từ tim

1 hàng 100m : 0,2 = 500 chậu + 500 móc

Số hàng 42 hàng 7 hàng x 6 = 42 hàng

500 x 42 = 21.000 cây

Lưới 6 cuộn : 13.000đ/m x 100 x 6 = 7.800.000đ.

Giá thanh theo thị trường tự do

312 cây cọc sắt trung bình 30.000đ/cây

30.000 x 312 = 9.360.00đ

Đà ngang 156 cây dài 2m trung bình 20.000/cây

20.000 x 156 = 3.120.000đ

Tầm vông 1057 cây dài 4m trung bình 4.000đ/cây

4.000 x 1057 = 4.228.000đ

Chậu + móc + giá thể trung bình 1.000đ/chậu

21.000 chậu : 1.000đ x 21.000 = 21.000.000

Lan con 21.000 cây trung bình 1.500đ/cây

1.500 x 21.000 = 31.500.000đ

Kẽm buộc + công khoảng 5.000.000đ

Tổng cộng :

— Lưới : 7.800.000đ

— Cọc sắt : 9.360.000đ

— Đà ngang : 3.170.000đ

— Tầm vông : 4.228.000đ

— Chậu móc giá thể : 21.000.000đ

— Lan : 31.500.000đ

— Công + kẽm buộc : 5.000.000

— **82.008.000đ**

Tính chung : 83.000.000đ

Không tính tiền đất.

Công tưới 2 người (300.000/tháng/người).

1 năm : 12 tháng : 600.000 x 12 = 7.200.000đ

Thuốc phân :

Thuốc 10 chai/tháng 10 x 10 = 100.000/tháng

Phân 20 hộp/tháng 20 x 20 = 400.000/tháng

Thuốc năm 1.20.000đ

Phân 4.800.000đ

2 máy bơm đóng giếng :

1.200.000 x 2 = 2.400.000đ

Điện 200.000 x 12 = 2.400.000đ

Ống 3.00.000

Tổng cộng : 83.000.000đ

7.200.000đ

6.000.000đ

93.200.000đ

Tối đa là 100.000.000

Sau 1 năm thu hoạch bán ra 20.000đ/chậu

20.000 x 21.000 = 420.000.000đ

Trên đây là tính sơ bộ để tham khảo, khi thực hiện

còn phát sinh thêm thêm nhiều.

Nếu trồng với qui mô vừa thì một công đất cũng trên 10.000 cây. Chi phí và thu hoạch đều chia ra làm 2. Nhưng nên lưu ý tới nguồn nước tưới trước tiên. Nước tưới tốt như ở Gò vấp, Hốc môn thì khỏi phải lo. Còn như nguồn nước tưới bị nhiễm mặn hay có phèn thì phải lọc mới tưới được, chi phí sẽ lớn hơn.

Về giống cây trồng, nếu trồng Dendrobium và Vũ nữ thì siêng hoa, sai hoa và lâu tàn, không có giống nào có nhiều hoa hơn và dễ trồng hơn. Nếu bán chậu không hết thì bán hoa cắt cành cũng được. Ngày nay bán hoa cắt cành cho các khách sạn, nhà hàng hoặc cho tư nhân đều tốt. Nhất là các ngày lễ Tết, không có đủ hoa mà bán. Cho nên ngành trồng phong lan cũng rất có hiệu quả. Nhưng thời gian để có thu hoạch cũng lâu, ít nhất từ 7 tháng đến 1 năm mới có kết quả.

THÚ CHƠI HOA

Bất cứ một người nào dù nam hay nữ, già hay trẻ không thích thú chơi hoa kiểng, nhưng khi thấy hoa phong lan đều phải khen là hay là đẹp. Nên ai cũng thưởng thức được hoa phong lan. Nếu đem một giò phong lan treo hoặc chưng trong phòng khách ở nơi thích hợp thì thật là sang làm sao ! thay đổi hẳn môi trường, không khí sẽ vui tươi

và ấp áp, cuộc sống đẹp đẽ hơn lên.

Ngày xưa ông cha chúng ta ví phong lan như người quân tử, cao đẹp "Mai, Lan, Cúc, Trúc"- tứ quân tử. Vẻ đẹp của phong lan còn biểu hiện qua dáng cây, cách xếp các hoa trên cành, cong thòng xuống như hoa Vũ nữ, màu sắc vàng tươi, phất phơ thật là đẹp. Trước sân nhà, dưới mái hiên có thể trồng vài chậu phong lan, đặt trên nhánh vú sữa ở chính giữa, chung quanh ghép cột 4 cây Vanda đủ màu sắc, nở hoa quanh năm, đẹp đẽ vô cùng. Trang trí những chậu lan to lớn với đầy đủ rễ, thân, lá là một nghệ thuật, phải sắp xếp khéo léo, xoay hướng phía mặt trời để hoa càng thêm đẹp.

Tết mà có vài chậu lan Ngọc điểm, còn gọi là Nghinh Xuân, to lớn với nhiều vòi hoa dài, cong cong, trắng, đỏ, tím, cái đứng thẳng, cái buông thòng thơm ngát, sang trọng ! Ai thấy cũng phải trầm trồ khen ngợi.

Những ngày Tết ở Lâm Đồng, Đà Lạt có bán những vỉ phong lan như Long tu, Kim điệp, Thủy tiên nở đầy hoa vàng, trắng, cột ghép trên miếng dớn dẹp để treo trang trí sát vách tường với màu sắc tươi thắm, rực rỡ, thật là đẹp vô cùng.

Đến mùa hè trời nắng nóng cũng có các loài Dendrobium, Vanda, Arachnis, Renantera và Ascocentrum, như Hoàng

yến, Asc. miniatum, Báo hỉ Dendrobium Secundum nở đầy hoa rất đẹp.

Mùa mưa cũng có các loại Aerides, Phalaenopsis, Doritis Cattleya nở đầy hoa to, màu sắc rất tươi đẹp và có loại còn có hương thơm.

Còn có những loại có hoa quanh năm như Oncidium, Brassavola, Cattleya khi giả hành trưởng thành là có hoa ngay, có thể 3 tháng có một vòi hoa tươi rực rỡ.

Ngày nay cây phong lan được trang trí phòng khách, phòng ăn, phòng ngủ, nhất là ở các khách sạn, nhà hàng. Vì vậy việc chưng hoa phong lan đã trở thành một phong trào được nhiều người ưa thích. Ngay các nghệ nhân cắm hoa cũng rất thích cắm hoa phong lan vừa đẹp, vừa sang lại vừa lâu tàn, có thể nói hoa phong lan là loại hoa chưng lâu tàn nhất.

Người chơi hoa phong lan không những chỉ có ngắm hoa, mà cái thú vui chính là trồng và chăm sóc mỗi ngày một chút, xách nước tưới hoa, xem chồi non lên được bao cao, bắt vài con sâu rầy non và đặc biệt là ngắm hoa đang nở. Ôi là cái thú nhàn nhã tuyệt trần ! để thư giản tinh thần, để tăng tuổi thọ.

Riêng bản thân tôi, năm 1988, tôi bị tai biến mạch máu não, mê man một tuần lễ, ai đến thăm cũng nghĩ là

tôi chết, đến khi tỉnh dậy lại còn bị bại xụi một bên, "bán thân bất toại", nhưng nhờ tập dưỡng sinh và làm việc nhẹ "nuôi trồng hoa phong lan, cây cảnh", thoải mái trong lòng mà sức khỏe của tôi ngày một khá hơn và gần như bình phục, đi đứng vững vàng. Bây giờ già rồi, trồng cây cảnh, đi tham gia các câu lạc bộ nghệ nhân, các hội hoa lan cây cảnh, thật là thú vị, thật là vui tươi, phấn khởi trong lòng.

Để kết thúc, chúng tôi xin trích đăng một vài đoạn thơ :

YÊU LAN

AI YÊU LAN ?

Bác lão thành, tích lũy với đồng Lương.
Thời về hưu, có thời giờ dư rỗi.
Với mảnh vườn nho nhỏ ở sân trên,
Vừa ngắm nhìn vừa thể thao hít thở,
Cho Khỏe ra và làm đẹp sân nhà.
Rồi thỉnh thoảng phong lan có trổ hoa.
Đem triển lãm hay dự thi đoạt giải.
Điều vui hơn là hoa lan đẹp mãi.
Năm bảy tuần chẳng phải bỏ tiền mua....

....

CÒN AI NỮA

Xin thưa rằng có những người mệt mỏi.
Căng thẳng đầu - muốn thư giãn - tìm quên.
Tạo sân nhà thành khung cảnh thần tiên.
Để được Thiền với cây xanh hoa nở.
Quên nhọc nhằn và nhìn hoa rực rỡ.
Với muôn màu muôn vẻ, ở vườn trên.
Họ yêu lan vì hoa đẹp lại bền,
Va sức sống, rất ư là mãnh liệt.
Không ký sinh, không ăn bám bao giờ.
Với sắc màu rực rỡ, gợi hồn thơ.

Trích thơ của
Thanh Thảo - Ngọc Mai

HƯƠNG SẮC VƯỜN LAN

Vườn nay xanh tốt mượt mà,
Phong lan đủ loại, trổ hoa muôn màu
Hương đưa thoang thoảng thanh tao
Ngắm hoa, người cũng tự hào vì hoa

DUYÊN DÁNG NÀNG CATTLEYA

Tao nhân mạt khách ai mà không thương.
Gần hoa ngan ngát mùi hương,

Bình minh nhẹ tỏa muôn phương nắng hồng.
Cánh môi duyên dáng chờ mong,
Nụ hôn chú bướm, chàng ong đa tình.
Càng lai tạo càng đẹp xinh,
Sắc màu huyền ảo, dáng hình kiêu sa.
Xưng danh Vương hậu loài hoa,
Hương thanh sắc đẹp phô ra với đời.

Den dro mềm mại xinh tươi
Cành thon hoa trĩu, người người đều ưa
Cánh tròn cánh hở đong đưa
Đỏ, xanh, vàng, trắng tím mơ hài hòa
Cắt cành tặng bạn phương xa,
Điểm tô phòng họp, làm quà cô dâu
Lan tươi giữ trọn tình nhau,
Ngàn đời nhớ mãi những câu ân tình
Nụ xanh e ấp hương trinh ;

PHALAE HỒ ĐIỆP LUNG LINH DIỄM KIỀU

Vườn khuya chênh chếch trăng treo,
Một đàn bướm trắng yêu kiều lượn bay.
Nhanh chân lẹ bước tới ngay,
Ô kìa, bướm vẫn trên cây chập chờn :

(Thì ra bướm chính là lan
Quên sao huyền thoại muôn vàn túi thơ)
Bướm hoa, hoa bướm tình mơ,
Thoảng nghe trong gió hương đưa ngạt ngào

Brassa trinh trắng xinh sao,
Thẹn thùng, môi gợn đón chào sương đêm.
Tỏ trăng mắc võng bên thềm,
Trải dài thương nhớ giọt mềm long lanh

Vanda dáng đẹp như tranh,
Từng đôi lá mượt giao cành đưa duyên
Bên em xóa hết ưu phiền,
Cho dài cơn mộng qua miền hư vô
Rễ non phơn phớt lông tơ
Đong đưa trước gió cho vừa nhớ thương.
Ngày đêm tắm nắng gội sương,
Chùm hoa trĩu nặng, vương vương xoay tròn.
Vì ai giữ vẹn lòng son,
Vì ai khởi sắc cho tròn nghĩa nhân

Hương bay trong gió Ngân Xuân
Mùi thơm thanh thoát xa gần ngẩn ngơ.
Bướm vàng chợt tỉnh giấc xưa
Ngỡ ngàng xòe cánh đong đưa chập chờn.
Uyên ương ríu rít đầu non

Khách du chừng cũng bồn chồn nhớ quê
Báo hỉ xuân đã trở về
Rừng sâu núi thẳm sơn khê tưng bừng
Ngàn hoa mở hội đón mừng
Thủy Tiên, Cẩm Báo, Hàm Long rộn ràng
Kata, Vũ Nữ, Mỹ Nương,
Nhịp nhàng trong khúc nghê thường reo vui !...

Trích thơ
của Bạch Câu

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Thonglor orchids additional Catalogue.

2. Thonglor orchids 7th issue Catalogue.

3. Kasem Boonchoo Nursery.

4. Boonchoo orchids Colorful.

5. Stewart orchids "News horizons"

6. Orchids the tropical beauty.

7. Bangkok orchids.

8. Trồng hoa lan của Vũ Công Nghiệp.

9. Trồng lan sau ống nghiệm của Vũ Văn Yến.

10. Phong lan Việt Nam. Tập 1 & 2 của Trần Hợp.

11. Kỹ thuật nuôi trồng phong lan xuất khẩu của Hội KHKT, Công ty phong lan xuất khẩu.

12. Hoa lan Cây cảnh của Phan Thúc Huân.

13. Kỹ thuật nuôi trồng hoa lan của Nguyễn Thiện Tịch, Đoàn Thị Hoa, Trần Sĩ Dũng và Huỳnh Thị Ngọc Nhân.

14. Kỹ thuật trồng hoa kiểng trên bao lơn, trên sân

thượng, trong sân vườn nhà của Huỳnh Văn Thới.

15. Cây cỏ miền Nam của Phạm Hoàng Hộ.
16. Kỹ thuật trồng phong lan cấy mô của Xí nghiệp giống cấy mô.
17. Tìm hiểu hoa lan của Câu lạc bộ Học viện hoa lan.
18. Hoa cảnh của Hội hoa lan cây cảnh TP. Hồ Chí Minh.
19. Phân bón lá và các chất kích thích sinh trưởng của Nguyễn Văn Uyển.
20. Bảng tra cứu sản phẩm nông dược của Lương Duy Kính & Nguyễn Lý.
21. Sổ tay hướng dẫn cách sử dụng thuốc trừ dịch hại cây trồng của Quý Mùi.
22. Kinh nghiệm trồng phong lan của các nghệ nhân, bạn bè.

MỤC LỤC

Chương I.
KẾ HOẠCH NUÔI TRỒNG PHONG LAN

Chương V.

CÁCH TRỒNG MỘT SỐ PHONG LAN.

KỸ THUẬT TRỒNG & KINH DOANH PHONG LAN

HUỲNH VĂN THỚI

Chịu trách nhiệm xuất bản
TS Quách Thu Nguyệt
Biên tập: Kiến Huy
Bìa: Duy Ngọc
Sửa bản in: Kiến Huy
Tổ chức cá nhân liên doanh: Đinh Văn Kế
Phát hành tại cửa hàng sách KHKT
ĐT:8115142 – 0903.956348

NHÀ XUẤT BẢN TRẺ
161B.Lý Chính Thắng – Quận 3 – T P. Hồ Chí Minh
ĐT : 9316289 – 9316211 – 8465596
Fax : 08.8437450
E-mail : nxbtre@hcm.vnn.vn

CHI NHÁNH NHÀ XUẤT BẢN TRẺ TẠI HÀ NỘI
523 Nguyễn Chí Thanh – Quận Đống Đa - Hà Nội
ĐT : (04) 7734544 Fax : (04) 7734544
E-mail: vanphongnxbtre@hn.vnn.vn
In 1000 cuốn, khổ 14x20cm tại xí nghiệp in tài chính
Số đăng ký kế hoạch xuất bản 1017/27/CXB. Của cục xuất bản cấp ngày 12/08/2003 Và giấy trích ngang KHXB số 1017/27 Ngày 15/03/2005. In xong và nộp lưu chiểu tháng 4 năm 2005

Cùng một tác giả:

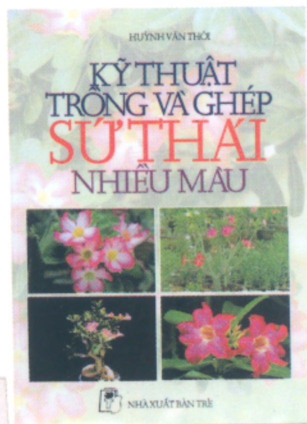

GIÁ : 25.000đ